

MEDIA E LIRE

Gjashtëdhjetë pyetje fetare për fëmijët

Sejjid Riza Tabatabaj

Gjashtëdhjetë pyetje fetare për fëmijët

Sejjid Riza Tabatabaij

Dedikim

Këtë shkrim ia dedikoj me shumë respekt dhe vlerësim Profesorit tim të ndjerë, Shkëlqesisë së Tij, Ajetullah Muhamed Takij Zahidij Kummij. Profesor Ajetullah Muhamed Takij Zahidij Kummij, pasi arriti në pedestalin e monoteizmit, ia kushtoi jetën e tij edukimit dhe arsimimit të të aposionuarve pas së vërtetës. Në këtë udhë ai nuk reshti së bëri vepra të dobishme dhe të vyera. Në zemrën e tij të bekuar gjithmonë gëlonte shpresa se të gjithë njerëzit do të ndjekin monoteizmin. Ajetullah Zahidij nga fundi i jetës së tij, thoshte: “Kisha dëshirë që të shkruaj një libër sa më thjeshtë dhe sa më kuptueshëm në lidhje me monoteizmin dhe besimin në Zot, me qëllim që edhe fëmijët të arrijnë të kuptojnë shpjegimet në të.”.

Duke shpresuar se kam ndihmuar sadopak në realizimin e kësaj dëshire të këtij profesori të nderuar, mendoj se kam mundur gëzimin e shpirtit të këtij njeriu të madh që ishte gjithmonë në rrugën e drejtë, në rrugën e Zotit.

Hyrje

Është mëse e ditur se një jete njerëzore, që të arrijë të garantojë lumturinë e njeriut, nuk i mjafton vetëm një dituri sipërfaqësore. Duhet të përvetësohen thellë njohuritë më të avancuara shkencore të kohës, të cilat, njëherësh, duhet të jenë të çliruara nga injoranca dhe skepticizmi. Njohurive të tilla duhet t'u bashkëngjitet organikisht edhe një edukim i thellë. Kështu mund të plotësohen konturet e një njohjeje, formimi dhe arsimimi të plotë akademik, i cili të bëhet i vlefshëm për edukimin e brezave.

Çdo njeri që i është kushtuar udhës së dijes e di më së miri se sa rëndësi ka përvetësimi i dijes dhe e i shkencës për formimin e personalitetit të njeriut.

Mevlana Xhelaludin Rumi në librin e dytë të Masnaviut thotë:

“Shpirti nuk është, pos dijes kur sprovohet

Secilit që i tepron dija, shpirti i tij shtohet

Shpirti ynë është më i vyer se kafsha, nëse krahasohet

Për ç'arsye? Ngaqë dija e tij shtohet”.

Fëmijëria është vlerësuar si etapa më e rëndësishme kur fillon edukimi. Imam Aliu, (*Paqja qoftë mbi të*), e theksonte këtë çështje kur i drejtohej Imam Hasanit dhe i thoshte: *“Shpirti, (zemra) e fëmijës është si toka e pa mbjellë dhe pranon në brendësi të saj çdo lloj fare që hidhet në të. Prandaj, para se zemra jote të ngurtësohet dhe mendja jote të preukopohet me çështje të tjera, unë nxitova në edukimin dhe formimin tënd.”*¹

Është plotësisht e qartë se edukimi i mirë i fëmijëve tanë sot garanton në të ardhmen një shoqëri të zhvilluar, të kulturuar dhe të emancipuar.

Koha më e përshtatshme për fillimin e arsimimit dhe edukimit është atëherë kur lind “ndjenja e nevojës për dituri”, apo thënë ndryshe, kur tek individit dhe shoqëria lindin pyetje dhe parashtrihen problematika. Asnjëherë nuk duhet injoruar roli i prindërve në formimin e kësaj ndjenje, (ndjenjës së nevojës). Është pranuar mendimi se, ashtu siç ndikon në pjekurinë e parakohshme emotive dhe seksuale tek adoleshentët shikimi i disa filmave, po në këtë mënyrë mundet që, me parashtrimin dhe diskutimin e çështjeve rreth Zotit dhe doktrinafe fetare, të kontribuohet në formësimin e ndjenjës fetare. Por, në të gjitha rastet, fëmijët nuk duhet të detyrohen për të dëgjuar këto çështje.

---

¹ “Uesailu Shiia”, v. 21, fq. 479

Mjafton që fëmija të jetë në një ambient ku dëgjoen e diskutohen çështje të tilla, në shoqërimin e prindërve ose jo, ai natyrshëm do të ndikohet prej atyre bisedave.

Është pranuar se platforma dhe terreni i edukimit të fëmijëve fillon që para martesës së prindërve. Islami na mëson se si vajza ashtu dhe djali duhet që të forcojnë veten e tyre në rrafshin e besimit dhe personalitetit që para se të martohen. Thënë ndryshe, të vetërealizohen në mënyrë që të bëhen të denjë për të qenë bashkëshortë të mirë. Me një bashkëshort/e të mirë mund të edukohen fëmijë të mirë. Po ashtu, martesë e tyre nga pikëpamja fetare duhet të gëzojë një plotshmëri të përsosur. Çifti i ri, edhe pasi të bëhen prindër, duhet të jetë në gjendje që t'u japin përgjigje të drejta pyetjeve të fëmijëve të tyre, sidomos në lidhje me Zotin.

Islami e konsideron shumë të rëndësishme përzgjedhjen e bashkëshortit/es me besim dhe të ushqyer me kafshatën hallall. Këta faktorë besimi islam i sheh si faktorët më të rëndësishëm në formësimin e përkryer të personalitetit të fëmijëve të tyre, si modelin më të realizuar. Islami i jep rëndësi të madhe edhe zbatimit të etikës dhe moralit, si një faktor i rëndësishëm në edukimin e brezit të ri. Plotësinë dhe finesën e porosive islame në lidhje me këtë çështje aq të rëndësishme mund të vërejmë në rregullat e parashtruara rreth edukimit të fëmijës. Ndër to veçohen mënyra e bashkëveprimit të prindërve dhe e mënyrës së sjelljes së tyre që para ngjizjes së fëmijës, gjatë ngjizjes dhe pas pas saj.

Njeriu për nga natyra është i etur për përsosmëri. Ai, sapo bëhet i aftë që të shprehet, fillon të flasë për dëshirat dhe nevojat e tij. Ato nevoja dhe kërkesa duhet të merren në konsideratë që në atë kohë dhe në asnjë rast nuk duhet të injorohen, sepse do të jenë shumë përcaktuese për edukimin, formimin dhe fatin e njeriut.

Në burimet islame thuhet: “Çdo fëmijë lind me natyrë të pastër monoteiste. Janë prindërit ata që nëpërmjet një edukimi të gabuar i drejtojnë ato në rrugën e politeizmit apo të mosbesimit”.²

Doktora Airis Jab në parathënien e librit “Çelësat e të mësuarit të fëmijëve rreth Zotit” thotë: Mesazhi më kryesor i këtij libri për prindërit është ky: “Asnjëherë mos u tregoni neglizhent ndaj dëshirës dhe kërshërisë së fëmijëve tuaj rreth Zotit. Kurioziteti dhe dëshira e tyre duhet konsideruar si rasti më i mirë për të folur lidhur me çështjen më të rëndësishme të jetës së tyre. Në këtë mënyrë u dhuron fëmijëve tuaj besim, shpresë dhe një koncept hyjnor.”.³

---

² “El Fakih”, v.2, fq. 50.

³ “Çelësat e të mësuarit të fëmijëve rreth Zotit”, fq. 8.

“Ndjenjën e nevojës për dituri” fëmijët e shprehin përmes pyetjeve dhe kërkesave të ndryshme. Duke shfrytëzuar me kujdes këtë moment prindërit e suksesshëm dhe mendjemprehtë korrin suksesin më të madh në edukimin dhe arsimimin e fëmijëve të tyre. Përgjigjet që u japin pyetjeve të fëmijëve duhet të jenë në përputhje me nivelin perceptues të fëmijëve, duhet të jenë njëherësh edhe të thjeshta, edhe lehtësisht të kuptueshme dhe intriguese.

Ky libër u dedikohet përgjigjeve monoteiste të fëmijëve dhe adoleshentëve. Duke u mbështetur te kategorizimi i Jean Piagesë, përgjigjet e duhura jepen në tre nivele. Për kategorizimin e këtyre niveleve ai ka marrë në konsideratë nivelin mendor dhe jo moshën e fëmijës. Kështu ai i orienton edukatorët, të cilët, në bazë të njohjes që kanë për fëmijët, të përzgjedhin nivelin e përgjigjeve të përshtatshme, pasi fëmijët, edhe pse mund të jenë të një moshe, mund të kenë nivele të ndryshme zhvillimi mendor dhe psikologjik. Ndodh që një fëmijë 5 vjeçar të ketë zhvillim psikomotor më të avancuar se moshatarët e tij. Për fëmijë të tillë, pavarësisht moshës, duhet menduar një përgjigje në raport me nivelin e tij, ashtu siç mund të ndodhë që një fëmijë, edhe pse mund të jetë 10 vjeç, niveli psikomotor i tij të jetë sa i një 6 vjeçari dhe përgjigjet për të duhen të jenë në harmoni me formimin përkatës.

Këto dallime të zhvillimeve psikomotorë në shumicën e rasteve shkojnë në harmoni me fuqinë e perceptimit dhe të analizimit, në varësi të aftësive natyrore, të rrethanave mjedisore, të faktorëve socialë, shoqërorë në të cilën rriten dhe edukohen.⁴

Aparati i njohjes te fëmijët në nivelin e parë është i lidhur me gjërat ndijimore, sensuale. Fëmija eksploron ambientin me anë të shqisave, lëvizjeve dhe sjelljeve. Prandaj edhe përgjigjet për këtë nivel, mundësisht të jenë sa më konkrete dhe të prekshme, të jepen së bashku me shembuj konkretë dhe ilustrues.

Në nivelin e dytë grupohen fëmijët me një zhvillim më dinamik, prandaj edhe përgjigjet mund të jenë gjysmë arsyetuese. Në to mund të përdoren të dhëna të njohura, të cilat të shërbejnë për asociime përkatëse.

Në nivelin e tretë dhe më lart, përgjigjet janë më shkencore. Ato bazohen në argumentime respektive, ndërkohë që krahas argumenteve, në disa raste, mund të përmenden edhe citate nga figurat e mëdha të fesë.

Në bazë të mësimave fetare dhe eksperiencës së psikologëve, pyetjet e para të fëmijëve rreth Zotit janë këto:

---

⁴ Shih “Psikologjia e zhvillimi”, Jean Piage, fq, 152.

Ku është Zoti?

Pse nuk e shohim Zotin?

Ç'farë formë ka Zoti? Si dhe pyetje të ngjashme me këto.⁵

Gjithmonë duhet të kemi parasysh se:

- Pyetje nuk mund të bëjë çdokush. Pyetje parashtrojnë vetëm ata që kanë mendje të lirë dhe kërkuese.
- Pyetja është shkalla për të arritur njohjen dhe bindjen.
- Pyetja është prezantuesja e identitetit dhe thellësisë së qenies së personit që e parashtron atë.
- Pyetja merr forma të ndryshme në kushtet mendore dhe shpirtërore të ndryshme. Në qoftë se gjen përgjigje, bëhet faktor i përsosjes. Në të kundërt shkakton paqartësi dhe hutim.
- Ndodh që një pyetje lidhur me një çështje të bëhet vetëm një herë, në fëmijëri, prandaj duhet të jemi të kujdesshëm dhe jo neglizhentë.
- Kur pyetja shoqërohet me inkurajimin e më të rriturve, e hap rrugën për pyetje të mëtejshme dhe çon në krijimin e rrethanave më të favorshme për të shtuar informacionin.
- Pyetja është treguesi më i besueshëm për edukimin.

Përgjegjësia më e madhe e prindërve mbetet edukimi i fëmijëve me integritetin dhe ndjeshmërinë e rekomadimeve fetare, (madje që në periudhën para linjdes). Kjo është aq e madhe saqë i Dërguari (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) ka deklaruar: *“Që në lindje të fëmijës parrulla e monoteizmit të përshpëritet në veshët e fëmijës me këndimin e ezanit dhe ikametit”*.⁶ Dhe në një tjetër thënie është shprehur: *“Dituria në fëmijëri është si skalitja e formës në mermer”*⁷, pra, ajo që u mësojmë fëmijëve në fëmijëri mbetet përgjithnjë në mendjet e tyre.

Duhet të jemi të kujdesshëm që të mos i njohim fëmijët tanë, (sidomos në nivelin e parë mendor), me koncepte të hidhura dhe të frikshme në lidhje me Zotin. p.sh. të flasim me ta për Ferrin, Xhehenemin dhe dënimin e Zotit. Por, nëse vetë ata na pyesin, duhet t'u tregojmë të vërtetën, por me shumë kujdes.

Duhet të dini që:

---

⁵ “Çelësat e të mësuarit të fëmijëve rreth Zoti”, fq 8.

⁶ “Tehzibul Ehkam”, v. 7, fq. 438

⁷ “Kenzul Fevaid”, v, 1, fq. 319.

- Pyetja është e shenjtë. Prindërit duhet t'i marrim seriozisht fëmijët dhe pyetjet e tyre.
- Fëmijët janë si një disk (shirit) bosh në të cilin prindërit mund të fusim çdo lloj informacioni, çdo lloj sjelljeje, kulture dhe përballje. Por duhet të mos harrojmë se këto do të shërbejnë si modele për fëmijët e tyre.
- Fëmijët janë oqeane të kthjellët. Ato i mbajnë të pastër lumenjtë e mësimave të nënës dhe të babait. Për këtë duhet të mos mungojë edhe kujdesi i vazhdueshëm i prindërve, sepse në rrethana të caktuara, mos e dhëntë Zoti, edhe mund t'i turbullojnë.
  - Fëmijët janë amanet i Zotit, prandaj kërkojnë kujdesin maksimal të prindërve që të mos humbin pafajsinë, qetësinë, lumturinë dhe përsosmërinë. Si rrjedhojë, edukimi i fëmijëve dhe kujdesi ndaj tyre është detyrë dhe përgjegjësi madhështore dhe vendimtare. I Dërguari i Zotit (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) thotë: “Respektijini fëmijët tuaj dhe edukojini ata me sjellje dhe metodë të pëlqyeshme”⁸. Gjithashtu Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: “Gjëja më e mirë që prindërit ua lenë trashëgim fëmijëve të tyre është edukata dhe sjellja e mirë”⁹.

Këshilla të çmueshme

- Duke përdorë mjete dhe metoda efektive edukative dhe psikologjike mund t'u japim zgjidhje të drejta pyetjeve të fëmijëve. Kjo është shumë e rëndësishme në procesin e edukimit fetar dhe për të parandaluar shpërndarjen e pyetjeve.
  - Duhet të dimë që fati i njeriut është i ndërlidhur me bindjet dhe besimin e tij. Një shprehje e njohur thotë: “Fati i njerëzve i është mirënjohës karakterit të tyre dhe karakteri i tyre buron nga besimi, nga thëniet dhe sjelljet e tyre”.
  - Në fetë hyjnore një parim themelor që ndikon në formimin e identitetit të njeriut është njohja e burimit të origjinës, prandaj pyetjeve në lidhje me Zotin u duhet kushtuar rëndësi e madhe. Për përgjigjet e tyre duhet treguar kujdes. Ato duhet të jenë në përputhje me realitetin.
    - Një pikë shumë e rëndësishme në lidhje me teologjinë është shqyrtimi dhe analizimi i krijesave të Zotit, perceptimi i bukurive dhe madhështive të fshehura në krijimin e tyre. Kjo është rruga më e mirë për të gjetur të vërtetën dhe njohjen reale për Krijuesin e gjithësisë.¹⁰

⁸ “Vesailul Shiia”, v. 21, fq. 477; “Mekarimul Ekhlak”, fq. 223.

⁹ “Gururul Hikem”, fq. 408

¹⁰ Shih sure “El Bekare, ajeti 261; sure “Ali Imran, ajeti 19.

Perceptimi i njeriut për ngjarjet dhe krijesat është i ndikuar nga formimi fetar dhe nga besimi ndaj Projektuesit të Universit për ato. Njeriut i ndodh që të shikojë e vëzhgojë ngjarje, të cilat mund t'i duken të padrejta, por, pasi kupton urtësinë (filozofinë) e krijimit të Projektuesit të gjithësisë që ekziston në to, kupton bukurinë e krijimit të tyre. Nëse nuk arrin të kuptojë filozofinë e Krijimit të Krijuesit të gjithësisë, ato do t'i duken të shëmtuara, pikërisht për arsye se gjykimi i tij ishte diletant dhe i bazuar në mosdije. Ky lloj gjykimi bëhet shkak për njohuri dhe njohje të gabuar për Zotin. Për këto arsye, në këtë libër, përmes parashtrimit të dyshimeve të zakonshme që vihen re te fëmijët dhe adoleshentët, jemi përpjekur të trajtojmë dhe diskutojmë më së shumti çështje që kërkojnë diskutim dhe qartësim.

- Të gjithë njerëzit, përfshirë edhe fëmijët, sipas faktorëve që kanë mundësuar formësimin e tyre, kanë bazuar njohuritë e niveleve të ndryshme për Zotin. Prindërit duhet të jenë të kujdesshëm që për çështjet e diskutueshme nga fëmijët, si dhe për çështje që shkojnë larg të vërtetës, t'i qartësojnë me maturi që të mos arrihet në udhë të gabuar, apo deri te mosbesimi.

- Duhet pasur parasysh fakti se ekziston dykuptimësia, pra, edhe dija, edhe mosdija për çështje që lidhen me njohuritë thelbësore për Zotin. Kjo konsiderohet një "e vërtetë e bukur dhe e qëndrueshme", e cila nuk duhet të bëhet asnjëherë shkak i moskuptimeve të drejta, sepse njohja e Zotit në mënyrë të plotë dhe përfundimtare nuk është e mundur të arrihet nga asnjë njeri, madje as edhe nga të Dërguarit. I Dërguari i Zotit (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) thotë: "Ty nuk të njohëm ashtu siç Ti e meriton atë, (njohjen)"¹¹. Ose në lutjet e Netëve të Kadrit lexojmë: "... askush nuk të njeh Ty më mirë se Vetja Jote".¹²

"Jam buzë përroit o shok, por prapë jam i etur

Je pranë meje, por sërish nga dashuria jote jam trazuar "

Pikërisht për këtë arsye, në përgjije të pyetjeve të fëmijëve duhet përsëritur shprehja: "Zoti nuk është si ne dhe nuk ngjason me asgjë tjetër. Ai krahas paqartësisë që krijon, e hap edhe rrugën për marrjen e njohurive". Për këtë ka aluduar dhe dijetari i shquar Mahmud Shebesteriu, i cili ka thënë:

*"Çdo gjë që kanë thënë pak a shumë për Atë
Kanë treguar këndvështrimin e tyre për Atë*

---

¹¹ "Irshad el Kulub", vëll. 2, fq, 209.

¹² "Mefatihul Xhenan", veprat e netëve të Kadrit.

*E stërpastër është esenca e Tij nga sa, si dhe pse
I Lartë dhe Madhështor është Ai ndaj atyre që thonë ..."*

- Është e mundur që disa fjalë apo koncepte të përdorura në këtë libër të mos jenë të kuptueshme për fëmijët. Qartësimi dhe shpjegimi i drejtë i tyre mbetet detyrë e edukatorëve dhe e mësuesve.

- Është fakt i njohur tashmë se mënyra e të folurit dhe e bashkëbisedimit me fëmijët ndikon në kuptimin e konceptit, prandaj është bërë kujdes që edhe mënyra e pyetjeve dhe përgjigjeve në këtë libër, sidomos për nivelin e parë dhe të dytë, të bëhet e afërt me ligjërimin bisedor, e afërt me nivelin e bisedave feminare. Lidhur me këtë Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: "Çdo kush që ka një fëmijë duhet që në rrugën e edukimit të tij, të sillet si fëmijë."

Falënderim

Falënderoj Zotin e Madhëruar, falënderoj pafundësisht “argumentin” e Zotit në mesin e krijesave, hazreti Mehdiun, (*Paqja e Zotit qoftë mbi të*), falënderoj prindërit e mi, të cilët më siguruan kushtet për nxënien e njohjurive të çmuara të fesë së lartësuar islame, sepse lutja e vyer e tyre më ka shoqëruar gjithnjë dhe kudo. Gjithashtu falënderoj bashkshorten time durimtare dhe të nderuar që gjatë vështirësive më ka shoqëruar dhe gjithmonë ka qëndruar krah për krah me mua dhe më ka siguruar qetësinë e nevojshme për suksesin.

Një falënderim shumë i madh shkon dhe për mbështetjen që më kanë dhënë motrat dhe vëllezërit, të cilët bahkëpunuan me mua në rishikimin e librit. Një vlerësim tjetër shkon edhe për shtëpinë botuese “Xhemkaran” e cila e mirëpriti me një bujari të jashtëzakonshme librin dhe mori përsipër botimin e tij.

Muaji i Bekuar i Ramazanit, 1433

Gisen Gjermani

Falënderimi i takon Allahut, Zotit të Botëve!

Përse nuk e shohim Zotin?

Shkova pranë mevlasë dhe i thashë: Ku është Zoti im?

Zoti i Mirë dhe i Ditur, i Dashuri dhe i Shpresuari im, ku është?

Më tha: "O i dashur, Atë nuk mund ta shohësh.

Ai është ashtu si ajri dhe drita që janë të pakapshme nga shikimi.

Por shenjat e Tij i gjen kudo dhe në çdo vend.

Në mal, në fushë, në shkretëtirë a në qiellin e kaltërt".

Niveli i parë

Siç e thamë dhe në hyrje të librit, fëmijët e nivelit të parë, për të perceptuar dhe kuptuar pyetjet dhe përgjigjet kanë nevojë për shembuj konkretë, për shembuj që t'ua qartësojnë më së miri çështjet, për të cilat pyesin. Fëmijëve u duhet sqaruar se ka shumë gjëra që ne mund t'i shohim, t'i prekim, t'i shijojmë, etj., por gjithashtu ka edhe shumë gjëra të tjera, të cilat nuk mund t'i shohim e t'i prekim; si p.sh: ajri, zëri, era, mendja njerëzore, etj, etj.

***

Si ta shohim Zotin?

Zoti nuk mund të shihet me syrin e njeriut.

Pse?

Zoti i Madhëruar nuk mund të shihet nga syri i njeriut sepse nuk është si ne apo si diçka tjetër që ne e shohim. Ne shohim se një perde lëviz kur fryn era, apo gjëra të tilla të ngjashme, por Zotin e Madhëruar nuk arrijmë dot ta shohim. Ai nuk është i kapshëm nga syri njerëzor.

Ne, bie fjala, nuk mund ta shohim as ajrin që del nga kondicioneri, por shohim se nga ajri që del prej tij lëviz perdja. Pra, kuptojmë se edhe pse ne nuk e shohim, egziston një erë që e lëviz perden, ndryshe perdeja nuk do të lëvizte.

A është kështu?

Po.

Atëherë, ekzistoka, pra, një erë, të cilën ne e paskemi të pamundur ta shohim nëpërmjet shikimit. Shembuj të tillë që tregojnë se ka shumë gjëra që egzistojnë, por që ne nuk mund t'i shohim dot ka plot. Ata tregojnë se jo gjithçka mund të shihet nga syri njerëzor, siç është p.sh. aroma e luleve. A mund të shihet ajo? Jo. Ajo vetëm mund të nuhatet dhe përmes nuhatjes kuptojmë se çfarë aromë ka.

Ekzistojnë shumë aroma dhe zëra, të cilët ne nuk arrijmë që t'i shohim nëpërmjet syve tanë. Edhe Zoti, gjithashtu, nuk mund të shihet me sy. Vërtet që Zoti nuk mund të shihet me sy, por Zoti ndryshon nga çdo gjë, të cilat ne nuk i shohim dot. Zoti nuk ngjason as me ajrin, as me erën, as me aromën, as me asgjë tjetër. I sollëm këto shembuj në mënyrë që ta bëjmë më të qartë e më të kuptueshme çështjen që diskutojmë. Kur fëmijët të rriten do t'i mësojnë me detaje përgjigjet e këtyre çështjeve.

Niveli i dytë

Në përgjigjet e pyetjeve që i përkasin nivelit të dytë, mund të diskutojmë për çështje me nivel më të lartë abstraksioni, krahasuar me të nivelit të parë. Për fëmijët e grupuar te niveli i dytë mund të hapet kapitulli i njohjes së Zotit të Madhëruar. Kjo do të thotë që fëmijët mund të diskutojnë dhe t'u japin përgjigjen e drejtë edhe dyshimeve të tyre në lidhje me ekzistencën e Zotit. Fëmijët e këtij grupimi mund të arrijnë të japin vlerësimet e tyre për Krijuesin e gjithësisë.

Tek fëmijët e këtij grupimi mund të shtrohen pyetje të tilla:

Vallë, a mund ta ngresh këtë tavolinë?

Po, mundem, do të përgjigjen ato.

A mund të më tregosh forcën tënde?

Po, e tregoj.

Dhe në mënyrë instinktive shkojnë drejt një objekti, p.sh. karrigen të cilën e lëviz nga vendi.

E shikon që mundem!

Por unë nuk e shikoj me sy forcën tënde!

Po, ja. Meqë arrita ta lëviz karrigen nga vendi do të thotë që kam një forcë të tillë!

Të lumtë! Unë vërtet që nuk e shikoj dot forcën tënde, por mund të kuptoj që ti ke një forcë të tillë, sepse nëse nuk do ta kishe, nuk do ta kishe lëvizur karrigen nga vendi. Kjo tregon se te ti egziston forca, të cilën ne nuk e shikojmë dot, por e kuptojmë kur ti e ushtron atë, e kuptojmë përmes arsytimit.

Mund të bëhen edhe pyetje të tilla: A të kujtohet ajo natë kur kishim hipur mbi çati dhe numëronim yjet?

Po, më kujtohet.

Sa ishin?

Ishin shumë.

Kush i ka krijuar ato?

Zoti.

Si mendon ti: Ai që i ka krijuar të gjitha këto yje dhe gjithë këtë qiell të madh e të pafund, a ka shumë apo pak forcë ?

Ka shumë.

A mund t'i thuash emrat e disa frutave?

Po. Molla, dardha, rrushi, portokali, kivi, shega, shalqini etj...

Sipas teje, Ai që i ka krijuar këto lloje të ndryshme frutash, a është i dashur dhe i mëshirshëm, apo jo?

Po, është i dashur dhe mëshirshëm.

Një pyetje tjetër.

Kemi vizatuar një portret të një njeriu. Kur bëhet më i bukur portreti kur i vëmë, apo kur nuk i vëmë vetulla?

Kur i vëmë vetulla.

Sipas teje, përse Zoti ne na ka vendosur vetulla?!

Që të dukemi më të bukur.

Zoti që ka menduar që ne të bëhemi më të bukur, a është i Mëshirshëm, apo jo?

Po, është i Mëshirshëm.

A të kujtohet ai bebi që po pinte qumësht te mami i vet?

Po.

Kush ia ka dhuruar mamit të tij qumështin? Kush e mësoi atë që të mëkonte fëmijën?

Zoti.

A e sheh se sa ka menduar për njerëzit Zoti. A e sheh se sa i do njerëzit Ai?!

Nëse bebet nuk do të kishin qumësht për t'u ushqyer, ose nënat e tyre nuk do të dinin që t'i mëkonin, nuk mund të ushqeheshin me ndonjë ushqim tjetër. A nuk është kështu?

Po, ato nuk kanë as dhëmbë!

Atëherë, kuptojmë se vërtet ne nuk e shohim Zotin, por mundemi që nëpërmjet begative dhe veprave që ka bërë Ai të kuptojmë ekzistencën e Tij, të kuptojmë sa i Mëshirshëm, sa i Madh dhe sa i Gjithëfuqishëm është Ai!

Niveli i tretë

Cilat gjëra ne mund t'i shohim me sytë tanë?

Ne mundemi të shohim të gjithë objektet konkrete mbi të cilat bie drita. Reflektimi i dritës së tyre bie në sytë tanë dhe kështu bëhet e mundur shikimi i tyre. Vallë, çdo gjë është në këtë mënyrë?! Vallë, çdo gjë që ekziston dhe mbi të gjithë ata të cilat bie drita, mund ta shohim?

Ka shumë gjëra të cilat nuk kanë trup, nuk kanë formë dhe mbi ta nuk bie as drita, si: ajri, zërat, valët e televizionit, apo engjëjt dhe shpirti i njerëzve, megjithatë ne i ndjejmë dhe i perceptojmë.

A e dini se cila forcë bëhet shkak që një mollë të bjerë mbi tokë, pasi shkëputet nga pema?

Forca e gravitetit.

E saktë. Por kemi një pyetje: Vallë, a e shohim forcën e gravitetit? Është pikërisht kjo forcë që ne na mban mbi tokë. Po të mos ishte ajo, ne do të kishim fluturuar në hapësirë. A e shohim dot?

Jo.

Po forcën e magnetit që tërheq gjërat prej hekuri drejt a e shohim?

Jo. Por a e dini se çdo punë dhe veprim që kryhet kërkon një energji të caktuar?

Po, e di.

Vallë, a mundemi ta shohim këtë energji, në sajë të së cilës kryhen të gjitha punët?

Jo.

Çdo gjë që ekziston në këtë botë, është krijuar dhe vepron në bazë të një ligji. Çdo farë gruri që prodhon me dhjetëra farëra të tjera, e kryen këtë proces sipas ligjeve të fotosintezës dhe gjenetikës. Të gjitha gjenet janë mesazhe shkencore. Edhe lëvizja e hënës rreth tokës. Apo e tokës rreth diellit kryhet në bazë të ligjeve të sakta astronomike. Por përsëri pyesim:

A mund ta shohim me sytë tanë gjithë këtë ligjshmëri që ndërton dhe realizon gjithësinë?

Sigurisht, që jo!

Atëherë, jo të gjitha objektet, veprimtaritë mund të shihen përmes syve tanë, edhe pse mbi to mund të bie drita. Shumë objekte dhe veprimtari të tjera mund të kuptohen përmes abstragimit intelektual.

Është pretendim i kotë se nëse dikush mendon se mund të shihet çdo gjë dhe më pas të pranohet egzistenca e saj. P.sh. ndonjëri mund të dëshirojë që me anë të syve të shohë zërat dhe aromat në mënyrë që t'i kuptojë ato! Për kjo është e pamundur. Për njohjen e çdo gjëje ekzistojnë mënyra dhe mjete të veçanta. Për njohjen e zërave ekzistojnë veshët, për aromat ekziston nuhatja, etj. Për të njohur gjërat e padukshme si p.sh. mirësia dhe mëshira ndaj të tjerëve, duhet që të njohim shenjat, veprat dhe sjelljet e tyre. Kjo do të thotë që duhet t'i kuptojmë ato nëpërmjet mendjes, intelektit dhe në bazë të indicieve të tyre.

Si përfundim, themi se mosdukja nuk është argument i mosekzistencës.

Niveli i katërt

Nëse qëllimi i shikimit është të parët me anë të syve, atëherë Zotin asnjëherë nuk mund ta shohim. Këtë e dëshmojnë edhe intelekti, edhe dija, edhe feja.

Sipas intelektit dhe shkencës: Shikimi me anë të syve realizohet nëpërmjet ballafaqimit të një objekti me sy dhe reflektimit të valëve të dritës. Kjo do të thotë se së pari duhet të ekzistojë një trup, së dyti ky trup duhet të jetë përballë me syrin, ose ta rrokë rrezja e shikimit. Pra, sytë tanë nuk i shohin objektet të cilat nuk janë në rrezën e shikimit. Ndërkohë që Zoti nuk është as trup apo objekt dhe as që është mund të vihet përballë syrit, kjo e bën të pamundur shikimin e Tij me sy.

Sipas Kur'anit dhe haditheve, shikimin e Zotit në dukje, pra, në mënyrë sensuale, qartazi e konsideron të pamundur. Në Kur'an thuhet: **“Sytë nuk e shohin Atë.”** (Sure “El En’am”, 103). Në hadith thuhet: *“Zoti i Madhëruar asnjëherë nuk do të shfaqet karshi syve të shikuesve.”*¹³ Në një vend tjetër thuhet: *“Shikimet asnjëherë nuk mund ta shohin Atë (Allahun) dukshëm, (në mënyrë ndijimore)”*.¹⁴ Por nëse qëllimi i shikimit, është shikimi i brendshëm, (jo sensual), sigurisht në varësi të kapacitetit, dhuntisë dhe mundësisë së njerëzve, një gjë e tillë është e mundur. Ashtu siç Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) iu drejtua Dhi'lebit dhe i tha: *“Zotin që nuk e shoh, nuk e adhuroj dot.”* Dhi'lebi e pyeti: *“Si e keni parë Zotin tuaj?”* Imami u përgjigj: *“Mjerë për ty! Zotin nuk e percepton shikimi i syve, përkundrazi, Zotin arrin ta shohë syri i zemrës i mbushur me dritën e besimit”*.¹⁵

Vallë, edhe zemra ka sy?!

Po. Zoti i Madhëruar në Kur'an thotë: **“Sa herë që përpiqen të dalin prej tij nga vuajtjet e padurueshme, kthehen me dhunë në të. Përsëri (u thuhet). ‘Vuajeni dënimin me djegie!’”**.¹⁶

Niveli i pestë

Është me vend që këtu të sjellim një pjesë të një diskutimi që ka pasur eruditi Muhamed Taki Xha'ferri, një nga figurat e mëdha shkencore dhe një nga mendimtarët e mëdhenj të kohës me dijetarin e shquar anglez doktor Piter në lidhje me ekzistencën e Zotit.

---

¹³ “Nehxhul Belaga”, fjalimi 49.

¹⁴ Po aty, fjalimi 94.

¹⁵ “Mizanul Hikmeh”, vëll. 6, fq. 190.

¹⁶ Sure “El Haxhah”, ajeti 22.

Dr. Piter: Cili është argumenti juaj në lidhje me ekzistencën e Zotit?

Alame: Arsyeja e shëndoshë e konsideron këtë univers si manifestim të rendit dhe duke pasur parasysh faktin që rendi, rregullsia nuk krijohet vetë nga objektet e pandërgjegjshme, atëherë kjo punishte e universit ka një rendvënës, (rregullues), i Cili në fjalorin e feve quhet “Zot”!

Atëherë, përse disa nuk e pranojnë Atë, (Zotin)?!

Në këtë botë, ata që e mohojnë ekzistencën e Zotit nuk kanë më shumë se dy vendmbështetje:

1. Kritika që u bëjnë argumenteve që e dëshmojnë ekzistencën e Zotit.

2. Nuk e ndjejnë Zotin, që do të thotë ne nuk e perceptojnë Zotin (me anë të pesë shqisave) dhe nuk e shohin Atë. Kështu që Zoti nuk ekziston, sipas tyre, meqenëse ata nuk janë ndijimorë.

Në lidhje me argumentin e tyre të parë duhet të themi që kritika e arsyes dhe argumentit vetë nuk është një argument. Tani, le të trajtojmë argumentin e tyre të dytë.

Nëse të qenët jondijimor dhe josensual ndaj një realiteti është argument për mosqenien dhe mosekzistimin e tij, atëherë realiteti i parë që duhet të mohohet, janë po këto ligje dhe rregulla që menaxhojnë natyrën, (siç është p.sh. graviteti), të cilët, kurrsesi nuk janë sensuale. Ne i perceptojmë ato nëpërmjet arsyes dhe dijes dhe zbulojmë ekzistencën e tyre, (rregullat dhe ligjet e natyrës).¹⁷

Kush është Zoti?

Shkova pranë detit dhe e pyeta kush është Zoti?

Deti në vesh më pëshpëriti: “Askush nuk është si Zoti”

Ai është Krijuesi i maleve, fushave, pemëve dhe deteve

Është i Gjithëdijshëm dhe i Stërpastër,

i Gjithëmëshirshëm dhe i Plotëfuqishëm

Nuk është babai i fëmijëve, por për ata

Ka krijuar nënat dhe baballarët.

---

¹⁷ “Luftimi i mendimeve”, vëll. 1, fq. 93.

Niveli i parë:

Kush është Zoti?

Zoti i Madhëruar dhe i Gjithëmëshirshëm është Ai që ka krijuar gjithë universin! Ka krijuar njerëzit, tokën dhe qiellin, detin dhe pemët, zogjtë dhe lulet, të gjitha frutat dhe ushqimet, lumenjtë dhe burimet, banesat dhe fabrikat, anijet, avionet, makinat etj, etj. Ka krijuar çdo gjë që sheh në këtë botë. Ka krijuar dhe Parajsën (Xhenetin) ku do të dërgojë të gjithë njerëzit e mirë, të cilët do të jetojnë përgjithmonë të lumtur dhe të gëzuar.

Zoti i Gjithëmëshirshëm është Ai që ka përcaktuar për ne udhëzues në mënyrë që ta gjejmë rrugën e drejtë dhe të duhur dhe të jetojmë të lumtur. Ai na ka dërguar Profetët, na ka dërguar Imamët e mirë, na ka shpallë Kur'anin në mënyrë që të mos devijojmë nga rruga e drejtë. Zoti është tejet i Mëshirshëm, Falës dhe shumë i Dashur, më i Dashuri nga të gjithë. Ne përpiqemi që gjithnjë ta kujtojmë Atë, ta falënderojmë Atë, gjithnjë t'i dëgjojmë fjalët e Tij dhe të qëndrojmë larg armiqve të Zotit.

Vallë, a ka armiq Zoti ?!

Po. Një prej armiqve më të mëdhenj të Zotit është djalli. Ne në çdo moment duhet të tregohemi tejet të kujdesshëm që të mos biem në kurthet dhe intrigat e tij! Djalli dëshiron që të na largojë nga Parajsa (Xheneti), dëshiron që ne të bëhemi të këqij. Ai kryen vepra të tilla që ne të nervozohemi dhe të kryejmë veprime të dënueshme që të mos shkojmë në Parajsë (Xhenet). Ne gjithmonë duhet të mbështetemi te Zoti dhe t'i lutemi Atij që të na ruajë të gjithëve nga cytjet e djallit.

Niveli i dytë

Javën e kaluar ne shkuam në fabrikën ku punonte xhaxhai. A të kujtohet?

Po, më kujtohet.

A i pe që të gjithë punëtorët duke ndihmuar njëri-tjetrin dhe në harmoni me njëri-tjetrin po prodhonin pjesët e një fshese korenti. Disa prej tyre po montonin motorrin e fshesës së korentit, disa të tjerë montonin tubat e saj, të tjerë pjesën kryesore dhe rrotat e saj, disa të tjerë i bashkonin i jepnin dorën e fundit?

Po, i pashë.

A kishte aty ndonjë shef apo drejtor?

Jo, unë nuk pashë ndonjë të tillë.

Ke të drejtë, por sipas teje, nëse në një fabrikë dikush dëshiron të veprojë sipas qejfit, dikush nuk do të donte të punonte dhe të mos kishte asnjë person që të mbikqyrë dhe koordinojë punët e tyre, t'i ndajë punën gjithëseclit, të monitorojë në çdo detaj të gjithë veprimtarinë në atë fabrikë, a do të funksiononte normalisht vërtet kjo fabrikë?

Jo. Nuk do të funksiononte.

Duhet domosdoshmërisht që çdo lloj fabrike apo veprimtarie të ketë një njeri që të monitorojë dhe të jetë përgjegjës për ecurinë e punës dhe menaxhimin e saj. Edhe pse ai mund të mos jetë prezent nëpër ambientet e punës, ai mund të monitorojë nga zyra përmes telekamerave, ndaj nuk e shohim atë atje. Atë e quajnë "përgjegjës i fabrikës". Nëse nuk është shefi apo përgjegjësi, fabrika asnjëherë nuk do të ketë suksesin e duhur në prodhimin dhe tregtimin e produkteve dhe shumë shpejt do të falimentojë.

Tani hidhi një sy kësaj bote në të cilën jetojmë! Nëse shikon me kujdes, çdo gjë është në vendin e saj dhe çdo gjë realizohet në harmoni të plotë. Dielli çdo ditë ndriçon, bimët gjithnjë prodhojnë fruta dhe ushqime, bie shi dhe pemët ngopen me ujë, bie nata që të gjithë të pushojnë etj, etj. Thënë shkurt, gjithçka që ekziston kryen një punë të caktuar dhe me përpikmëri në mënyrë që ne të jemi të shëndetshëm, të kemi ushqim, që të mund të jetojmë dhe mund t'i bëjmë këto pyetje interesante në mënyrë që të bëhemi më të mëdhenj dhe më të ditur. Tani, sipas teje, a mundet që të menaxhohet pa "shef" kjo botë, ku çdo gjë realizohet në mënyrën më të mirë dhe në harmoni të plotë?

Jo. Duhet të ketë patjetër një "shef".

Po, kjo botë ka një "shef". Këtë "shef" ne e quajmë Zot! Ky Zot është Ai i Cili ka krijuar çdo gjë për prehjen dhe përparimin tonë. Sigurisht, sa më shumë hulumtime që të bësh dhe t'i njohësh krijesat dhe fenomenet e botës, aq më shumë do ta vësh re këtë realitet.

Edhe makinën e ka krijuar Zoti?

Po. Zoti i ka dhënë njeriut mendje dhe zgjuarsin në mënyrë që të prodhojë gjërat që i nevojiten. Në realitet, Zoti, makinën, anijen dhe shumë gjëra të tjera i ka krijuar nëpërmjet dorës së njeriut.

Niveli i tretë

Shihe këtë biçikletë! A është e mundur që kjo biçikletë të mos jetë krijuar nga dora e njeriut, por të jetë krijuar vetiu, aksidentalisht dhe pa ndërhyren e mendjes dhe rolit të dikujt tjetër?

Jo. Nuk është e mundur.

Merr në konsideratë edhe aparatit fotografik. Sipas mendimit tënd, a është e mundur që pjesët e aparatit fotografik të hidhen sipër njëra-tjetrës dhe pastaj pjesët e saj vetvetiu në mënyrë plotësisht të saktë të vihen sipas rendit në vendin përkatës dhe të krijohet aparati?

Jo. Nuk është e mundur!

Hidhi një shikim trupit tonë dhe shiko se me sa kujdes dhe përpikmëri janë krijuar gjymtyrët e trupit! P.sh. sytë, ngjasojnë me një aparat fotografik, i cili për të rregulluar dritën që hyn brenda është i pajisur me bebezën, ngjashëm me diafragmen e aparatit fotografik, por shumë më saktë dhe më bukur. Ai ka një lente për rregullimin e imazhit si lenteja e aparatit fotografik, por që është shumë më e ndjeshme. Ka një dhomë të errët, ka film dhe memorien e fotografive, ka mbrojtës të fortë. Sfera e syrit ndodhet brenda sytheve kockore dhe është e vendosur fort dhe fuqishëm në mënyrë që të mbrohet nga presionet dhe goditjet. Qepallat gjithashtu shërbejnë për të ruajtur syrin nga pluhuri dhe, në rast nevoje, bëhen pengesë për depërtimin e dritës gjatë kohës që flemë. Loti i syrit shërben për pastrimin e sipërfaqes së shikimit të syve tanë si dhe për transparencën e tyre. Qerpikët dhe vetullat pengojnë depërtimin e djersës dhe gjërave të vogla deri dhe ato mikroskopike. Sipas teje, a është e mundur që sytë tanë të jenë krijuar rastësisht dhe pa ndërhyrjen e një projektuesi dhe shkencëtari të mençur?

Jo, është e pamundur.

E njëjta gjë ndodh edhe me secilën gjymtyrë të trupit. Po t'i shikosh me kujdes do të zbulosh sekrete dhe bukuri që janë përdorur në krijimin e tyre. Do të arrish në konkluzionin se është e pamundur që trupi i njeriut të jetë krijuar dhe formuar pa ndërhyrjen e një krijuesi të ditur dhe inteligjent, i mëshirshëm, dhe i gjithëfuqishëm, të cilin ne e quajmë "Zot".

E njoh një shkencëtar të quajtur Antony Flev. Ai në rininë e tij imagjinonte që trupi i njeriut është krijuar në formë rastësore, por me kalimin e kohës në librat e tij kudo ka përmendur argumentin tonë. Ai ka pohuar: "Shohim se të gjitha finesat dhe bukuritë e trupit janë plotësisht të mirëllogaritura dhe kryhen nën ndikimin e urdhëresave, (kodeve) specifike që ndodhen në qendër të celulave, (gjenet). Asnjëherë nuk mund të tregohemi mospërfillës për ndërhyrjen e vetëdijes dhe menaxhimit në trup dhe formësimin e trupit ta konsiderojmë të rastësishme.".

Kjo botë do të ishte në rrëmuje dhe në parregullsi totale, po të mos kishte rendvënës dhe përgjegjës. Por çdo gjë në këtë botë është e mirëllogaritur dhe ky rregull është argument për ekzistencën e rendvënësit. Kjo na jep mundësinë të kuptojmë që kjo botë ka një rregullator shumë të ditur dhe të gjithëfuqishëm që në fenë tonë të dashur atë e quajmë "Zot".¹⁸

Niveli i katërt

Zoti i Madhëruar dhe i Lartësuar është Krijuesi i qiellit dhe i tokës, i kësaj bote dhe Botës së Përtejme, të dukshmes dhe të padukshmes, thënë shkurt i çdo gjëje që ekziston në të dy botët. Vërtetë ne nuk e shohim Zotin, por mundemi shumë lehtë që ta njohim Atë.

Në ç'mënyrë?

Zotin e Madhëruar e njohim nëpërmjet studimit dhe njohjes së krijesave të Tij. Kjo do të thotë se duhet treguar vëmendje jo vetëm ndaj kësaj bote të cilën e ka krijuar Ai, por edhe ndaj krijesave të tjera që ka krijuar.

A mund të ma shpjegosh pak më shumë?

Po, patjetër! Po të shikojmë me vëmendje do të vërejmë se çdo gjë është krijuar në bazë të logjikës dhe për një punë të caktuar. Do të kuptojmë se në këtë botë nuk ekziston qoftë dhe një krijesë e vetme që të jetë e krijuar e pallogaritur. Kjo na bind se gjithçka është krijuar nga dikush që i ka llogaritur gjërat deri në perfeksion. Ky Krijues është i ndërgjegjshëm për gjithçka bën, është i Vetëdijshëm, i Urtë, i Ditur dhe ka fuqinë e krijimit. Kuptojmë se është kaq i saktë dhe i përpiktë në kryerjen e punëve të Tij sa që asnjë punë e Tij nuk është pa një qëllim dhe pa një arsye.

Tani më thuaj pse janë të dobishme bimët?

Japin fruta.

Po, e saktë. Sigurisht japin dhe bukuri, lëshojnë dhe hije, gjithashtu freskojnë motin, janë ushqim për kafshët bimëngrënëse. Këto bimë mbijnë nga toka, janë të shumëllojshme, bëhen edhe ushqim për kafshët edhe për njerëzit.

Tani më thuaj, për çfarë janë të dobishme kafshët?

---

¹⁸ Duhet të theksojmë që në pjesë të ndryshme të librit, kemi analizuar dhe shqyrtuar fenomene dhe krijesa të shumta në lidhje me këtë.

Nga ato marrim qumështin dhe mishin. Disa prej tyre i përdorim për transport.

E saktë. E di ti që nëse ne duam që të udhëtojmë në shkretëtira pa ujë, patjetër duhet të përdorim devenë?

Pse?

Sepse Zoti i Madhëruar devenë e ka krijuar në mënyrë të atillë që të mund t'i rezistojë mungesës së ujit në shkretëtirë, madje mundet që të ushqehet me gjembat e mprehta dhe të mbijetojë. Mjafton që ne të marrim ujë dhe ushqim për vete dhe me atë do të kalojmë në anën tjetër të shkretëtirës. Përveç kësaj, deveja ka këmbë të buta të cilat nuk depërtojnë në rërë. Në sytë e devesë nuk depërton pluhuri i shkretëtirës, sepse ka dy lloje qepallash. Njërën qepallë e ka të tejdukshme. Edhe në qoftë se e mbyll atë, përsëri arrin që të shohë. Ka dhe një qepallë tjetër, të ngjashme me qepallën tonën. Zoti, pra, nuk e ka krijuar devenë të tillë, pa qëllim.

Vallë, a e di që, nëse ne duam që të shkojmë në mal është më mirë që të përdorim mushkë ose gomar?

Pse?

Për arsye se mushka dhe gomari janë alpinistë shumë të aftë dhe të fortë. Ato janë në gjendje që shumë lehtë të na çojnë deri në majë të malit së bashku me ngarkesën dhe të kalojnë pa asnjë pengesë dhe plot siguri nëpër gremina. Kështu, edhe këto Zoti i ka krijuar të tilla për ne.

Po brumbulli është krijesë e Zotit?

Po. Zoti ka krijuar çdo gjë.

Por brumbulli është shumë i keq dhe i pisët! Ti the se Zoti ka krijuar çdo gjë për një arsye të caktuar!

Ke bërë një pyetje të mirë. Për t'iu përgjigjur pyetes tënde më duhet që të të shpjegoj pak. Një ligj shkencor na tregon se bimët i sigurojmë nga toka, ajri dhe uji janë lëndët ushqimore. Të gjitha këto duhet të kthehen sërish në tokë dhe të shndërrohen në dhe, ajër dhe ujë, sepse përndryshe të gjitha gjallesat do të zhdukeshin. Këtë ligj e quajnë "qarkullimi ciklik i materieve në ekosistem". Edhe brumbulli është një prej këtyre gallesave, i cili e kryen këtë proces të rëndësishëm. Brumbujt bëjnë pikërisht këtë punë: marrin lëndët ushqimore që janë të pakonsumueshme dhe i tresin në shpella, në varreza dhe në ujërat e zeza dhe i konvertojnë po në tokë, ujë dhe ajër. Nëse nuk kryehet ky proces, pas një periudhe kohe jeta në tokë bëhet e pamundur. Këtë punë e

bën brumbulli. Prandaj krrijimi i brumbullit gjithashtu, ka një qëllim të mirë. Në islam thuhet që ujërat e zeza dhe varrezat duhet të jenë larg vendbanimeve. Ndoshta që brumbujt të mos na hyjnë në shtëpi.

Le t'i kthehemi pyetjes: "Kush është Zoti?"

A e di që ne, edhe pse i shohim njerëzit me sytë tanë, sërish nuk arrijmë që t'i njohim? Nuk arrijmë të kuptojmë se ç'loj njerëzish janë, në cilën gjuhë flasin, ku kanë lindur, fëmijët e kujt janë, ku jetojnë, janë të sjellshëm apo të pasjellshëm, madje nuk e dimë as se si quhen. Ne shohim te ata vetëm fytyrën dhe paraqitjen e jashtme të tyre; apo jo?

Po.

Tani, më thuaj, si mund t'i njohim ata?

Duhet t'i pyesim.

Po. Duhet t'i pyesim ata, të vendosim lidhje me ta në mënyrë që të dëgjojmë mendimet e tyre, të vërejmë sjelljet e tyre, të shohim a janë të sjellshëm apo jo, a janë të dashur apo jo, a janë të ditur apo jo. Thënë shkurt, të shohim se ç' loj njerëzish janë. Apo jo?

Po, kështu është më mirë.

Atëherë edhe pse ne i shohim njerëzit, sërish, për t'i njohur, duhet që të tregohemi të vëmendshëm ndaj bisedave që zhillojnë dhe të punëve që kryejnë. Edhe për njohjen e Zotit vlen e njëjta gjë. Edhe nëse Zoti do të kishte formë trupore (që nuk e ka), edhe nëse ne do mund ta shihnim Atë, sërish nuk do të ishte e mundur që vetëm me një të parë ta njihnim Atë. Për ta njohur sa më mirë Atë do të na duhej të dëgjonim Fjalët e Tij dhe të shikonim Veprat e Tij...

Vallë, a flet Zoti?

Po. Zoti i Madhëruar ka folur me ne nëpërmjet të Dërguarve, të cilët i ka dërguar për të na udhëzuar ne. Ai na drejtohet ne përmes librave qiellorë si: "Suhufet", "Zeburi", "Teurati" ("Tora"), "Biblia" dhe "Kur'ani". Kjo është dhe arsyeja që Zoti i Madhëruar në fenë islame na ka rekomanduar që të lexojmë Fjalën e Tij, pra, Kur'anin sa shumë që të jetë e mundur dhe të meditojmë mbi të. Kur'ani Famëlartë, gjithashtu, na

ka rekomanduar që të njohim Veprat e Zotit dhe të meditojmë në lidhje me ato¹⁹ në mënyrë që të njohim më shumë botën.

I Dërguari i Zotit, pikërisht për këtë arsye, ka deklaruar: “Çdo kush që njeh veten e tij, ka njohur Zotin.”²⁰

A e di pse?

Pse?

Sepse ne, njerëzit, jemi krijesa më e mirë dhe më e lartë e Zotit. Zoti i Madhëruar, kur e krijoi njeriun, tha: “...I lartë është Allahu, më i miri Krijues!”²¹ Prandaj, nëse duam që ta njohim më së miri Zotin, duhet që të njohim veten tonë.

Çfarë vepre duhet të kryejmë që të njohim veten tonë?

Ne, njerëzit, kemi edhe trup, edhe shpirt. Të qenit njeri është për shkak të shpirtit që Zoti ka futur te ne, por, duke u nisur nga fakti që shpirti për ne është i panjohur, predikuesit e fesë së Zotit ne na kanë stimuluar dhe inkujuar që të njohim trupin tonë.

Profeti ynë i dashur (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) ka thënë: “Mësojini dijen nga djepi gjer në varr”²². Gjithashtu, ka thënë: “Shkenca, është e dyllojshme: njohja e trupit dhe njohja e Zotit (teologjia)”.²³ Si rrjedhojë, është e domosdoshme që, për të njohur vetveten, duhet filluar nga trupi ynë fizik.

Në ç’mënyrë?

Të shikojmë me vëmendje dhe me kujdes gjymtyrët dhe organet e trupit tonë që të kuptojmë se si dhe në ç’mënyrë i ka krijuar Zoti? Zoti i Madhëruar e ka krijuar shumë bukur trupin tonë, e ka krijuar në mënyrë të përpiktë. Çdo gjë në të është mirëllogaritur. Ai e ka vendosur çdo gjë në vendin e duhur. Kjo tregon se sa i Madhërishëm, i Mëshirshëm, i Përpiktë dhe i Ditur është Zoti i Madhëruar. Pra, teologjia na mëson se njohja e Zotit bëhet edhe përmes përsosmërisë së ndërtimit dhe të krijimit të trupit tonë, e cila është shprehje dhe atribut vetm i përsosmërisë së Krijuesit.

A e dije që meditimi në lidhje me njohjen e Zotit është më i vlefshëm se të gjitha adhurimet tjera?

---

¹⁹ Sure “Ali Imran”, ajeti 19.

²⁰ “Biharul Enuar”, vëll.2, f. 33.

²¹ Sure “Mu’minun”, ajeti 14.

²² “Nehxhul Fesaha”, f. 218.

²³ “Biharul Enuar”, vëll. 1, f. 212.

Jo.

Atëherë, le të bisedojmë pak në lidhje me veshët tanë. Sipas teje, pse Zoti ka i krijuar veshët tanë në formë gypi?

Nuk e di.

Vrimën e veshëve tanë e ka krijuar të ngushtë që të mos depërtojë ndonjë insekt në to dhe që të mos të çahet perdja e veshëve, e cila është shumë e hollë dhe e butë. Veshët tanë ngjasojnë me gypin, sepse duhet që të grumbullojë zërat dhe t'i fusë në vrimën e ngushtë të veshit.

Tani, a mund të më thuash se ç'ka menduar Zoti që të mos futen insektet e vogla në veshë? Brenda veshëve tanë Zoti ka vendosur një lëndë ngjitëse, të cilën e kanë bezdi insektet e vogla. Për këtë arsye ato nuk hyjnë te veshët tanë.

A e shihni se me sa mençuri dhe dashuri janë krijuar veprat e Zotit? Në ndërtimin e secilës gjymtyrë të trupit tonë kuptojmë Mençurinë dhe Madhësitinë e Krijuesit. Duke studiuar përsosmërinë e organeve, të gjymtyrëve dhe të krejt trupit tonë, ne kuptojmë Madhësitinë e Krijuesit, Dashurinë e madhe të Tij për krijesën e Vet. Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: “Ai që njeh më shumë veten, ka njohur më shumë Zotin.”²⁴

Niveli i pestë

Edhe kur janë gjithë këto argumente, pse disa e mohojnë Zotin?

Përgjigjen e shumë pyetjeve mund t'i gjeni në librin “Monoteizëm” i Mofaddalit. Tani do të të tregoj një pjesë të këtij libri që të kuptosh se çfarë ka thënë Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) në përgjigje të një pyetje të tillë:

“Skeptikët nuk e zbuluan misterin e krijimit. Mendimet e tyre dështuan në perceptimin e drejtësisë dhe urtësisë së krijesave të Zotit të Madhërisëm, sepse ishin njohuri fare të pakta. Ata mohuan çdo gjë. Me vizionin e tyre të cekët dhe perceptimin e tyre të dobët u mbështeten te përgenjshtrimi, mohimi dhe armiqësia.

Ata e mohuan kreacionin dhe pretenduan që në krijimin e gjërave dhe të sendeve nuk ekziston ndonjë planifikim dhe përlllogaritje. Ata thonin se në aktin e krijimit nuk ekziston as urtësia e ndonjë rregullatori, apo Krijuesi. Pa dyshim, që Zoti i Madhëruar është më i Lartë se hamendësimet e tyre. Zoti i asgjësoftë këta, sepse janë larguar nga e

---

²⁴ “El Enuarl Satime”, vëll. 1, f.75; “Xhamiul Ehbar”, f. 5.

vërteta. Devijues dhe mjeranë të tillë u ngajnë njerëzve të verbër që janë futur në një shtëpi tejet të fortifikuar dhe të bukur brenda së cilës ndodhen shtrojet më të shtrenjta, ushqimet më të shijshme, pijet më të ëmbla dhe çdo gjë tejtër që i nevojitet njeriut.

Këta njerëz të verbër shkojnë sa andej-këndej, në të katër anët e shtëpisë dhe nuk shikojnë dot asgjë, as shtëpinë, as komoditetin e saj dhe as mjetet e gostisë që ndodhen aty. Nga që janë të verbër, ndodh që të thyejnë apo edhe të shkatërojnë gjërat e vyera të shtëpisë. Në vijim, këta njerëz të verbër nervozohen dhe në vend që të shajnë paaftësinë e vet, kritikojnë shtëpinë dhe pronarin e saj.

Njerëz të tillë mohojnë urtësinë dhe rregullin në procesin e Krijimit. Ata dështuan në perceptimin e arsyeve të krijimit të gjësëndeve, hutohen aq shumë, sa që nuk arrijnë të dallojnë përpikmërinë, harmoninë dhe supermacinë e Krijimit. Ndodh që njerëz të tillë që nuk arrijnë të perceptojnë këto mrekulli, nga padija dhe mosnjohja e urtësisë së Krijimit, nga që ndjekin rrugën e qortimit dhe të mohimit.

Si rrjedhojë, atij që Zoti i Madhëruar i ka dhënë begatinë e njohjes, udhëzimit dhe vizionit, që e ka bërë të suksesshëm dhe vigjilent ndaj aktit të krijimit, i ka mundësuar edhe njohjen e argumenteve të forta që dallojnë ekzistencën e Krijuesit të gjithësisë dhe finesat e mirëplanifikimit (menaxhimit). Zoti i Madhëruar atë e ka bërë të aftë të kuptojë bukuritë e Krijimit. Ky njeri gjithnjë duhet të falënderojë Zotin që e ka dashur dhe i ka dhuruar këto begati të mëdha dhe nga Ai të kërkojë që të vijojë të qëndrojë në këtë rrugë të palëkundur, që të vijojë t'i shtohet begatia e udhëzimit në rrugën e drejtë. Zoti i Madhëruar thotë në Kur'an: **"...Nëse falënderoni, do t'ua shtoj të mirat..."**.²⁵²⁶

Biri im! Argumenti i parë për Krijuesin e Lartmadhëruar dhe të Gjithëdijshëm është dhënia e formës, sistemimi i komponentëve të botës dhe vënia e rendit përbrenda universit. Prandaj, nëse njeriu i pajisur me dituri arrin të shikojë mirë dhe thellë krijimin e harmonishëm të universit, do të shohë se ai ngjan me një shtëpi, në të cilën janë grumbulluar të gjitha gjërat e nevojshme për njerëzit. Aty është qielli, që i ngjan një tavani të lartë, është toka që i ngjan shtrojes, janë yjet që u ngajnë llampave të ndezura, janë malet që u ngajnë depove, në të cilat magazinohen rezerva dhe çdo gjë është e sistemuar në vendin e vet në mënyrë të përpiktë. Vetë njeriu ngjan me personin, të cilit Zoti ia ka dhuruar këtë shtëpi dhe çdo gjë që gjendet brenda saj i ka vënë në shërbim të tij për të përmbushur nevojat. Për njeriun janë në dispozicion edhe të gjitha llojet e bimëve dhe të kafshëve etj.

---

²⁵ Sure "Ibrahim" ajeti 7.

²⁶ "Tehidul Mufaddal", f. 43-45.

Të gjitha këto janë shenja që tregojnë se bota është krijuar me llogaritje të saktë dhe me urtësi, me rregull, harmoni dhe përputhshmëri. Këto tregojnë se Krijuesi i saj është Një dhe është Ai i Cili jep formën dhe rendin, i Cili kordinon dhe harmonizon të gjithë komponentet e saj. Zoti i Gjithëdijshtëm, me shenjtërinë e Tij është Madhështor, është i Lartësuar dhe Fytyra e Tij është bujare. Nuk ka Zot tjetër përveç Tij. Ai është i Stërpastër, është më i Larti dhe më Madhështori!

Ku është Zoti?

I pyeta të diturit: Ku rri Zoti?

Thanë që Zoti nuk ka vend, Ai është Krijuesi i vendeve,

Por, nëse kërkon vendin e Zotit

Ai është kudo ku ka begati, mirësia e Zotit është aty.

Ai është edhe në mes të detit, në fushë, në horizonte,

në qiell dhe male dhe në zemra është Ai!

Niveli i parë

Ku është Zoti?

Zoti i Gjithëmëshirshëm është kudo, është më afër se çdokush me ne dhe me çdo gjë tjetër. Zoti është dhe në qiell dhe në tokë, edhe para teje edhe para meje, edhe në këtë botë edhe në Parajsë.

A është e mundur që Zoti të ndodhet kudo dhe në çdo vend?

Të të bëj një pyetje: Ku është ajri?

Kudo.

Të lumtë. Ajri është dhe këtu dhe në qiell, edhe në anën tjetër të botës. Pa tregohu i kujdesshëm. Ajri ndodhet kudo. Edhe Zoti ndodhet kudo, por Zoti nuk është si ajri. Ta solla këtë shembull që ta kuptosh më mirë çështjen. Zoti ndryshon nga çdo kush dhe nga çdo gjë. Ai ndodhet kudo! Madje dhe aty ku nuk ka ajër, siç është hapësira, zemra dhe mendjet tona.

Nëse Zoti nuk do të ishte i pranishëm kudo, si do të informohej për nevojat e njerëzve dhe kush do të kujdesej për ushqimin e të gjitha gjallesave, madje edhe të milingonave që ndodhen në zemrën e shkretëtirës, të peshqëve që notojnë thellë në det, të zogjve që fluturojnë në qiell? Nëse Zoti nuk do të ishte kudo i pranishëm, si është e mundur që të dëgjojë lutjen e të gjithëve në mbarë botën?!

Zoti ndodhet në zemrën tënde të pastër. A e di se nga e kuptoj këtë ?

Nga ?

Sepse ti e do Zotin e Mëshirshëm, prandaj Zoti i Mëshirshëm ndodhet edhe në zemrën tënde.

Niveli i dytë

Është e mundur që në mendjen e njeriut të krijohet edhe përshtypja që edhe Zoti, mbase, është si ne dhe ka vend, një vend ku rri. Mundet që njeriu të mendojë se Zoti ndodhet në qiell. Mirëpo, po të kemi parasysh se “asgjë nuk ngjason me Zotin” bëhet e qartë që Zoti, edhe nga pikëpamja e vendit, dallon me çdo gjë tjetër. Kështu që për ta gjetur Atë nuk kemi ndonjë rrugëzgjidhje tjetër, përveçse t’u kushtojmë vëmendje shenjave të Tij. Shenjat e Tij i shohim në çdo kohë dhe në çdo vend! Kjo do të thotë se “Ai është në çdo gjë”, “Ai ndodhet kudo”.

Po të pyes: Vetëm me vullnetin e Zotit bëhet nata ditë dhe dita natë?

Po.

A është i fortë dhe i qëndrueshëm ky qiell dhe sferat e panumërta, pa fuqinë e Zotit?

Jo.

A është e mundur rënia e shiut, mbirja e bimëve dhe prodhimi i gjithë këtyre lëndëve ushqyese, pa lejen e Zotit?

Jo.

A janë krijuar në det të gjitha ato mrekulli dhe madhështi përveçse me lejen e Zotit?

Jo.

Atëherë, shenjat e pranisë së Zotit janë të dukshme kudo. Ato gjenden në çdo gjë. Zotin mund ta shohim në bukurinë e luleve dhe freskinë e barit. Zotin mund ta kuptojmë në begatinë e intelektit dhe të arsyes. Zotin mund ta gjejmë te dashuria e nënës dhe sakrifica e babait. Zotin mund ta shohim në kujdesin për robtë e Vet. Zoti është i pranishëm kudo dhe në çdo gjë!

Kur një fëmijë mëkohet me qumësht, kur një kokërr gruri mbin dhe rritet, kur një gonxhe luleje shndërrohet në trëndafil dhe dhuron gjithë atë bukuri; kur shohim që të Dërguarit e Zotit dhe Librat qiellorë janë dërguar për udhëzimin dhe shpëtmin tonë,

kuptojmë se të gjitha këto janë shenja dhe dëshmi e pranisë së Zotit të Madhëruar dhe të Gjithëmëshirshëm, Një dhe i Vetëm. Zoti ndodhet kudo dhe gjendet në çdo gjë.

Niveli i tretë

Në fillim duhet të të tregoj qartë se Zoti që është Krijuesi i gjithçkaje dhe dallon krejtësisht me krijesat e veta: **“Asnjë send nuk është si Ai...”**.²⁷ Pra, duhet të dish që është Zoti është Krijuesi i vendit, por vetë nuk ka vend. Por për ta qartësuar edhe më mirë çështjen duhet të të bëj një pyetje analoge: Nëse do të të pyes se ku ndodhet arti i një artisti, ç’përgjigje më jep?

Them që ndodhet brenda vetes.

Në rregull. Por, në se artisti nuk e shfaq talentin e vet, a mund ta zbulojmë ne talentin e tij?

Jo.

Një artist pikturon diçka dhe ua tregon të tjerëve. Ata që janë mendjelehtë, kur e shohin pikturën, përqëndrohen vetëm në anën e jashtme të saj dhe thonë: “Sa pikturë e bukur!”, kurse ata që mendojnë më thellë, nuk thonë vetëm “Sa pikturë e bukur”, por thonë edhe: “Sa artist i madh që qenka!” Piktori, që është autori i veprës, nuk ndodhet aty. Njerëzit inteligjentë dhe të arsyeshëm pikturën e shohin si një manifestim të artit dhe të dijës së piktorit. Kur shohin pikturën, atyre u duket se shohin edhe vetë piktorin dhe thonë: “Ç’piktor, ç’artist!” A është kështu?

Dijen, shkencën, artin ne mund t’i kuptojmë në momentin e shfaqjes së tyre. Ne i shonim ato realisht dhe themi se kjo pikturë, kjo vepër është tregues i artit dhe dijës së artistit që i krijoi!

Nëse kërkoj nga ju që të më tregoni artin e artistit, nuk mund të tregoni një vend të caktuar se ku rri ai, por do të më thoni se ai gjendet kudo, gjendet atje ku janë veprat e tij.

Nëse kërkoj nga ju që të më tregoni dijen e këtij artist, do të më thoni se ajo gjendet në krijimet e tij. A është kështu?

Po, kështu është.

---

²⁷ Sure “Esh Shura” , ajeti 11.

Ne bindemi se arti dhe formimi i çdo artisti shfaqet në pikturat e tij, në veprat e tij, kudo ku ai i ka shfaqur. A është kështu?

Po.

Edhe me Zotin ndodh e njëjta gjë. Kjo do të thotë se të gjitha gjallesat janë Krijesat e Zotit, janë vepër e dorës dhe e artit të Zotit, janë manifestim i Dijes, i Vullnetit, i Fuqisë dhe i Mëshirës së Zotit të Madhëruar. Si rrjedhojë, duhet të themi që Vullneti, Fuqia dhe Mëshira e Zotit manifestohet te të gjitha krijesat, do të thotë që Zoti është te të gjitha krijesat dhe kudo ku i ka shfaqur. Prandaj themi:

Zoti është kudo!

Duhet të kemi parasysh dy çështje:

Së pari, në shembujt që sollëm pikturat dhe veprat e tjera artistike janë objekte materiale. Ato ne mund t'i shfaqim në çdo vend të botës. Me Zotin e Madhëruar nuk ndodh pikërisht kështu. Zoti i Madhëruar nuk ka trup dhe fizik dhe nuk është i kufizuar në një vend dhe në një pikë gjeografike të caktuar.

Së dyti, nëse piktori, artisti apo shpikësi do të ishin në anën tjetër të botës, ndërsa piktura, shpikja e tyre etj., do të ishin diku tjetër, përsëri ato sërish do të ishin tregues i artit dhe i dijes së autorit, por me Zotin nuk ndodh kështu. Zoti i Madhëruar duhet të jetë së bashku me krijesat e veta që ato të ekzistojnë. A e dini pse?

Jo, pse?

Po sjellim një shembull.

Shihe këtë orë! Edhe nëse orëndreqësi do të largohet nga kjo botë, kjo orë mund të ekzistojë dhe të punojë, sepse asnjë nga pjesët e saj nuk varen më nga orëndreqësi, nuk kanë lidhje të drejtpërdrejtë me jetën dhe ekzistencën e orëndreqësit, kurse në lidhje me Zotin e Madhëruar dhe të krijesave të Tij nuk vlen e njëjta gjë. Të gjithë krijesat, për të egzistuar, kanë nevojë për ekzistencën e Zotit. Zoti i Madhëruar duhet të jetë gjithnjë i shoqëruar me ato, t'u japë atyre dritën e ekzistencës së Vet, në mënyrë që të mund të ekzistojnë. Në të kundërt, çdo gjë do të eliminohet dhe zhduket.

A mund të japësh më shumë shpjegime?

Po, pa dyshim. Shpresoj që nëpërmjet një shembulli tjetër të qartësohem më mirë. Imagjino sikur do të futemi së bashku në një dhomë të errët dhe unë do të nder një dritë që të shikojmë gjërat përreth. Dikush mund të thotë: "Tani, kudo ka dritë dhe

shohin çdo gjë. Le t'i fikim dritat që të kursejmë energjinë elektrike". A mund të shohim sërish objektet, pasi i fikëm dritat?

Jo.

Sigurisht, që jo! Sepse llampa duhet që të ndriçojë gjithnjë që të shohim. Nëse dritat nuk janë të ndezura, qoftë edhe për një çast, nuk do mund të shohim gjë. Edhe pse krahasimi është i mangët, kjo ngjan me dritën e ekzistencës së Zotit. Pra, në qoftë se edhe vetëm për një çast Zoti nuk do të ndriçonte krijesën e Vet, ajo krijesë nuk do të ekzistonte më dhe do të zhdukej. Ndaj themi se Zoti duhet të jetë me çdo gjë dhe në çdo kohë që çdo gjë të ekzistojë. Ndaj themi se Zoti i Madhëruar është kudo dhe me të gjitha krijesat. Në lutjen e ditës së enjte lexojmë: "Zoti i Madhëruar është Ai që gjithnjë u dhuron të gjitha krijesave mirësi, (siç është mirësia e ekzistimit)!"

Niveli i katërt

Në vijim, në përgjigje të pyetjes suaj po sjell një transmetim: "Një ditë, një prej dijetarëve hebre erdhi te një mysliman i painformuar dhe e pyeti: "Ku është Zoti, në qiell, apo në tokë?" Mori këtë përgjigje: "Zoti është në qiell, ulur mbi Fronin e Tij". Njeriu hebre tha: "Pra, toka qenka e zbrazët nga Zoti. Zoti u ndodhka në një vend të caktuar dhe nuk ndodhet në vende tjera". Njeriu besimtar u zemërua dhe iu përgjigj: "Kështu mendojnë njerëzit e pafe. Largohu, në të kundërt, u vras!"

Njeriu hebre u kthye i habitur dhe vijoi të tallet me islamin. Gjatë rrugës u ballafaqua me Imam Aliun (Paqja qoftë mbi të!), i cili i tha atij: "Unë e di që ke biseduar me atë beduinin dhe përgjigjen që të dha ai. Ne jemi të mendimit se Zoti ka krijuar hapësirën. Ai nuk mund të ketë vend të caktuar në hapësirë. Madje, më shumë se kaq. Zoti i Madhëruar është më i Lartësuar se çdo vend dhe nuk ka asnjë vend të caktuar për Atë. Zoti është i kudondodhur, pa pasur kontakt me ndonjë send apo afërsi me ndonjë objekt. Nga pikëpamja shkencore Ai rrethon të gjitha vendet, dhe asnjë prej krijesave nuk është e mënjanuar, e larguar prej Urdhërit të Tij, prej Drejtimit të Tij.

Nëse do të të transmetoj një çështje nga librat tuaj që të dëshmojë për ato që thashë, a do të konvertohesh në islam? Burri hebre tha: "Po!" Imam Aliu tha: "Vallë, në librat tuaj nuk është përmendur kjo çështje? Nuk është përmendur dita që Hazreti Musa bin Imran (Paqja qoftë mbi të!) ishte ulur diku dhe papritmas iu shfaq një engjëll nga Lindja. Hazreti Musa e kishte pyetur atë: "Nga ke ardhur?" Tha: "Nga prania e Zotit". Po në librat tuaj përmendet se një engjëll tjetër erdhi nga Perëndimi. Hazreti

Musa e pyeti: “Nga ke ardhur?” Dëgjoji përgjigjen: “Nga prania e Zotit”. Erdhi edhe një engjëll tjetër. Hazreti Musa pyeti: “Nga ke ardhur?” Ai u përgjigj: “Nga toka e shtatë dhe nga prania e Zotit”. Hazreti Musa duke parë këtë pamje, i habitur tha: “I Pastër dhe i Lartësuar është Zoti. Asnjë vend nuk është i zbrazët nga Ai. Asnjë vend nuk është më i afërt se një vend tjetër te Ai”. Pas këtij citimi shkencëtari hebreu tha: “Dëshmoj se ato që the janë plotësisht të sakta dhe ti je më i denjë që të jesh pasardhësi i Profetit tënd.”.

Nga cila kohë ka ekzistuar Zoti?

Krijuesi i Parë është Ai, nëse ka pasë qenie, ka qenë Ai!

Ai është Krijuesi i kohës, në kohën kur nuk ekzistonte “koha!”

I Pari i të parëve është Ai! Ai është edhe i fundit i të fundmit!

Para tokës dhe kohës dhe para çdo gjëje që ka ekzistuar, ka qenë Ai!

Niveli i parë

Duhet të theksojmë se zakonisht kjo pyetje nuk parashtrohet për nivelin e parë.

Nga cila kohë ka qenë Zoti?

Zoti i Madhëruar gjithnjë ka qenë dhe gjithnjë do të jetë. Zoti nuk është si ne. Atë nuk e ka krijuar kush: Për pyetjen “Nga cila kohë ka qenë Zoti?” kemi këtë përgjigje: Zoti ka ekzistuar që nga fillimi. A nuk ke dëgjuar kur thonë: “Na ishte s’na ishte, përveç Zotit askush nuk ishte?” Kuptimi i saj tregon se Zoti i Madhëruar ka qenë para gjithçkaje. Asnjë nuk është krijuar i ngjashëm me Zotin. Ai është i Vetëm! Si Ai nuk ka tjetër! Zoti është Ai i Cili ka qenë që në fillim.

Sigurisht, që mund ta keshë të vështirë ta kuptosh. Mund të thuash me vete se si është e mundur një gjë e tillë? Por kur të rritesh dhe më shumë, do ta kuptosh më mirë përgjigjen e pyetjes.

Niveli i dytë

Nga ç’kohë ka ekzistuar Zoti?

Për ne njerëzit fillimi i jetës dhe ekzistencës sonë është lindja, kurse fundi i qenies sonë është vdekja. Kurse Zoti nuk ka as lindje dhe as vdekje. Kjo do të thotë se Ai asnjëherë nuk ka lindur dhe asnjëherë nuk do të vdesë. Ai nuk ka lindur! Atë nuk e ka krijuar askush! Zoti i Madhëruar ka qenë dhe do të jetë në jetë të jetëve! Për Atë nuk ka as fillim dhe as fund! Si mund të parashtrahet pyetja se nga ç'kohë ka qenë Ai?!

Zoti nuk është se nuk ka qenë dhe u krijuar më pas! Jo! Për Zotin nuk ka as fillim dhe as fund! Edhe sureja e "Teuhidit" e pohon një gjë të tillë : Në suren "Teuhid" (Sure "El Ikhlas") lexojmë: **"Thuaj: Ai, Allahu është Një! Allahu është Ai që çdo krijesë i drejtohet, (i mbështetet) për çdo nevojë. Ai as ka lindur kënd, as nuk është i lindur. Dhe nuk ka asnjë të ngjashëm me Atë! Askush nuk i është i barabartë me Atë."**

Niveli i tretë

Kur është krijuar Zoti?

Zoti nuk është krijuar asnjëherë! Ai ka qenë dhe është!

Në ç'mënyrë?

Nëse supozohet që dhe Zoti është krijuar (që nënkupton se nuk ka qenë që nga fillimi dhe më pas është krijuar), lind pyetja: Kush e ka krijuar Zotin? Vallë, a ekziston ndokush edhe më lart se Zoti?!

Mos vallë, Vetë ta ketë krijuar Vetën e Tij?!

Nëse supozohet që një gjë të ketë krijuar veten e vet, atëherë së pari duhet të ekzistojë ajo gjë e cila më pas të mund që të krijojë veten e vet. Por kjo nuk është e drejtë. Le të supozojmë që Ai nuk ka qenë. Atëherë, si e paska krijuar veten e vet vetë, kur nuk paska qenë më parë?! Kemi thënë se askush nuk është më lart se Zoti. Atëherë, meqenëse askush nuk është më lartë se Zoti dhe nëse nuk është e mundur që një gjë të krijojë veten e vet pa egzistuar vetë më parë, arrijmë të kuptojmë që Zoti në asnjë mënyrë nuk është krijuar nga dikush, do të thotë që Zoti ka qenë gjithnjë! A është kështu?

Po.

Kthehemi edhe një herë te pyetja : "Nga cila kohë është krijuar Zoti?"

Vallë, a mund të imagjinohet një kohë që Zoti nuk ka qenë? A është e mundur të pranojmë që ka qenë një kohë që Zoti nuk ka qenë dhe më pas është krijuar?!

Jo, nuk është e mundur!

Atëherë duhet të pranojmë të vërtetën e sigurtë që Zoti ka qenë gjithnjë dhe në asnjë mënyrë nuk është krijuar!

Niveli i katërt

Zoti është i Vetmi, i Cili nuk ka “krijues”! Ai gjithnjë ka qenë dhe gjithnjë do të ekzistojë. Në thelb, Zoti i Madhëruar është burim i ekzistencës. Nëse ekziston diçka apo dikush që nuk ka “krijues”, Ai është vetëm Zoti. Nëse supozojmë që dhe Zoti të ketë një “krijues”, kush mund të jetë ai? Ndoshta dhe ai “krijuesi” duhet të ketë patur një “krijues” tjetër! Dhe kjo pyetje do të vazhdojë pa limit. Por kjo është e pamundur edhe nga ana shkencore.

Të sjellim një shembull që tregon se nuk është e nevojshme që çdo gjë të ketë një “krijues” dhe vetë ai “krijuesi” gjithashtu të ketë një “krijues” tjetër e kështu deri në fund: A mund të tregosh se nga vjen aroma e mirë e rrobave tua? Pra, ç’i ke hedhur këmishës që mban një aromë të mirë?

Po, i kam hedhur parfum.

Nga vjen aroma e mirë e parfumit? Ose më thuaj se ç’kanë hedhur në parfum që mban erë të mirë? Sipas teje, a është e drejtë që të themi se parfumit i kanë hedhur parfum, prandaj i vjen era e mirë?

Jo.

Aroma e këndshme e parfumit është nga vetë ai. Në realitet, çdo gjë që mbart erë të mirë e ka nga parfumi. Atëherë nuk është e nevojshme që parfumi vetë, aromën e vet të këndshme ta marrë nga një gjë tjetër, sepse aroma e parfumit vjen nga vetë parfumi. T’i kthehemi bisedës sonë. Çdo gjë e ka ekzistencën e vet nga burimi i ekzistencës, pra, nga Zoti. Vetë Zoti nuk ka nevojë që ekzistencën e Vet ta marrë nga një gjë tjetër, përkundrazi, ekzistenca e Tij është nga Vetja e Tij. Ndaj a duhet që vazhdimisht të themi në mënyrë përsëritëse se ekzistenca e diçkaje vjen nga pararendësja dhe ajo nga pararendësja e saj dhe kështu të vazhdojmë deri në fund, (thënë ndryshe, të futemi në një rreth vicioz dhe ripërsëritës)? Kjo është e gabur dhe e pavërtetë. Nuk është e mundur që burimi i ekzistencës të ketë një shkak, apo të ketë një krijues tjetër!.

Niveli i pestë

Burimi i krijesave të botës ose është “qënia ose është mosqënia”. Sipas mendimit tuaj, nga se janë krijuar krijesat: nga qënia, apo nga mosqënia dhe asgjëja?

Krijesat janë krijuar nga ekzistenca dhe qënia.

Nëse ndokush pyet se nga ka ardhur vetë “qënia” ç’përgjigje duhet t’i japësh?

Nëse themi nga “mosqënia” nuk është e drejtë, sepse mosqënia nuk mund të bëhet burim i qënies. Nëse themi se qënia ka ardhur nga vetja e saj, pra, nga qënia, edhe kjo nuk është e drejtë, sepse asnjë gjë nuk mundet që ta krijojë vetë veten e vet.

Nëse në vend të “qënies” marrim në konsideratë “burimin e ekzistencës”, pra, Zotin, çfarë e ka krijuar “burimin e ekzistencës”? Nëse themi se e ka krijuar “mosqënia” kjo do ishte krejt e pamundur. Nëse themi se e ka krijuar “qënia”, edhe kjo është e pamundur, sepse Zoti Vetë është “burimi i ekzistencës”. Nëse themi se e ka krijuar një burim tjetër i ekzistencës, edhe kjo është e gabuar, sepse nuk kemi asnjë argument për ekzistencën e “dy burimeve të ekzistencës” (qënies).

Burimi i qënies dhe i ekzistencës ka qenë dhe ka qenë dhe asnjëherë nuk është krijuar nga mosqënia. Nuk ngjan si me ne, që në fillim nuk ishim dhe u krijuam më pas.

Sa i madh është Zoti?

Madhësia e çdo gjëje është në masën e madhësisë që i jep Ai.

Është në gjatësinë, gjerësinë, thellësinë dhe përmasën që i jep Ai.

Por Zoti, Një dhe i Vetëm, nuk ka trup dhe materie.

Krijesat e Tij kanë përmasa të dukshme.

Madhësinë e Zotit nuk e di as Profeti.

Madhësia e Tij është në masë të mëshirës së Tij.

Mëshira e esencës së Stërpastër të Tij është e pallogaritshme.

Të gjithë qiejt, janë një copë prej krijimit të Tij.

Niveli i parë

Sa i madh është Zoti?

Zoti është më i Madh nga sa mund ta kujojmë. Madhësia e Zotit është e ndryshme nga madhësia e gjërave të tjera.

Po si, në ç'mënyrë?

Madhësia e Zotit nuk është si madhësia e malit, si madhësia e qiellit dhe gjëra të tilla si këto, sepse Zoti nuk ngjason me asgjë tjetër. Madhësia e Zotit tregohet nga ato që Ai krijon. Ai ka krijuar qiellin, tokën dhe shumë gjëra të tjera. Zoti i Madhëruar Vetë e ka krijuar çdo gjë dhe Fuqia e Tij është më e madhe se të gjitha krijesat e tjera. Dija e Tij është më e madhe se gjithçka, Mëshira e Tij është më e madhe se çdo gjë tjetër. Dija dhe Mëshira e Zotit, gjithashtu është më e madhe se e Profetëve, se e Imamëve dhe e prindërve. Zoti është më i Lartë se çdokush dhe më i Madh se çdo gjë tjetër!

Niveli i dytë

Sa i madh është Zoti?

Zoti i Madhëruar është krijues i gjithçkaje. Madhështia e Tij është më e madhe se krijesat e Tij, sepse Ai Vetë është Krijues i tyre. Sigurisht, Madhësia e Zotit nuk është si madhësia e krijesave. Ne qiejt i konsiderojmë të mëdhenj, sepse janë shumë të gjerë. Malin e konsiderojmë të madh për shkak të peshës dhe përmasave të tij. Madhësi të tilla kanë të bëjnë me gjëra, të cilat kanë përmasa fizike, kurse Zoti nuk është as i gjerë dhe as i rëndë. Ai nuk ka trup dhe përmasa fizike si ne.

Atëherë, si është?

A ke dëgjuar deri më tani që të thuhet se një shkencëtar është më i madh se një njeri i zakonshëm?

Sipas mendimit tënd, nga se përcaktohet madhësia e shkencëtarit? Më lejo që të të pyes në këtë mënyrë: Kush është më i madh dhe më i njohur Avicena, që është një shkencëtar i njohur, apo njerëzit e zakonshëm?

Është e qartë që Avicena, (Ebu Ali Sina).

Për nga gjatësia dhe fiziku i tij është më i madh?

Jo.

Të lumtë! Madhësia e vërtetë nuk qëndron në përmasat fizike e trupore. Nuk është e drejtë të themi që ajo gjë që ka trupin dhe fizikun më të madh, është më me vlerë dhe më e madhe. Do të ishte njësoj si të themi që deveja dhe elefanti janë më me vlerë se shkencëtarët! Madhësia e vërtetë qëndron te dija, te shkenca dhe të mirat që përcjellin. Duke u nisur nga fakti që Zoti i Madhëruar është burimi i bukurive dhe i të gjitha të mirave që u ka dhuruar krijesave, atëherë madhësia e vërtetë dhe reale i takon Zotit.

Me këto njohuri shkencore që zotërojmë nuk mundemi të perceptojmë Madhësinë e Zotit të Madhëruar dhe madhësinë e krijesave të Tij. Atëherë, është e qartë që Vetë Zoti është më i Madh nga ajo që ne mund të themi për Madhësinë e Tij.

Niveli i tretë

Ç'do të thotë "Zoti është i madh"?, "Zoti nuk ka trup"

Është më mirë që në fillim të shpjegojmë kuptimin e nocionit "madhësi". Ndonjëherë madhësia perceptohet duke u nisur nga gjatësia, gjerësia dhe lartësia. Pra, kështu, do të thonim se është më i madh ai apo ajo gjë që e ka trupin më të madh, apo zë një hapësirë më të madhe. Ndonjëherë madhësia qëndron në gjatësinë në kohë të

jetës së një gjëje. Ndonjëherë madhësia vlerësohet edhe nga arsye të tjera; P.sh. për një njeri që është shumë i ditur themi se është një njeri shumë i madh. Quhet “i madh” sepse zotëron shumë njohuri shkencore të fushës përkatëse ku ai shquhet. Në një hadith lexojmë: *“Ai që mëson për Zotin dhe i mëson dhe të tjerët për Zotin, në botën qiellore atë e thërrasin “i madh”*.”²⁸

Madhësia vlerësohet edhe për shkak të forcës dhe fuqisë së njeriut. P.sh. në botën e sportit atij që ka më shumë forcë i themi se në këtë fushë është një njeri i madh. Në sferën e etikës dhe sjelljes quajmë njeri të madh atë është i sjellshëm dhe me dinjitet.

Pra, madhësi të tilla (si të qenët shkencëtar, i fortë, dhe me dinjitet etj.) mundet që të jenë argument i madhësisë së një personi; ndërkohë që është e mundur që po ai person, “i madh” në fushën e tij respektive, të mos ketë fizik të madh.

Duke pasur parasysh këtë, le të shohim se sa dhe si është madhësia e Zotit? Siç kemi thënë, Zoti nuk ka trup, nuk ka as përmasa fizike. Madhësia e Zotit nuk “përcaktohet” nga lloji i madhësisë trupore.

Por sa i madh është Zoti?!

Të gjithë shkencëtarët dijen dhe shkencën e tyre e kanë përfituar nëpërmjet studimit të krijesave dhe veprave të Zotit. Përveç kësaj, këta shkencëtarë gjithashtu janë krijesa të Zotit, madje edhe mendja dhe dija e tyre është dhuratë nga Zoti. Askush nuk mund të krahasohet me Zotin, për arsye se Zoti i Madhëruar është burim i dijes dhe shkencës, i gjithçkaje! E njëjta gjë ndodh dhe me fuqinë dhe forcën. Çdo krijesë fuqinë e vet e ka nga Zoti. Kështu që, gjithashtu, asgjë dhe askush nuk mund të krahasohet me Zotin e Madhëruar.

Për mëshirën dhe mirësinë mund të sjellim shembullin e dashurisë së nënës për fëmijën që është një rreze nga dielli i mëshirës dhe dashurisë së Zotit. Po dashuria e Zotit për të gjithë krijesat e Tij sa është?! Këtë kuptohet sa i Gjithëmëshirshëm është Zoti i Madhëruar dhe sa shumë mirësi që ka! Nëse madhësia qëndron në gjëra të këtilla (dhe kjo me të vërtetë është kështu) Zoti është më i Madh se gjithçka që mund të perceptojmë.

A e di kuptimin e shprehjes “Allahu Ekber?”

Kuptimi i saj është: Zoti është më i Madh!

---

²⁸ “El Kafi”, vëll. 1, f. 35.

Do të thotë Zoti është më i Madh, por më i Madh se kush? Nëse duam që ta njohim Zotin dhe të kuptojmë Madhësinë, Mirësinë, dhe cilësitë të tjera të Tij, jemi të detyruar që të meditojmë për fjalët dhe veprat e Tij. Për arsye se vetë Ai nuk është i arritshëm për shikimin dhe mendjen tonë.

Sipas mendimit tënd, sa i madh është Ai, për të Cilin nuk mund të njohësh as thellësinë e Veprave dhe as të Fjalëve të Tij më të thjeshta? Edhe njerëzit më të ditur, edhe shkencëtarët më të mëdhenj dhe më të fuqishëm kanë dështuar në kuptimin e ndërlikimeve të kësaj bote. Ata kanë pohuar pamundësinë dhe paaftësinë e vet. Imamët tanë të dashur kanë thënë: “Nëse ndokush e njeh mirë Zotin, atëherë ai e kupton që është e pamundur që ta njohim Zotin, ashtu siç është Ai. Ky është kuptimi i togfjalëshit “Allahu Ekber” që do të thotë Zoti është më i Madh! Kushdo që përpiqet ta njohë polotësisht Atë ose ta përshkruajë Atë e kupton pamundësinë e njohjes dhe të përshkrimit të Tij.

Kush është babai dhe nëna e Zotit?

Zoti nuk ngjason me ne, nuk vjen nga babai dhe nëna.

Zoti gjithnjë ka qenë, Ai nuk është i lindur dhe i krijuar.

Të gjallëve u ka dhuruar jetë, babait dhe nënës u ka dhuruar shpirt.

Por me asnjërin prej nesh nuk ngjason dhe nuk barazohet.

Niveli i parë

Kush është babi dhe nëna e Zotit?

Zoti nuk ngjason me ne që të ketë baba, nënë, bashkëshort/e, apo fëmijë. Zoti dallon me çdokënd dhe me çdo gjë. Sigurisht, ekzistojnë dhe shembuj të tjerë që tregojnë për raste që nuk kanë as babë, as nënë. Ato janë “gjyshi dhe gjyshja” e jonë që quhen Adem dhe Hava. Hazreti Ademi dhe Havaja (*Paqja qoftë mbi ta!*) ishin njerëzit e parë. Ato nuk kishin babë dhe nënë. Zoti i krijoi ata në mënyrë që të jenë prindërit e të gjithë njerëzimit. Ose, p.sh. gjarpëri që u krijua me shkopin e Hazreti Musai (*Paqja qoftë mbi të!*). Edhe pse shtazë, ai nuk kishte babë dhe nënë. Apo deveja, e cila në kohën e Hazreti Salihut (*Paqja qoftë mbi të!*) doli nga zemra e malit. Edhe ajo nuk kishte baba e nënë.

Niveli i dytë

Zoti nuk ngjason me njerëzit dhe krijesat e tjera që edhe Ai të jetë i krijuar, sepse Zoti ka qenë që në fillim, ka qenë para fillimit dhe nuk ka pasur nevojë për babë dhe nënë. Sureja “Teuhid” ka zbritur pikërisht për këtë arsye. Ajo tregon se duhen qortuar ata që besonin se Zoti ka fëmijë dhe se ka babë dhe nënë. Kjo sure na thotë se Zoti nuk ngjason me krijesat dhe gjallesat e tjera. Tani do të lexojmë këtë sure së bashku: **“Thuaj: Ai, Allahu është Një! Allahu është Ai që çdo krijesë i drejtohet, (i mbështetet) për çdo nevojë. Ai as s’ka lindur kënd dhe as nuk është i lindur. Asnjë nuk është i barabartë me Atë!”**

Niveli i tretë

Nëse çdo gjë ka një krijues, vetë Zotin kush e ka krijuar?²⁹

Zoti është i Vetmi, i Cili nuk ka krijues. Ai gjithnjë ka qenë dhe gjithnjë do të jetë! Në thelb, Zoti është burim i qënies dhe ekzistencës dhe nëse ekziston një gjë që nuk ka krijues, është vetëm Zoti. Nëse do të supozojmë që dhe Zoti të ketë krijues, kush mund të jetë ai krijues? Dhe ndoshta, ai krijues duhet të ketë një krijues tjetër! Më pas pyetja jonë do të vazhdojë deri në pafundësi, në këtë mënyrë. Nga ana shkencore kjo çështje është e pamundur.

Të sjellim një shembull që tregon se nuk është e nevojshme që, nëse çdo gjë ka një krijues, vetë ai krijues gjithashtu të ketë një krijues tjetër dhe kështu të vazhdojë deri në fund. Ky është shembulli: Nga vjen ëmbëlsira e gjërave të ëmbla? Pra, ç'kanë hedhur në çokollatë që është kaq e ëmbël?

Sheqer.

Po ëmbëlsira e sheqerit nga vjen? Ose më thuaj ç'i kanë hedhur sheqerit që është bërë i ëmbël? A është e drejtë të themi se sheqerit i kanë hedhur sheqer që është bërë i ëmbël?

Jo.

Ëmbëlsia e sheqerit është nga vetë sheqeri. Në realitet, çdo gjë që është e ëmbël, ëmbëlsinë e vet e ka marrë nga sheqeri. Por, nuk është e nevojshme që vetë sheqeri ëmbëlsinë e vet ta marrë nga diçka tjetër, sepse sheqeri e ka vetë ëmbëlsinë. Lidhur me temën tonë mund të themi gjithashtu, se çdo gjë ekzistencën e vet e ka nga "burimi i ekzistencës", që do të thotë se e ka nga Zoti. Vetë Zoti nuk ka nevojë që ekzistencën e Vet ta marrë nga diçka apo nga dikush tjetër, përkundrazi ekzistenca e Tij është nga Vetja e Tij dhe nëse në mënyrë të përsëritur themi se këtë ekzistencë e ka marrë nga dikush tjetër, ai tjetri duhet ta ketë marrë nga dikush tjetër e kështu me radhë. Kjo është gabim dhe e pavlefshme.

Niveli i katërt

Nuk është e mundur që burimi i ekzistencës vetë të ketë një shkak, apo një krijues tjetër. Burimi dhe zanafilla e krijesave të botës është ose "qënia", ose "mosqënia". Atëherë shtrohet pyetja: krijesat janë krijuar nga qënia, apo nga mosqënia dhe asgjëja?

Dihet që krijesat janë krijuar nga qënia dhe ekzistenca

---

²⁹ Përgjigja e kësaj pyetje është e ngjashme me pyetjen "Zoti nga cila kohë ka ekzistuar?"

Po vetë qënia nga është krijuar?

Nëse themi nga mosqënia, nuk është e drejtë, sepse mosqënia nuk mund të jetë burim i qënies dhe i ekzistencës. Nëse themi se qënia është krijuar nga vetja e saj, pra, nga qënia, edhe kjo nuk është e drejtë, sepse një gjë nuk është e mundur që të krijojë veten e vet.

Nëse në vend të qënies, marrim në shqyrtim burimin e ekzistencës, pra, Zotin, lind pyetja se kush e ka krijuar burimin e ekzistencës.

Nëse themi se burimi i ekzistencës është krijuar nga mosqënia, është e pamundur. Nëse themi se është krijuar nga qënia, dhe kjo është e pamundur, sepse Zoti Vetë është burimi i qënies. Nëse themi se është krijuar nga një tjetër burim i ekzistencës, edhe kjo është e gabuar, sepse nuk kemi asnjë argument për ekzistencën e dy burimeve të ekzistencës. Duhet të pranojmë se burimi i ekzistencës ka qenë gjithnjë. Ai asnjëherë nuk është krijuar nga mosqënia dhe nuk ngjason me ne, sepse ne në fillim nuk ishim dhe u krijuam më pas. Kjo do të thotë se Zoti dallon me krijesat e veta. Ai nuk ka nevojë për krijes dhe shkak për ekzistencë.

Ku ndodhet shtëpia e Zotit?

Zoti që nuk është si ne, nuk ka vend dhe trup.

Shtëpi në formën e shtëpive tona, Ai asnjëherë nuk ka.

Atë nuk e dëmton as i ftohti, as i nxehti dhe as shiu.

Ai nuk ka trup dhe fizik si ne!

Niveli i parë

Ku ndodhet shtëpia e Zotit?

Zoti nuk është si krijesat e tjera që të ketë nevojë për shtëpi. E gjithë hapësira dhe çdo gjë janë të Zotit dhe Zoti është i pranishëm kudo. Ai sheh çdo gjë dhe di çdo gjë. Përveç kësaj, nëse Zoti do të ishte vetëm në një vend p.sh. të ishte vetëm në një shtëpi, si do të vepronin ata që ndodhen në vende të tjera, kur të kishin nevojën e Tij?! Ose kur duan të flasin me Zotin, kur duan që t'i luten Atij ç' duhet të bëjnë? Nëse Zoti do të ishte në një shtëpi, atëherë nuk mund të ishte te të gjithë dhe të dëgjonte bisedat e të gjithëve.

Zoti nuk është në një shtëpi! Zoti është kudo. Të gjithë Zotin e kanë pranë vetes, në çdo vend të botës qofshin! Njerëzit e devotshëm Zotin e kanë të pranishëm në zemrën e tyre. Të gjithë janë të gëzuar që Zoti është tek ata, prandaj asnjëherë nuk ndihen të vetmuar dhe nuk kanë frikë nga askush dhe asgjë. Nëse ne e dimë që Zoti i Mëshirshëm dhe i Plotëfuqishëm është gjithnjë dhe kudo me ne, nuk kemi asnjë arsye që të frkësohemi prej çfardo gjëje tjetër, sepse Ai është më i Fortë dhe më i Mëshirshëm se të gjithë. Ai është Mbrojtësi ynë. Nga ana tjetër, Zoti kurrë nuk fle. Ai gjithnjë na vështron ne, madje edhe kur ne flejmë.

Niveli i dytë

A janë shtëpi të Zotit Qabja dhe xhamia?

Zoti nuk ka nevojë për shtëpi! Po njerëzit pse kanë nevojë për shtëpi? Njerëzit kanë nevojë për shtëpi, sepse shtëpia u shërben që të mbrohen nga të ftohtit, të nxehtit, era, shiu dhe gjëra të tilla. Në shtëpi njerëzit pushojnë dhe relaksohen. Por Zoti nuk është si ne. Atë nuk e dëmtojnë as i ftohti, as nxehtësia dhe gjëra të tilla si këto. Përveç

kësaj, Zoti nuk ka nevojë që të pushojë dhe të flejë, që të ketë nevojë për një vend të qetë e të sigurtë.

Niveli i tretë

Pse themi xhamia është shtëpia e Zotit?

Zoti i Madhëruar nuk lejon dikush të bëhet pronar i disa vende të caktuara. Aty askush nuk mund të ndërtojë shtëpi, dyqan apo diçka tjetër. Zoti i Madhëruar vende të tilla i ka prezantuar si shtëpitë e Tij. Aty shkojnë të gjithë ata që duan ta adhurojnë Zotin dhe aty t'i luten Atij në qetësi, pa i shqetësuar askush. Disa njerëz duan që në liri të plotë dhe pa kufizime (si për shkak të racës, i bardhë dhe i zi, të kulturës, si i ditur i paditur, të gjuhës dhe nacionalitetit, arab dhe jo arab), të mblidhen në një vend së bashku për t'i zgjidhur problemet që kanë në mes tyre, apo me të tjerët. Për të kryer këto veprimtari këtë kanë nevojë për një vend asnjans, i cili të mos i përkasë askujt. Zoti këto vende i ka caktuar si shtëpi të Tij.

Përse themi se Qabja është shtëpia e Zotit?

Zoti vetë në Kur'an, Qaben e ka quajtur "bejti", pra, "shtëpia Ime". Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) për këtë thotë: "Zoti disa gjëra ia ka përshkruar Vetes për shkak të finsikërisë që ato kanë, siç është Qabja, Profeti i dashur (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe po ashtu shpirti që është fryrë në trupin e njeriut!" Vallë, a e pranon që të gjithë të Dërguarit kanë ardhur nga Zoti dhe janë misionarë të Tij?

Po.

Zoti vetëm Profetin Muhammed (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) e ka quajtur "Resuli", që do të thotë "I Dërguari Im". E ka quajtur kështu se Profeti i fundit është Profeti më i mirë dhe më i nderuar se të gjithë Profetët e tjerë të Zotit. Vallë, a e pranon që shpirti i të gjithëve është nga Zoti?

Po.

Zoti vetëm shpirtin që e ka fryrë te njeriu e ka quajtur "Ruh", që do të thotë "Shpirti Im". Por Zoti nuk ka shpirt! Duke u nisur nga fakti që ky shpirt që është fryrë në zemrën e njeriut është plot madhështi dhe plot dinjitet, Zoti i Madhëruar këtë shpirt ia ka atribuar Vetes. Për këtë thotë: "E kur ta përsosë atë (në formën e njeriut) dhe t'i japë atij shpirtin që është krijesë e Imja, atëherë ju bini atij në sexhde."³⁰

---

³⁰ Sure "El Hixhr", ajeti 29.

E njëjta gjë vlen për shtëpinë e Zotit, Qaben. A e pranon që çdo gjë që gjendet në tokë dhe në qiell është pronë e Zotit dhe Zoti është Pronari i tyre, përfshirë të gjitha shtëpitë?

Po.

Por Zoti vetëm xhamitë dhe Qaben që janë enkas për të kryer adhurimin dhe lutjen i ka quajtur si shtëpia e Vet. Edhe në Kur'an vetëm Qaben e ka prezantuar si "bejti", pra, "shtëpia Ime". E ka quajtur kështu për shkak të shenjtërisë së veçantë dhe vlerës specifike që ka Qabja. Vendi i parë që është ndërtuar për të përkujtuar Zotin është Qabja, e cila sot është bërë vendi simbol i bashkimit të zemrave të besimtarëve të të gjithë botës.

Përse Zoti nuk i pranon disa nga lutjet tona?

Pa të shoh, më thuaj, a ke ndonjë kërkesë apo lutje?

Si je kujdesur për të gjithë, pa kusht dhe pa pretekst?

Madje, babai dhe nëna vendosin kushte dhe limite

Nëse ndonjë gjë për ne është e rrezikshme, është e shtrenjtë

Zoti, disa prej lujteve tona nuk i plotëson, ngaqë

është i Urtë dhe i Ditur, në dijeni për fundin e veprave tona.

Niveli i parë

Pse Zoti disa prej dëshirave tona nuk i plotëson?

Shtojmë një pyetje: Nënata dhe baballarët, a i duan fëmijët e tyre, apo jo?

Po, i duan.

A i dëgjojnë ata fëmijët e tyre në çdo kohë që ata duan dhe a u japin atyre çdo gjë që ata kërkojnë? P.sh. në se gjatë vozitjes së makinës fëmijët mund të thonë: “Na lini në timon që t’i japim ne makinës!” si reagojnë prindërit? Po nëse duan të hanë çdo ditë shumë embëlsira, si do reagonin prindërit? Po nëse thonë: “Mua mos ma bëni vaksinën”, si reagojnë prindërit?

Nuk do ua plotësonin këto dëshira.

Pse? Është e vërtetë që fëmijëve u pëlqejnë gjëra të tilla, por ato gjëra nuk janë në dobi të tyre. Edhe Zoti i Madhëruar nëse gjykon që disa nga lutjet dhe kërkesat tona nuk janë në dobinë tonë, nuk na i pranon. Ai na do shumë ne dhe është shumë i Ditur. Ai e di që ato lutje dhe kërkesa nuk janë aspak në favorin tonë, ndaj nuk i pranon.

Niveli i dytë

Pse Zoti nuk i pranon disa nga lutjet tona ?

Përsosmëria dhe lumturia e njeriut është e plotë, kur Zoti të jetë i kënaqur me gjithë veprimtarinë e tij. Kjo do të thotë që çdo gjë që do të ishte e mirë për Atë, do të ishte e mirë dhe për ne dhe çdo gjë që nuk do të ishte e mirë për Zotin, nuk do të ishte e mirë dhe për ne. Ne e dimë që Zoti i Madhëruar është Posedeus i gjithësisë, është më i Dituri, më i Dashuri dhe më i Dhembshuri, prandaj ne jemi të kënaqur me Atë dhe me çdo vendim që Ai merr, sepse e dimë se ai vendim është në dobinë dhe interesin tonë, edhe pse ne nuk e dimë arsyen e atij vendimi.

Bindja e pakushtëzuar dhe nënshtrimi ndaj Zotit është tregues i dashurisë ndaj Tij, sepse shpirti ynë është nga Ai dhe Ai kështu dëshiron. Nëse Zoti i Ditur dhe i Gjithëmëshirshëm nuk i pranon disa nga lutjet tona, Ai e di sekretin e këtij mospranimi dhe ky mospranim është në dobinë tonë. Ka raste që Zoti të mos na i plotësojë një sërë lutjesh. Të tilla janë disa vepra për të cilat Zoti na ka udhëzuar që t'i kryejmë, por që ne nuk jemi në dijeni për arsyen e tyre. Si p.sh. agjërimi gjatë muajit të bekuar Ramazanit.

Niveli i tretë

Përse Zoti nuk iu përgjigjet disa lutjeve tona?

Ndonjëherë ne i lutemi Zotit, që nëse dëshiron, të na dhurojë më të mirën. Ndodh që Ai nuk e pranon lutjen tonë. Ndonjëherë disa nga mëkatet tona bëhen shkak që të mos na panohen lutjet tona. Në lutjen "Kumejl" lexojmë: "O Zot, na i fal mëkatet, të cilat bëhen shkak për bllokimin e lutjes.". Imam Sexhad (*Paqja qoftë mbi të!*) përmend shtatë mëkate që pengojnë pranimin e lutjes: "*Synimi i keq, hipokrizia, mosfalja e namazeve të obligueshme në kohën e tyre, përdorimi i shprehjeve të pista dhe sharja gjatë bisedës dhe ...*".³¹

Disa nga lutjet mund të mos jenë të dobishme për ne. Përkundrazi ata mund të jenë edhe të dëmshme, por mendja jonë e mangët nuk i kupton. Zoti, për shkak të Mëshirës së Tij, nuk i pranon këto lutje...

Ka dhe argumente të tjera për mospranimin e lutjes. Sidoqoftë, vetë lutja është një lloj pranimi.

Në ç'mënyrë?

Fakti që njeriu ka kuptuar se lutjet e veta duhet t'ia drejtojë Zotit të Gjithëmëshirshëm dhe askujt tjetër përveç Tij tregon qartë se lutjet më të mira të tij janë pranuar, sepse Zoti na ka krijuar që ta njohim Atë dhe të kuptojmë që, përveç Tij, nuk duhet t'i drejtohem askujt tjetër. Ky është qëllimi më i lartë. Kur i drejtohem Zotit për

---

³¹ "Uesailul Shiia", vëll. 16, f. 281; "Biharul Enuar", vëll. 73, fq. 375.

lutje, nuk ka më rëndësi fakti nëse do të na pranohet lutja apo jo, as nëse na pranohet menjëherë, apo me vonesë. E rëndësishme është që ne të kuptojmë se kujt duhet t'i drejtohem për lutje dhe kujt t'i kërkojmë ndihmë, si dhe të kuptojmë që, përveç Zotit të Madhëruar, nuk duhet t'i drejtohem askujt tjetër për ndihmë dhe mbështetje.

Xhelaleddin Rumi thotë: "Ishte një burrë që lutej gjithnjë. Djalli e joshi atë dhe e pyeti përse vazhdonte të lutej, kur lutja nuk po i pranohej? Ai i ndërpreu lutjet. Një zë i tha atij: "Pse e ndërpreve lutjen?" Iu përgjigj: "Sepse nuk po dëgjoj "lebbejk".³² Zëri ia ktheu sërish: "Lutja jote është përgjigja e Zotit dhe tregues që Zoti është i vëmendshëm ndaj teje".

*Tha : Allahu, që thua ti, është përgjigja jonë
nevoja, djegia dhe dhimbja jote është shenja jonë.*

Kënaqësia e lutjes që i drejtojmë Zotit është një begati e madhe. Ajo nuk i jepet çdokujt. Nëse një njeri largohet nga Zoti, fatkeqësia më e madhe që i ndodh është humbja e kënaqësisë së lutjes, sepse vetë lutja është pranim.

Ne në këtë botë jemi udhëtarë të përkohshëm dhe së shpejti kthehem në vendbanimin tonë kryesor, edhe nëse na janë pranuar të gjitha lutjet, ose jo. E rëndësishme është që të largohemi nga kjo botë duke e njohur dhe zbuluar Zotin e Madhëruar. Lutja dhe vëmendja ndaj Zotit është treguesi i afrimit tonë ndaj kësaj njohjeje dhe këtij synimi.

Niveli i katërt

Pse disa nga lutjet tona nuk pranohen?

Po sjellim disa hadithe, të cilat ndihmojnë të gjesh përgjigjen. Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) thotë: "Ka gjasa që Zoti të pranojë lutjen me vonesë, që ta shpërblejë më shumë lutësin dhe shpërblimi t'i bëhet më i plotë. Mund të ndodhë që në vend të saj, t'i dhurojë atij një të mirë në këtë botë, apo në Botën Tjetër".³³ Në një vend tjetër thotë: "Lutësi arrin një të mirë prej këtyre rezultateve: Ose i falet ndonjë mëkat, ose i pranohet lutja, ose i hiqet ndonjë e keqe (si p.sh. shmangia e vdekjes së parakohshme)".³⁴

Në një transmetim nga Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) lexojmë: "Në kohën kur besimtari lutet, Zoti i Madhëruar u drejtohet engjëjve duke u thënë: 'Ia kam pranuar lutjen, por

---

³² Përgjigje pozitive nga Zoti.

³³ "Nehxhul Belaga", letra, 31.

³⁴ Komentimi i "Nehxhul Belaga", (Ibn e bil Hadid), vëll. 2. f. 276.

njëherë ruajeni atë dhe mos ia dhuroni, sepse dua që sërish të lutet dhe t'ia dëgjoj zërin'. Personit që e ka zemrën të përlyer me hipokrizi Zoti nuk do që t'ia dëgjojë zërin, por thotë: 'jepjani shpejt përgjigjen'.³⁵

Si rrejdhojë, vonimi i pranimit të lutjes nuk është se Zoti nuk na do, por është e kundërta.

Në duanë "El Iftitah" lexojmë: *"Nëse lutjen ma pranove me vonesë, unë jam mërzhitur nga injoranca dhe të kam kundërshtuar, ndërkohë që vonesa e lutjes sime ishte në dobinë time, sepse Ti je i informuar ndaj çështjeve."*

Një prej rasteve që djalli abuzon, keqpërdor dhe i nxit njerëzit e dobët është rasti i vonesës së pranimit të lutjes. Njëpërmjet kësaj djalli përpiqet që njeriu të humbë shpresat te Zoti.

Për disa nga lutjet që pranohen, por që janë në dëm të njeriut Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: *"Ndonjëherë shkaku i mospranimit të lutjes është fakti që ne, përmes saj të kemi kërkuar diçka që, nëse pranohej, do të dëmtohej rëndë feja dhe jeta e kësaj bote do të shkatërrohej dhe rrënohej".³⁶*

Ndonjëherë shkaku i mospranimit të lutjes është fakti që ne lutemi vetëm kur jemi nevojtarë! Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) në lidhje me këtë ka thënë: *"Ai që nuk ngrë duart lart nga qielli për t'iu lutur Zotit gjithnjë, por lutet vetëm kur e prek ndonjë fatkeqësi, lutja e tij nuk do të pranohet. Engjëjt thonë se nuk e njohin atë zë".* Në një transmetim tjetër thuhet: *"Ku ishe deri tani?!"³⁷*

Zoti i Madhëruar i tha Hazreti Daudit (*Paqja qoftë mbi të!*): *"Më kujto mua në ditë të gëzimit dhe rehatisë, që Unë të të përgjigjem në ditë të vështira dhe kur je prekur nga vështirësi."*

---

³⁵ "El Kafi", vëll. 2, fq. 489.

³⁶ "Nehxhul Belaga", letra 31.

³⁷ "Uesailul Shiia", vëll. 7, f, 40.

Zoti është grua apo burrë?

Zoti nuk është as grua e as burrë, Ai është Një dhe i Vetëm.

Përsosmëria e esencës së Pastër të Tij është e qartë dhe e pa mbuluar

Ai nuk ka as të meta dhe as defekte. Nuk ka as formë, as vend dhe as ngjyrë.

Është i Bukur, i Hijshëm. Ai nuk është as i ngrohtë e as i nxehtë.

Gjithnjë është Ndihmësi ynë, është në zemrat dhe në besimin tonë.

Sa e bukur është njohja e Tij! Sa e dhimbshme largimi nga Ai!

Niveli i parë

Zoti është grua apo burrë?

Zoti nuk është si ne që të jetë grua ose burrë! Ka edhe raste të tjera që tregojnë se nuk është e nevojshme që çdo gjë të jetë ose grua, ose burrë. P.sh. engjëjt a janë grua apo burrë?

Mendoj që janë gra

Nga e di?

Po në kartonin e Pinokut engjëlli i mëshirshëm ishte grua.

Ai është vetëm një karton. Atë karton nuk e kanë krijuar myslimanët, ndaj nuk jemi të sigurtë në saktësinë e interpretimeve përkatëse. Engjëjt, si dhe shumë gjëra të tjera, nuk janë as grua, as burrë. (P.sh. drita, qielli...)

Niveli i dytë

Në suren "Teuhid" lexojmë: **"Askush nuk është i barabartë me Atë!"** A e di kuptimin e kësaj shprehjeje?

Jo.

Ajo do të thotë se askush dhe asgjë nuk është i ngjashëm me Zotin e Madhëruar. Ai nuk ka as bashkëshort/e. A e di pse Zoti është mbi të gjitha dhe nuk ka bashkëshort/e?

Jo.

Sepse Zoti nuk është si ne, që të ketë gjini, pra, të jetë burrë apo grua.

Atëherë, përse përdoret përemri mashkullor "Hu" (Ai) për Zotin?

Esenca e Zotit nuk është as grua e as burrë. Vërtet ne e thërrasim Zotin me emrin "Allah" ose "Zot", (në shqip), "God" (në gjuhën angleze) etj., por këta emra nuk shënojnë përkatësi gjinore. Ata tregojnë një esencë, e cila nuk është as femërore e as mashkullore. Çdo gjuhë ka specifikat dhe veçoritë e saj. Në çdo gjuhë, për arsye të ndryshme sintaksore, morfologjike, stilistikore etj., emri zëvendësohet me përemër. P.sh. në gjuhën arabe çdo emër mund të zëvendësohet me përemër dhe përemri që e zëvendëson emrin gjithnjë është në gjininë mashkullore ose femërore dhe nuk ka ndonjë fjalë tjetër që të përdoret për të treguar gjini tjetër, neutrale, asnjëanëse, me të cilin do ta kishim emëruar Zotin, i Cili nuk ka gjini.

Niveli i tretë

Zoti i Madhërueshëm nuk ka të ngjashëm. Ai është Një dhe i Vetëm! Ai nuk ngjason me krijesat e tjera dhe është e pa mundur që të jetë grua ose burrë. Në fakt, gjinia mashkullore dhe femërore janë të paplota pa njëra-tjetrën, por Zoti i Madhëruar është i plotë dhe pa asnjë të metë, është Një, pra, i Vetëm, prandaj nuk ka kuptim që të themi se është mashkullore apo femërore gjinia e Tij. Duhet të themi "subhanallah", që do të thotë se *Zoti është i stërpastër nga çdo gjë.*

Zoti nuk ka gjini. Atëherë përse përdorim përemrin në gjininë mashkullore për atë emër? Ndoshta, burrat janë më të aftë se gratë?

E vërteta është se burrat kanë aftësi që të kryejë disa punë, të cilat gratë nuk janë në gjendje që t'i kryejnë. Nga ana tjetër, gratë kryejnë punë të tjera, të cilat burrat nuk janë në gjendje që t'i kryejnë, prandaj nuk mund të themi "burrat janë më të aftë se gratë", por do themi që të dy kanë karakteristikat dhe veçori të caktuara dhe secili nga ata është i dobishëm në vendin e vet. Burri me karakteristikat që i ka dhuruar Zoti është i dobishëm dhe i mirë në rolin e tij. Nëse nuk do t'i kishte këto karakteristika, do të ishte mangësi. Edhe gruaja, me karakteristikat dhe veçoritë që ia ka dhënë Zoti është e

dobishme dhe e mirë në rolin e saj dhe nëse nuk do t'i kishte ato karakteristika dhe veçori do të ishte e mangët. Gratë kryejnë vepra të tilla që burrat nuk i kryejnë dot. Edhe burrat kryejnë vepra të tilla që gratë nuk e kanë forcën dhe fuqinë për t'i kryer, prandaj secili është i dobishëm në vendin dhe rolin e vet.

Tani le t'i kthehemi pyetjes: "Përse për Zotin përdorim përemrin në gjininë mashkullore?" Nëse do të kishim vetëm dy alternativa për të zgjedhur përemrin, cilën gjini do të preferoje ti? Në cilën gjini do të ishte më i preferuar të përdorej përemri për të zëvendësuar emrin e Zotit? Duke marrë në konsideratë efektet psikologjike,

Madhësinë dhe Lartësinë e Zotit të Madhëruar dhe duke menduar se konotacioni i gjinisë mashkullore i shkon më shumë perceptimit, do preferoja si më të përshtatshëm përdorimin e përemrit në gjininë mashkullore për ta përdorë për zëvendësimin e emrit të Zotit.

Alternativë tjetër do të ishte përdorimi i një fjale që nuk shënon asnjërën gjini, si p.sh. fjala "njerëz" e cila përfshin të dyja gjinitë.

Me çfarë ushqehet Zoti?

Ushqimi për njeriun është baraz me jetën.

Por Zoti nuk ka nevojë për ushqim.

Ne jemi të mangët dhe duhet të plotësohemi, të rritemi,

Kurse Zoti është i Plotë, nuk ka nevojë për zhvillim dhe përsosje.

Niveli i parë

Me çfarë ushqehet Zoti?

Zoti nuk është si ne. Ai nuk ka nevojë për ujë dhe ushqim. Zoti nuk është si gjërat që ne njohim. Bëjmë një pyetje tjetër: Po engjëjt me se ushqehen?

Nuk e di?

Edhe engjëjt nuk hanë ushqim, sepse edhe ata nuk janë si ne që të kenë nevojë për ujë dhe ushqim. Atëherë, Zoti që ka krijuar engjëjt, të cilët nuk kanë nevojë për ushqim, patjetër që edhe Vetë nuk ka nevojë për asgjë, as për ujë, as për ushqim, as për gjumë etj.

Pse?

Sepse Zoti nuk është si ne. Ai nuk ndjen as lodhje dhe nuk ka nevojë as për të rehati dhe relaks.

Niveli i dytë

A nuk ushqehet Zoti?

Zoti nuk është si ne. Ai nuk është as si njerëzit, bimët apo kafshët që të ketë nevojë për ujë dhe ushqim. Ai nuk është as si engjëjt, të cilët kanë nevoja, por jo për ujin dhe ushqimin që ne konsumojmë. Ushqimi i engjëjve është dija, shkenca dhe mirësia.

Në suren “Teuhid” lexojmë: **“Zoti është Ai që çdo krijesë i drejtohet, (i mbështetet) për çdo nevojë.”** Kjo do të thotë që Zoti nuk ka nevojë për asgjë, as për ujë dhe ushqim, as për gjumë dhe relaks, as për vend. Ai nuk ka as baba, as nënë dhe as fëmijë.

Pse Zoti nuk ka nevojë për gjumë?

Njeriut aktiv i pakësohet fuqia nga veprimtaritë e ditës dhe i duhet që të pushojë që të rimarrë fuqi. Zoti nuk është si ne. Atij nuk i pakësohet fuqia. Zoti nuk ngjason me ne dhe me asgjë tjetër që të mund ta krahasojmë dhe ta kuptojmë se si është! Nëse Zoti do të ishte si ne, Ai patjetër duhet që të konsumonte diçka që të jetonte. Njeriu ka krijuar robotin.

Roboti është i ndryshëm nga njeriu, pra, nga krijuesi i tij. Nëse roboti do ta pyeste krijuesin e tij, njeriun, se nga sa pjesë e vidha jam ndërtuar unë dhe me ç’energji karikohem, njeriu do ta kishte të lehtë përgjigjen, sepse ai është i ndryshëm nga njeriu që ia njeh karakteristikat. Thënë ndryshe, njeriu ka krijuar një krijesë tjetër që dallon nga vetja e tij. Edhe Zoti që është Krijuesi ynë, e krijoi njeriun ndryshe nga Vetja e Tij. Zoti nuk e ka gjendjen tonë. Ai nuk ka nevoja për ushqim, gjumë etj.

Niveli i tretë

A nuk ka nevojë Zoti për ushqim?

Duhet të shohim se cilat krijesa kanë nevojë për ushqim dhe energji? Gjallesat kanë nevojë për ushqim, sepse përmes ushqimit sigurojnë energjinë që u njevojitet, sepse egzistenca e tyre nuk buron nga vetja e tyre. Kurse Zoti i Madhërishtëm fuqinë dhe forcën e Vet nuk e merr nga dikush tjetër, prandaj Zoti nuk ka nevojë për ushqim,, nuk ka nevojë “të karikohet” etj., sepse fuqinë e Vet nuk e siguron nga diçka, apo dikush tjetër. Fuqia dhe Forca e Zotit burojnë së brendshmi, nga vetë Zoti.

Prandaj, Ai as nuk lodhet, as që ka nevojë për gjumë etj. Të gjitha llojet e gjallesave kanë nevojë për ushqim dhe energji, sepse ato janë të mangëta dhe duhet që të plotësohen. Krijesat e mangëta duhet që, pak nga pak të përfitojnë përsosmëritë në mënyrë që të shpëtojnë nga mangësia.

Njeriu ka nevojë për ujë dhe ushqim, për qetësinë psikologjike dhe shpirtërore, ka nevojë për martesë, për qetësinë e trurit dhe të ndërgjegjes, ka nevojë për dije, për shkencë dhe mirëqenie. Për të gjitha këto e të tjera, njeriu ka nevojë për njohjen dhe përkujtimin e Zotit, në mënyrë që të bëhet më i plotë, të zhvillohet dhe të rritet.

Atëherë, pse gjyshërit tanë, edhe pse ushqehen, bëhen më të dobët çdo ditë e më shumë?!

Njerëzit kanë dy aspekte: aspektin shpirtëror dhe atë fizik. Trupi i njeriut përafërsisht zhvillohet deri në moshën 30 vjeçare. Pas kësaj moshe nuk zhvillohet më, por përsëri ka nevojë për ujë dhe ushqim, jo që të rritet e zhvillohet, por për të vazhduar jetën. Kjo është dhe aryeja që njerëzit, kur arrijnë në këtë moshë, kanë më pak oreks, kanë më pak nevojë për ujë dhe ushqim. Kurse aspekti shpirtëror të njerëzit vjen gjithnjë në rritje. Ai asnjëherë nuk plakët e nuk “ngopet” nga “ngrënia” e ushqimit shpirtëror.

Po shpirti i njeriut ushqehet?

Po. Ushqimi shpirtëror i njeriut është dija, shkenca, çiltërsia, urtësia dhe përkujtimi i Zotit. Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: *“Dija dhe shkenca janë faktori i mbajtjes gjallë të shpirtit”*. Në lutjen e Ebu Hamze Thumali, gjithashtu lexojmë: *“O Zot! Mua më ngjallen shpirti dhe zemra duke të kujtuar Ty”*. Pra, ata që nuk shkojnë pas dijes dhe njohjes, u thahet zemra. Ata do të jenë si njerëz të vdekur në mes të të gjallëve.

Në thelb, shpirti dhe zemra të njeriut janë dija dhe njohja e vërtetë.

“Shpirti nuk është, pos dijes, kur sprovohet,

Secilit që i tepron dija, shpirti i tij shtohet

Zoti nuk ha dhe nuk fle. Atëherë, me se kënaqet?

Kjo pyetje është e gabuar, sepse në thelb mbart krahasimin mes nesh dhe Zotit! Zoti nuk ngjason me askënd dhe me asgjë. Ai nuk mund të krahasohet me askënd dhe me asgjë! Ai kurrë nuk është i uritur. Ai nuk ndjenë kënaqësi nga gjumi. Ai nuk është i lodhur. Ne vuajmë nga uria dhe lodhja dhe, kur ushqehemi dhe flemë, shijojmë kënaqësinë e ngopjes dhe të pushimit. Por Zoti asnjëherë nuk ka uri, etje, lodhje etj., që pas plotësimit të tyre të ndjejë kënaqësi! Zoti gjithnjë është në gjendje të mirë dhe të shkëlqyer. Në lutjen “Kumejl” kërkojmë nga Zoti i Madhëruar: *“O Zot! Gjendjen tonë të keqe shndërroje në gjendjen Tënde të mirë.”*

A na do Zoti ne?

A do të dish që unë të dashuroj

Nga miqësia dhe butësia, kujt ia ia kam mbyllur dorën?

Unë për ty një botë plot me lule krijova

Rrugën e vështirësive drejt teje e bllokova

Atë që numëron dhe atë që nuk numëron

Nëna jote thotë se nga dashuria jote jam dehur

Babai me punën e tij sjell ushqim në shtëpi

Me atë që ti do, të kam edukuar me dorën time.

Niveli i parë

A na do Zoti ne?

Patjetër që na do.

Si ta kuptoj?

Të të bëj një pyetje: A të duan ty nëna dhe babai?

Po.

Nga e di që të duan?

Po më sigurojnë ushqimin, nëse sëmurem më dërgojnë te doktorri, më çojnë në park ...

Të lumtë! Më thuaj: A të do gjyshi?

Po.

Nga e di?

Po më tregon përralla, më ledhaton ...

Në rregull. Çdo njeri e shpreh dashurinë e vet në mënyrë e tij. Tani le të shohim se si e shpreh Zoti dashurinë e Tij, pra, si na tregon që na do. Zoti i Madhëruar është Ai që na ka dhënë shëndet, na ka dhënë prindër të dashur, të cilët përkujdesen për ne, na ka dhënë sy, veshë, duar, gojë, etj, etj. Ai na ka dhënë të gjitha llojet e ushqimeve, të gjitha llojet e frutave, etj, etj. Tani, më thuaj, a na do Zoti ne?

Sigurish, që na do.

Niveli i dytë

Dua që të të tregoj një histori: Një djalosh egoist dhe mendjemadh gjithnjë i shkaktonte vuajtje nënës së vet. Mungesa e dashurisë së tij ndaj nënës arriti deri atje sa një ditë e mori në krahë nënën, tashmë të plakur, që as nuk ecte dot dhe e dërgoi në mal që ta hanin kafshët e egra. E la nënën në mal dhe u nis të kthehej në shtëpi. Nëna mendonte e frikësuar se mos djali i saj binte në humnerat e pyllit, apo mos e hanin ujqërit. Ajo nisi të bëjë këtë lutje për djalin e saj: "O Zot! Ruaje djalin tim nga dëmi i grabiqtarëve dhe lëndimi i aksidenteve në mënyrë që të kthehet shëndoshë në shtëpi". Zoti i Madhëruar iu drejtua Hazreti Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) me këto fjalë: "O Musa! Shko në atë mal dhe shih dashurinë e nënës".

Ja ç'bën dashuria e nënës!

Megjithëse djali sillej aq keq me të, ajo sërish lutej për atë.

Hazreti Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) shkoi në mal. Atje pa se si lutej nëna, me sa dashuri dhe ndjenjë. Në këtë kohë Zoti i shpalli atij: "O Musa! Unë për robërit e Mi, Jamë më i dashur se nëna!"³⁸

Sërish Musait iu drejtua një zë

---

³⁸ Histori për të marrë mësim, f. 252.

nga ana e Zotit Falës dhe Mëshirëplotë:

“O Musa, nga kjo nënë e vuajtur

Unë Jam më Mëshirues ndaj krijesës Sime,

Por mjerrë që ai vetë lavdërohet dhe

Pa ditur, Mua më largohet.

Edhe pse thonë se dashuria e nënës është shumë e madhe, ajo nuk krahasohet me dashurinë e Zotit të Madhëruar për krijesat e Tij! Vetë Zoti ka thënë: *“Robi Im! Beto hem në të drejtën Time, Unë ty të dua! Atëherë, betohem në të drejtën Time mbi Ty, edhe ti më do Mua!”*³⁹.

Zoti i Madhëruar është Ai që në na do kaq shumë, na plotëson të gjitha nevojat gjithnjë e kurdoherë. A mund të shtrohet pyetja: *“A na do Zoti ne?!”*

Po, Zoti na do më shumë se të gjithë! Por Zoti kërkon prej nesh që të falim namaz, të mos bëjmë gabime dhe të dëgjojmë fjalën e Tij!

Këto urdhëresa të Tij janë të gjitha për veten tonë. Po t'i kryejmë ato, ne mund të jetojmë në qetësi dhe të lumtur në këtë jetë dhe në Botën Tjetër, do të arrijmë begatitë e mëdha dhe të pafundme të Xhenetit dhe do të përjetojmë kënaqësi. Kjo ngjan me mësuesin, i cili, pasi na shpjegon mësimin na kërkon që duhet të bëjmë edhe detyrat, të cilat nuk janë në dobi të mësuesit, por në dobi të nxënësve.

Kërkesat e Zotit ndaj nesh janë në dobinë tonë

Po, është e vërtetë. Zoti nuk ka aspak nevojë për lutjen dhe bindjen tonë. Ai kërkon prej nesh t'u përmbahemi porosive të Tij që të meritojmë të gjitha begatitë, të mos përjetojmë dhimbje e pendim, që të jetojmë të qetë dhe të lumtur.

Por disa nga urdhrat e Zotit janë të vështira!

Pa përpjekje nuk arrihet asgjë. Edhe për të siguruar gjërat e nevojshme për jetesë është e vështirë. Njeriu duhet të ngrihet herët në mëngjes, të shkojë në punë, të punojë me orë të tëra larg familjes që të sigurojë të ardhurat për familjen. A do të ishte e drejtë që njeriu të hiqte dorë nga puna pse ajo kërkon sakrifica?

---

³⁹ “Irshadul Kulub”, vëll. 1, fq. 172.

Jo.

Për të siguruar kushtet për një jetesë normale njeriu duhet të punojë, sepse njeriu, përveç nevojave të dukshme, si: ushqimi, veshmbathja, shtëpia, martesë etj., ka dhe nevoja të tjera të shumta.

Për ç'gjëra të tjera?

Po, ja: për të qenë i qetë në shoqëri ndonjëherë njeriu detyrohet të mbrohet dhe të luftojë. Për të patur një ndërgjegje të qetë njeriu bëhet zemërgjerë, falës dhe bamirës.

Qetësia e zemrës dhe e shpirtit e detyron njeriun të jetë falënderues, etj. Prandaj, rekomandimet e Zotit janë shenjë e dashurisë së Tij ndaj nesh.

Niveli i tretë

Zoti është edhe i Mëshirshëm, edhe Mëshirues. Kjo do të thotë se Mëshira e Tij përfshin të gjitha krijesat, por për njeriun ka një mëshirë të veçantë.

Ç'mëshirë?

Njeriu është e vetmja krijesë që është krijuar të jetë "i lirë". Nëse njeriu arrin të parandalojë lakminë dhe egoizmin e vet, siç na udhëzon Zoti, bëhet i denjë për të përfituar begati, të cilat asnjë krijesë tjetër nuk e ka mundësinë që t'i përfitojë. Ky është kuptimi i Gjithmëshirshmërisë së Zotit të Gjithmëshirshëm, e cila përfshin vetëm njerëzit e edukuar dhe të devotshëm.

Ç' ndodh, nëse njeriu nuk i bindet Zotit?

Përjeton hidhërim dhe vështirësi.

Përse vështirësi?

Zoti i Madhëruar i vë në vështirësi njerëzit e këqij, që ata të kuptojnë veprat e tyre të këqija dhe të pendohen, për çdo ditë dhe në çdo moment. Nëse nuk i vë në vështirësi ata do të vijojnë të shkaktojnë shqetësime për robtë e Zotit.

Atëherë, përse nuk vuajnë njerëzit e këqij?

Vështirësitë që krijohen për njerëzit kanë nivele dhe lloje të ndryshme. Nëse Zoti do t'i ndëshkonte, apo t'i vinte në vështirësi menjëherë njerëzit e këqinj për gabimet e tyre, apo nëse vështirësitë të mos kishin nivele, njerëzit nuk do të kishin më vullnet dhe liri zgjedhjeje, thënë ndryshe, nuk do të ishin "të lirë", por të gjithë do të ishim të detyruar që të ishim të mirë. Atëherë sprova nuk do të kishte një kuptim të plotë.

Ndëshkimi i parë me të cilin përballet njeriu i keq është humbja e kënaqësinë së lutjeve drejtuar Zotit. Kjo është fatkeqësia më e madhe. Nëse njeriu mëkatar nuk e kupton gabimin e vet me anë të këtij ndëshkimi, do të futet në probleme të tjera. Ai do të shoqërohet me njerëz të këqij, do të manifestojë sjellje dhe cilësi të këqija. Nëse vazhdon të gabojë, Zoti i jep mundësi deri në një kohë. Më pas e largon nga kjo botë që të mos shkaktojë shqetësime për të tjerët dhe të mos i shtohen edhe më shumë mëkatet. Këto programe edukative të Zotit të Gjithëmëshirshëm janë njëherësh edhe shfaqje e dashurisë dhe miqësisë së Tij ndaj njeriut.

Ç' formë ka Zoti?

Kam një mall dhe të pafundëm

Vallë, a mund ta shikojë atë shoku fisnik?

Edhe pse ai nuk ka forma dhe gjymtyrë si ne

Por, dije që është i bukur, i ditur dhe shumë gjeneroz

Sa i bukur që është përdëllimi, besa dhe bujaria e Tij

Mirësia, çiltërsia, pastërtia, merita dhe urtësia

Çdo përsosmëri e posedon Zoti i Madhëruar

Bukuria e vërtet është Ai, prehja e shpirtit tënd.

Niveli i parë

Ç' formë ka Zoti?

Jo çdo gjë që ekziston ka formë: P.sh. më thuaj ç' formë kanë aroma dhe ajri?

Nuk e di.

Aroma, shija, zëri dhe shumë gjëra të tjera nuk kanë formë. A është kështu?

Po, kështu është

Aroma e mirë është më e mirë se aroma e keqe. Ne e pëlqejmë aromën e mirë. Ushqimi i shijshëm është më i mirë se ushqimi i hidhur. Më thuaj, kë pëlqen ti, aromën dhe shijen e mirë, apo të keqe?

Sigurisht, të mirën

Ne gjërat e mira i duam, edhe nëse ato nuk shihen. Ne as Zotin nuk e shohim, sepse Ai nuk është si njerëzit që të ketë formë dhe pamje; por e duam shumë, sepse për ne askush nuk është më i dashur se Zoti. Zoti është më i Dijshmi dhe më i Fuqishmi se të gjithë. Nga e di njeriu që Zoti është më i Miri se të gjithë, më i Mirë se çdo gjë tjetër?

Nga e di?

Nga fakti që Zoti të gjitha gjërat e mira dhe të bukura i ka krijuar për ne. Kjo tregon që Ai Vetë është më i Mirë se çdo gjë dhe çdokush tjetër.

Niveli i dytë

Zoti nuk ka trup siç kemi ne, prandaj ne nuk e shohim, por Ai është Dëgjuesi më i mirë, Shikuesi më i mirë dhe Folësi më i mirë. Ai është në dijeni për çdo gjë. Zoti i kryen të gjitha punët e bukura në këtë botë.

Atëherë, Zoti duhet të ketë sy, veshë, dorë dhe gjuhë!

Jo, nuk është kështu! Duhet të të sjell një shembull: Më thuaj; A ka gjuhë zëri që e dëgjojmë nga radioja?

Jo.

Ky shembull tregon se një gjë mund të mos ketë gjuhë, por është në gjendje të flasë. Të gjithë e dimë që Zoti nuk ngjason me radion, apo me gjëra të tjera. A e di pse të thashë që Zoti është Folësi, Dëgjuesi dhe Shikuesi më i mirë?

Jo, pse?

Sepse fjalët dhe veprat e Tij janë shumë të bukura. Ai thotë fjalët më të mira, dëgjon fjalët më të mira, ruan sekretin e të gjithëve, Pra, Ai është Folësi dhe Dëgjuesi më i mirë. Është e vërtetë që Zotin nuk e shohim, por është e vërtetë, gjithashtu, se Ai është shumë i Bukur. A e di pse?

Pse?

Sepse veprat e Tij janë të bukura. Sepse të gjitha bukuritë i ka krijuar Vetë Ai. Neve na ka dhuruar ekzistencën, na ka dhënë të gjitha këto begati. A e sheh se sa i bukur është qielli? Sa tërheqës janë detet, malet, fushat! Sa interesante është Hëna dhe zogjtë, dielli dhe yjet! A e ke parë ngjyrën e ylberit ç' pamje të bukur dhe tërheqëse ka? A i ke parë lulet shumëngjyrëshe? A i ke parë sytë që t'i ka dhënë Zoti? A je treguar i vëmendshëm ndaj fjalëve të Zotit? Zoti thotë që të jeni të mëshirshëm ndaj njëri-tjetrit?

Askush të mos i shkakttojë dëm tjetrit. Të mos themi gënjeshtër. Të mos përdorim fjalë të pista etj. A nuk është i bukur ai që i ka kaq të bukura fjalët dhe veprat?

Po, patjetër që është i bukur

Po, është shumë i bukur. Për këto arsye dhe ne Zotin e konsiderojmë më të bukur se çdo gjë tjetër, edhe pse nuk ka fytyrë si ne njerëzit.

Niveli i tretë

Zoti nuk ka formë. Atëherë pse themi se është i bukur?

Cili është kriteri i bukurisë të njerëzit? A e konsiderojmë të bukur dhe a e duam çdo njeri që ka sy, vetulla dhe fytyrë të bukur? A e konsiderojmë të shëmtuar dhe nuk e duam një person, i cili ka fytyrë të vrenjtur dhe nuk është dhe aq i pashëm?

Po!

Jo, nuk është kështu. Njerëzit kanë një pamje të jashtme dhe një pamje të brendshme. Pamja e jashtme e njerëzve është ajo që ne shohim. Nga pamja e jashtme njeriu mund të duket i bukur; por pamjen e brendshme të njeriut arrijmë ta dallojmë kur e kuptojmë a është i mëshirshëm, a është i sjellshëm, i dhembshur dhe përgjegjës, apo jo? Kështu e dallojmë nëse është njeri i mirë, apo jo. Sjelljet dhe veprat e njerëzve bëhen shkak që ne të kuptojmë anën e brendshme të tyre. Nëse janë të mirë, edhe brendësia e tyre është e bukur, kështu që do t'i duam ata, në të kundërt, edhe pse mund të kenë pamje të jashtme të bukur, nuk do t'i duam. Si rrjedhojë, është e vërtetë që Zoti nuk ka pamje të jashtme dhe nuk ngjason me asgjë, por ne mund ta njohim Atë nëpërmjet Fjalëve dhe Veprave që ka bërë dhe bën.

Për shembull?

P.sh: A është me të vërtetë Zoti i Mëshirshëm, i Dhembshur dhe i Madhërishtëm? A na do Ai ne?

Si mund ta kuptojmë këtë?

Është shumë e thjeshtë. Duhet të tregohemi më të vëmendshëm ndaj punëve që ka kryer Ai. Sipas teje, pse Zoti i ka krijuar të buta hundën dhe veshët, ndërkohë që shumë pjesë të tjera të trupit tonë janë kockore?

Nuk e di. Pse?

Nëse rrëzohemi apo pësojmë ndonjë aksident, pjesët e buta nuk thyhen. Zoti ka menduar që edhe nëse përplasemi me ndonjë objekt, të mos pësojmë dëmtime të mëdha.

A e di pse Zoti nuk u ka dhënë bebeve dhëmbë?

Nuk e di!

Bebet kanë nofulla të forta, të cilat i përdorin për të thithur qumështin. Nëse do të kishin edhe dhëmbë do të ishte e mundur të kafshonin gjoksin e nënës, ose edhe veten.

Më thuaj, përse të kanë rënë dhëmbët e qumështit dhe përsëri të kanë dalë dhëmbët e rinj?

Sepse dhëmbët e parë ishin prishur

E saktë, por ka edhe një arsye tjetër më të rëndësishme. Kur njeriu rritet dhe nofullat bëhen më të mëdha, Zoti i Madhëruar dhëmbët e vegjël dhe të paqëndrueshëm i zëvendëson me dhëmbë më të mëdhenj dhe më të përshtatshëm. Përveç kësaj, për ruajtjen e këtyre dhëmbëve ka dhënë edhe rekomandime. Profeti i nderuar i Islamit ka thënë: *“Njeriu duhet t’i pastrojë dhëmbët me furçë në mënyrë që gjithnjë të ketë dhëmbë të shëndetshëm.”*. Shiko sa shumë mendon Zoti për njerëzit dhe sa i Mëshirshëm është. A nuk është kështu?

Po, Zoti është shumë i Mëshirshëm dhe i Bukur

Çdo gjë që është e pëlqyeshme dhe e dëshirueshme për njeriun, është e bukur. Dashuria, mëshira, dija, forca, madhështia në vetvete janë të bukura. Nëse të gjitha këto bukuri përmbliken te një person, sa i pëlqyeshëm dhe i dashur do të jetë ai?! Për këtë arsye thuhet kështu për Zotin :

Ai që të njeh Ty, me shpirtin ç’ të bëjë?

Me fëmijën, pasurinë, gruan ç’ të bëjë?

E bën të çmendur (njeriun) dhe të dy botët ia fal

I çmenduri pas teje me të dy botët ç’ të bëjë?

Kjo do të thotë që çdo kush që e njeh Zotin, e dashuron Atë, sepse Zoti me të vërtetë është i Dashur, Madhështor, plot Mirësi dhe i Ditur. Të gjitha punët i kryen me

dashuri dhe urtësi. Në një transmetim nga i Dërguari i Islamit në lidhje me këtë thuhet:
“Zoti është i Bukur dhe e do bukurinë, është Bujar dhe e do bujarinë.”⁴⁰

Monoteizmi - si një prej parimeve të fesë ç’ do të thotë?

Zoti është Një, i Vetëm, veç Tij askush nuk është veprues.

Teomonizëm do të thotë se e vetmja strehë është Ai

Çdokush që shkoi pas Tij, shpëton nga ligësia

Nuk ka, veç Tij, shpëtimtar që i largon vështirësitë

Fryti i të qenët me Zotin është rregulli, optimizmi dhe hareja

Njeriu që është me Zotin nuk është i vetëm dhe i vetmuar

Niveli i parë

Ç’ është “Monoteizmi”?

Monoteizëm do të thotë Zoti është Një dhe çdo gjë në këtë botë dhe në Botën Tjetër është vepër e Tij. Njeriu duhet të dëgjojë vetëm fjalën e Zotit dhe të gjitha veprat duhet t’i kryejë për kënaqësinë e Zotit të Madhëruar dhe të Gjithëmëshirshëm. Ne veten tonë ia dorëzojmë Zotit dhe gjithnjë jemi në kërkim të asaj që e kënaq Atë. Nëse jemi në këtë rrugë, Zoti na i rregullon të gjitha punët dhe problemet tona dhe, si rrjedhojë, jemi të lumtur në këtë botë dhe në Botën Tjetër.

Monoteizmi siguron qetësinë dhe suksesin në këtë botë dhe në Botën Tjetër. Kështu që njeriu duhet që t’i ketë shpresat vetëm te Zoti. Njeriu duhet ta dijë mirë se të gjitha punët rregullohen vetëm me dorën e Zotit të Madhëruar.

Monoteizmi është parimi i parë prej parimeve të fesë.

Sa parime ka feja?

---

⁴⁰ “Nehxhul Fesaha”, f. 294.

Ka pesë parime:

Monoteizmi, drejtësia, Profetësia, udhëheqja dhe Ringjallja.

Ç' do të thotë: drejtësia, Profetësia, udhëheqja dhe Ringjallja?

“Drejtësia” do të thotë që Zoti është i Drejtë dhe asnjëherë nuk bën dhunë, veprat e Tij bazohen në drejtësi.

“Profetësia” do të thotë që Zoti ka dërguar njerëz, (Profetë), që të udhëzojnë njerëzimin dhe t’ua tregojë atyre rrugën e drejtë dhe rrugën e shtrembër dhe njerëzit të jenë në gjendje të bëjnë dallimin mes tyre. Profetët duhet t’ua bëjë të qartë njerëzve që, nëse e dëgjojnë fjalët e Zotit dhe qëndrojnë larg djallit, bëhen të denjë për Xhenet, në të kundërt jeta e tyre është e mundur që të jetë plot vështirësi. Profeti ynë i dashur quhet Hazreti Muhammed (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) është edhe i Dërguari ynë i fundit. Pas tij nuk do të ketë të Dërguar tjetër për njerëzimin.

“Imamet” do të thotë Zoti i Madhëruar për Profetin ka përcaktuar 12 pasues që ta mbrojnë fenë pas Profetit si dhe të jenë udhëzues të njerëzimit. Imamët tanë, sipas renditjes, janë: Imam Aliu, Imam Hasani, Imam Hyseini, Imam Sexhadi, Imam Bakiri, Imam Sadiku, Imam Kadhimi, Imam Rizai, Imam Xhevadi, Imam Hadiu, Imam Hasan Askeriu dhe Imam Mehdiu. Imami i kohës sonë, pra, Imam Mehdiu është i fshehur nga sytë e njerëzimit dhe ne jemi në pritje të ardhjes së tij. Ai do të eliminojë nga rrënjët, dhunën, padrejtësinë dhe të keqen. Ai do të zhdukë të gjitha të këqijat.

“Ringjallja” do të thotë që pas kësaj bote, ekziston një botë tjetër, në të cilën do të shkojmë pas vdekjes. Kur njerëzit të vdesin dhe të shkojnë në Botën Tjetër, do të shohin rezultatin e veprave dhe sjelljeve të tyre dhe do të japin llogari në prani të Zotit. Nëse ka qenë njeri i mirë, shkon në Xhenet, nëse nuk ka qenë njeri i mirë, nuk u është bindur urdhërave të Zotit dhe Zoti të mos e ketë falur, sprovohet me vuajtje dhe probleme. Mund të ndodhë që disa prej vështirësive të pastrohen dhe të falen. Në këtë rast, në dashtë Zoti, edhe ata të bëhen të denjë për Xhenet!

Niveli i dytë.

Pse themi: Zoti është Një?

“Zot” do të thotë siguruesi i ekzistencës së çdo gjëje: i qiellit, i tokës, i kësaj bote dhe i Botës Tjetër! Nëse do të ishin dy ose më shumë krijues, rendi dhe harmonia në botë do të shkatërrohej dhe prishej.

Në ç'mënyrë?

Për shembull, krijuesi i parë do të vendoste për një gjë dhe i dyti për një gjë tjetër dhe do të prisheshin ekuilibrat, njësoj sikur dy mbretër të qeverisnin një vend. Në këtë botë çdo gjë është krijuar që të funksionojë në harmoni me gjithçka tjetër. Nga kjo kuptojmë që vendimet merren nga Një Krijues, nga Një Zot i Vetëm! Askund nuk shohim ndonjë shenjë apo ndërhyrje të ndonjë krijuesi tjetër.

A do më tregosh dhe një argument tjetër?

Po. Nëse do të ishte dhe një krijues tjetër, ne do të kishim parë shenjat dhe ndikimet e tij.

Në ç'mënyrë?

Ai do ta prezantonte veten e vet dhe do të kishte sjellë të dërguar. Por nuk ka ndodhur kështu. Atëherë mbetet fakti që Zoti është Një dhe i Vetëm! Ne nuk vërejmë asnjë manifestim, apo shenjë të një krijuesi tjetër, prandaj besojmë në të vetmin Krijues, në Zotin që është Një! Pikërisht, ky është besimi në monoteizëm.

Niveli i tretë

Si të kuptojmë që Zoti është Një dhe nuk ekziston Zoti tjetër?

Një prej argumenteve më të mëdha të monoteizmit dhe mbase argumenti më i mirë që vërteton se Zoti i Madhëruar është Një dhe i Vetëm është fakti se ne nuk vemë re asnjë shenjë të një krijuesi tjetër. Pra, përveç Zotit të Madhëruar nuk ekziston zot tjetër. Këtë e vërteton vetë thënia e Zotit. Ai thotë: **“Përveç Meje, nuk ka zot tjetër që adhurohet!”**

Ku e ka thënë:

Është thënë edhe në Kur'an edhe në thëniet e Profetit (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe thuhet edhe nga Imamët tanë të dashur. Dihet tashmë se Kur'ani është Fjala e Zotit dhe Zoti në Kur'an thotë: **“Përveç Meje, nuk ka zot tjetër që adhurohet!”**. Nga kjo thënie kur'anore ne kuptojmë që në qiell dhe në tokë, në këtë botë dhe në Tjetrën ka vetëm Një Krijues dhe Ai është Zoti i Madhëruar!

Ka thënë Kur'ani që Zoti është Një?

Po. Në fillim të sures “Teuhid” ka thënë: **“Zoti është Një”**. E di këtë sure? Është e njëjta sure që ka dhe emra të tjerë si p.sh “Monoteizmi”, dhe “Ikhlas”.

Po e di.

Ma thua, që të ta komentoj.

Me Emrin e Zotit, Mëshirusit, Mëshirëbërësit: Thua, Zoti është Një. Ose në ajetin "Kursi" thotë: "Zoti është Ai që, përveç Tij, nuk ka dhurues tjetër, ëshë i gjallë dhe i përjetshëm."

Niveli i katërt

Si mund të kuptojmë më mirë monoteizmin dhe që Zoti është Një?

"Monoteizëm" do të thotë sunduesi i "një drejtuesi" dhe " i një përcaktuesi". Shenja më e qartë e monoteizmit në një shoqëri është rendi dhe harmonia në atë shoqëri, synimi i saj drejt qëllimit të përcaktuar. Nëse kjo botë do të siguronte arritjen e një qëllimi dhe çdo gjë do të funksiononte në rregull, patjetër që drejtuesi i kësaj bote do të ishte një individ. Nëse e shikojmë botën me kujdes, arrjmë të kuptojmë se të gjitha gjallesat lëvizin drejt një rruge të përcaktuar, drejt përparimit dhe përsosmërisë. Kjo vihet re duke filluar nga toka e deri te qielli. Gjithë të Dërguarit dhe Librat qiellorë janë për zhvillimin dhe përsosmërinë e njerëzimit.

A mund të më shpjegosh më shumë?

Po, patjetër. Ja si është shprehur dhe Saadiu:

Retë, era, hëna, dielli dhe qielli janë në veprim

Derisa ti të sigurosh ushqim dhe mos të biesh në neglizhencë.

Uji, ajri dhe toka duhet të ekzistojnë që bimët dhe lëndët ushqimore të jenë të domosdoshme për jetën e njerëzve dhe për të gjitha gjallesat. Edhe kafshët duhet të ekzistojnë që të jenë burim ushqimi për njerëzit. Natyra duhet të jetë e përgatitur dhe duhet t'i përshtatet ekzistencës së njeriut që është dhe krijesa më e bukur mbi tokë.

Në këtë botë çdo gjë është krijuar në funksion të njeriut. Kali i duhet njeriut për të udhëtuar në rrugët e gjata, deveja për ta pëdorur në shketëtitë, gomari dhe mushka për transport, anija për të lundruar në det, avioni për të fluturuar etj. Njeriu karakterizohet nga dëshira për përsosmëri. Për t'ia arritur kësaj përsosmërie duhet të ekzistojnë disa kushte e faktorë. Një ndër faktorët janë të Dërguarit, të cilët shërbejnë si udhëzues të njerëzimit në udhën e besimit dhe të Zotit. Kjo është rruga më e drejtë e arritjes së përsosmërisë. Përmes kësaj rruge arrihet besimi në Zot dhe në adhurimin e Tij, arrihet në kënaqësinë më të madhe të kësaj bote dhe të Botës Tjetër. Ky është një prej argumenteve të forta mbi integritetin e drejtimit të botës. Kjo tregon që Krijuesi i botëve është Një dhe i Vetëm, është Zoti i Madhëruar! Thënë shkurt, çdo gjë është krijuar për ta

shfrytëzuar njeriu dhe njeriu është krijuar që t'i shfrytëzojë të gjitha begatitë si dhe të njohë Zotin. Ne nuk mund të gjejmë asnjë krijesë apo fenomen të vetëm që ndjek një rrugë, apo një qëllim tjetër. Kështu bëhet e qartë që programuesi dhe zbatuesi i rrymave të kësaj bote është Një dhe nuk ka ortak!

Po ujkun pse e ka krijuar Zoti?

Ka shumë çështje që duhet t'i studiojmë. P.sh. pse ndodhin përmbytjet dhe tërmetet? Pse Zoti ka krijuar gjallesa si mushkonja dhe brumbulli? Pse ka krijuar djallin? Pse ka krijuar ujkun?⁴¹

Lopët, drerët, delet etj, që janë burimet kryesore të mishit duhet të jenë të shëndosha dhe numri i tyre nuk duhet t'i kalojë ca limite. Zoti i botëve ka krijuar kafshët e egra, të cilat njeriu i shfrytëzon për mish me qëllim që të mbrojë numrin e kafshëve të buta barëngrënëse, si lopa që i shërben njeriut edhe për qumësht.

Si e bën ujku një punë të tillë?

Më lejo që të të sjell një ngjarje të vërtetë. Dikur në Australi vendosën t'i vrasin gjithë kafshët e egra, (si p.sh. ujkun) me qëllim që kopetë e tyre të ishin të sigurta. Ata helmuan disa prej kafshëve shtëpiake, të cilat i hëngrën egërsirat dhe kjo shkaktoi ngordhjen e tyre. Por ndodhi një ngjarje e tmerrshme!

Ç'ndodhi?

Në një kohë të shkurtër, brejtësit e vegjël, si: lepujt, ketrushët, minjtë e shkretëtirës u shtuan aq shumë sa që zhdukën të gjithë plantacionet dhe fermat e Australisë! Kur u pyetën specialistët për këtë dukuri, thanë se duhet të sillen nga vende të tjera kafshët grabiqare, si: është ujku, tigri, bretkosa, etj, të cilët ushqehen me brejtës. Kjo tregon se sistemi i zinxhirit natyror të kafshëve është i domosdoshëm. Edhe ujku është pjesë e këtij sistemi dhe është krijuar për të mbrojtur njeriun në përkatësinë e tij respektive.

Zoti, si Krijuesi dhe Programuesi i kësaj bote i ka rregulluar të gjitha çështjet në përsosmëri dhe për të krijuar siguri e lumturi për njeriun. Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*), që është mësuesi i njerëzimit, në librin me titull "Monoteizëm" ka folur gjerësisht për urtësinë e krijimit të botës së gjërë të gjallesave. Duke njohur harmoninë e botës së gjallesave njeriu arrin të besojë se çdo gjë është krijuar për njeriun dhe njeriu është krijuar për të njohur Zotin dhe për të realizuar lumturinë e përhershme.

---

⁴¹ Autori ka dhënë përgjigje të shkurtër në lidhje me pyetje të tilla.

A është trupi i Zotit si trupi i ynë?

Zoti nuk ka trup, as dorë, as këmbë

Çdo kush që nuk ka dorë, nuk ka rrugëzgjdhje

Por Zoti i Plotëfuqishëm; nuk ka nevojë për duar

Zoti me një vullnet, krijon lulet

Hënën, yjet dhe i vendos në qiell

Niveli i parë

A është trupi i Zotit si trupi i ynë?

Kush ka thënë që Zoti ka trup?

Po a nuk themi ne “dora e Zotit”?

Kur themi “kjo vepër është kryer nga dora e Zotit”, apo “kjo punë është në dorë të Zotit” duam të themi se është Zoti Ai që dëshiron dhe vendos që ajo vepër, apo ajo punë të kryhet. Dhe ajo vepër me patjetër do të kryhet. Më pas themi është kryer nga dora e Zotit, jo se Zoti ka dorë si ne dhe e ndërtoi me duart e Tij, por ajo u krye pse deshi Ai që ajo të kryhej.

Ja një shembull tjetër: Era i vë retë në lëvizje dhe i çon nga një vend në një tjetër. Në disa vende era çon shi, kurse në disa vende të tjera era ndihmon anijet në lundrim, etj. Këto punë kryhen me dëshirën e Zotit, por Ai këto punë nuk i kryen “me dorën e Tij”. Zoti nuk ka dorë, por çdo gjë që Ai dëshiron të bëhet, bëhet!

Niveli i dytë

Si është dora, syri dhe veshi i Zotit, kur thoni që Zoti nuk ka trup?!

Fjalët: “dorë”, “sy”, “veshë” dhe “gjuhë” në biseda të ndryshme përdoren edhe me kuptime metaforike, ose alegorike. Kur përdoren kështu, ato mbartin kuptime të tjera të figurshme. Edhe në këtë rast këto emra nuk përdoren në kuptimin e tyre të parë, pra, nuk tregojnë dorën, syrin, veshin et., por përdoren më kuptim të figurshëm. P.sh. kur themi : “ këtu shihet dora e filanit ..., duhet të kuptojmë se ajo punë është vepër e filanit .., ose kur përdorim fjalët “sy”, apo “veshë”, duhet të kuptojmë se filan njeri është i ditur dhe i zgjuar dhe ka shumë informacion. Kur na pëlqen një pikturë themi se ky piktor vërtet që paska dorë, pra, paska aftësi, talent etj.

Ndonjëherë drita e diellit kryen një punë, ndonjëherë retë kryejnë një punë, ndonjëherë shiu kryen një punë etj., dhe në kuptimin metaforik themi që: me “dorën” e diellit, të shiut apo të reve është kryer puna. Ndërkohë që e dimë se ato nuk kanë duar.

Kjo analogji shërben edhe për të shpjeguar se kjo punë është kryer nga “ dora “ e Zotit, kur ne e dimë se Zoti nuk ka gjymtyrë. Përdorime të tilla metaforike si “dora e Zotit” nënkuptojnë kryerjen e asaj pune me vullnetin e Zotit. “Dora, syri dhe veshi” janë stilizime metaforike që nënkuptojnë se Zoti i Madhërishëm është i pranishëm kudo, është në dijeni dhe i informuar për çdo gjë! Në këtë kontekst, edhe kur themi “gjuha e Zotit” nënkuptohen komunikimet e të Dërguarve të Tij me ne, sepse ata flasin në emër të Tij.

Niveli i tretë

Pse themi që Zoti ka dorë?

Zoti nuk ka trup, as gjymtyrë, sepse nuk ka nevojë për to. Nëse Zoti do të kishte trup, do të duhej që të ishte në një vend të veçantë dhe, nëse Zoti do të vihej në një vend të veçantë, vendet e tjera do të mbeteshin boshe, pa praninë e Tij, ndërkohë që ne e dimë që Zoti është kudo i pranishëm dhe mbikqyrës.⁴² Përveç kësaj, nëse Zoti do të kishte trup, do të ngjasonte me trupin e njerëzve, ndërkohë që në Kur’an thuhet: **“Asgjë nuk i ngjason Atij”**.⁴³

Njerëzit nuk mund të kuptojnë dhe perceptojnë Zotin në mënyrën e duhur, sepse modaliteti i esencës së Zotit është jashtë aftësive të perceptimit njerëzor. Prandaj ndonjëherë njerëzit mendojnë që edhe Zoti ka trup si ne, ka duar si ne, fytyrë, këmbë, sy, veshë si ne, vetëm me ndryshimin që në imagjinatën tonë veshët dhe syri i Zotit janë më të mëdhënj se tonët!

---

⁴² Kjo çështje u trajtua në temën “Ku është Zoti?”

⁴³ Sure “Shura”, ajeti 11.

Një person e pyeti Imam Aliun (*Paqja qoftë mbi të!*): “*Ku ishte Zoti para se të krijohet qielli dhe toka?*” Imami iu përgjigj: “*Ku*”, është një pyete që bëhet për vendin. Zoti ka ekzistuar para se të krijonte vendin”.⁴⁴

Nga ky transmetim bëhet e qartë që Zoti nuk ka trup dhe që Zoti ka ekzistuar para se të krijonte vendin. Në Kur’an thuhet: “**Kudo që të jeni, Zoti është me ju! Zoti është në dijeni për atë që kryeni**”.⁴⁵

Nëse Zoti do të kishte trup a do ishte e mundur që në të njëjtën kohë Ai të ishte i pranishëm kudo? Zoti asnjëherë nuk ka nevojë për mjete për menaxhimin e kësaj bote dhe kryerjen e punëve. Përkundrazi, menjëherë sapo Ai dëshiron që të kryhet një vepër, ajo vepër realizohet. Në Kur’an thuhet: “**Puna e Zotit është e tillë që në momentin që Ai dëshiron që të krijohet ndonjë gjë dhe i thotë “bëhu”, ajo menjëherë bëhet, (krijohet).**”.⁴⁶

---

⁴⁴ “Biharul Enuar”, vëll. 54, f. 83.

⁴⁵ Sure “Hadid”, ajeti 4.

⁴⁶ Sure “Jasin”, ajeti 82.

A është Zoti në qiell?

Ngritja e duarve lart gjatë lutjes është shenjë e nevojës

Robi, pa mirësinë e Tij, asnjëherë nuk është i fuqishëm

Ka thënë Zoti që për lutje të sjellim një mjet

Përveç kërkesës, nevojës dhe lutjes, nuk ka tjetër mjet.

Niveli i parë

Kur lutemi i ngremë duart nga qielli, por a është Zoti në qiell?

Zoti është kudo, por Profeti ynë i dashur dhe Imamët na kanë mësuar që sa herë duam t'i lutemi Zotit, duart tona t'i ngrejmë lart drejt qiellit dhe me një gjendje dëshpërimi dhe vajtimi t'i lutemi Atij. Ai e di që ne jemi nevojtarë për Zotin, prandaj gjatë lutjes i ngrejmë duart drejt qiellit, ngjashëm me një njeri nevojtar që përulet para një njeriu me pozitë të lartë.

Imam Ali (*Paqja qoftë mbi të!*) thotë: “Menjëherë pasi të mbaroni faljen e namazit, ngrini duart tuaja lart dhe lutjuni Zotit.”⁴⁷

Imamët gjithashtu, gjatë lutjes i ngrinin duart e tyre lart, ngjashëm me një njeri të varfër që kërkon ushqim.

Niveli i dytë

Ne i ngrejmë duart lart drejt qiellit, sepse ky veprim është shejné e mirësjelljes ndaj Zotit, është shenjë e shfaqjes së nevojës që kemi për Atë. Kur njeriu i drejtohet Zotit

---

⁴⁷ Tefsiri “Kurtubi”, vëll. 17, f. 42–43.

për lutje veten e sheh të vogël dhe të pavlerë ndaj madhësisë së Zotit, kurse Atë e sheh aq të madh. Ngritja e duarve lart gjatë lutjes është shenjë e njohjes dhe edukatës.

Ne jemi nevojtarë për ndihmën e Zotit të Madhëruar. Vetëm Ai, në e do, na i plotëson dëshirat dhe lutjet. Çdo ditë e më shumë duhet të na shtohet dëshira për të ecur në rrugën e Tij.

Zbatimi i sjelljes së veçantë gjatë lutjes bëhet shkak që lutjet tona të pranohen më shpejt. Në transmetimet fetare thuhet: *“Me të vërtetë që Zotit i vjen turp kur një rob t’i ngrejë duart drejt Tij dhe Ai ta refuzojë atë, pa i treguar atij mëshirën e Vet.”*.⁴⁸

Niveli i tretë

A e di që çdo vepër ka një kuptim dhe domethënie? P.sh. kur përshëndesim një person me respekt, e ulim pak kokën poshtë, ose vëmë duart mbi gjoks. Kur ndahemi nga njëri-tjetri përshëndetemi me dorë. Kur ndahemi me një person e duam më shumë, ngrejmë duart deri te fytyra.

Kur ndjehesh i kënaqur nga një njeri, e shikon me buzëqeshje dhe dashamirësi, në të kundërt, nuk ke dëshirë ta takosh, madje, edhe mund të kthesh kokën menjëanë. Ose kur dikënd dëshiron ta ftosh dhe i thua “urdhëroni”, duart i vë në një pozicion të veçantë në mënyrë të harmonizuar, ndërsa kur dikujt i thua “eja” duart i pozicionon në mënyrë tjetër. Kur i thua “ik” duart i lëviz në një mënyrë krejtësisht tjetër.

Kur ndaj dikujt shprehim konsideratë apo dashuri, përkulemi pak më shumë, madje ka gjasa që dhe kokën ta vëmë mbi tokë dhe këtë gjendje e quajmë “ruku” dhe “suxhud”.

Kur duam që të shfaqim dashurinë dhe konsideratën më të madhe të përuljes, duhet të mendojmë që njeriu përballë nesh është në vendin më të lartë dhe pozitën më të madhe, si p.sh. një mbret në fron. Përballë tij pozicioni më i mirë gjatë lutjes është që të përulemi dhe t’i ngrejmë duart lart. Po kur i drejtohem Zotit me lutje? Duhet t’i drejtojmë duart lart me përulësi dhe të biem në ruku.

Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) në lutjen “Kumejl” i drejtohet Zotit duke i thënë: “O Zot! U tregova i vëmendshëm dhe kam ngritur duart lart, drejt Teje. Prandaj, për hir të nderit Tënd, më prano lutjen time dhe m’i plotëso dëshirat e mia”.

Ngritja e duarve lart gjatë lutjes është një prej rregullave dhe sjelljeve të pëlqyera. Në një hadith të transmetuar nga Ibn Besiri nga Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) thuhet: “Kur të mbaroni namazin, ngrini duart lart, drejt qiellit dhe lutuni”. Një nga të

---

⁴⁸ “Nehxhul Fesahe”, f. 318.

pranishmit e pyeti Imamin: “A nuk është i pranishëm kudo Zoti?” Imami iu përgjigj: “Po”. Ai përsëri i tha: “Atëherë, pse i ngrejmë duart lart drejt qiellit?” Imami iu përgjigj: “A nuk e ke lexuar atë që thotë Zoti në Kur’an: **“E në qiell është furnizimi juaj dhe ajo që u premtohet.”**⁴⁹ *Atëherë a duhet të kërkosh tjetërkund, përveçse atje ku është furnizimi i juaj?*”⁵⁰

Ngritja e duarve lart, drejt qiellit ka arsye. Ajo është traditë dhe metodë e Profetit (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) tonë të dashur. Ajo është shenjë adhurimi dhe një prej rregullave islame, është shenjë e përlules ndaj Zotit të Gjithëmëshirshëm. Qielli është prezantuar si depoja e furnizimit të Zotit. Madje dhe furnizimi material i njerëzve është nga qielli. A nuk bie nga qielli shiu dhe uji e ngjall tokën e vdekur? Edhe drita e diellit që është burimi i jetës në tokë buron nga qielli. Edhe ajri që është i domosdoshëm për jetës në tokë është qiellor. Si rrjedhojë, qielli është prezantuar si depoja e furnizimit hyjnor, prandaj gjatë lutjes ngrejmë duart lart nga qielli, i kërkojmë dhe i lutemi Krijuesit dhe Poseduesit të furnizimit.

---

⁴⁹ Sure “Edh Dharijat”, ajeti 22.

⁵⁰ “Ilelul Sherai”, vëll. 2, f. 345.

Për ç'qëllim na krijoi Zoti ne?

Ai është i Urtë dhe i Ditur, Ai është i Mëshirshëm dhe Posedues

Nëse nuk do të dhuronte, për të tjerët, është mister

Ne, që na ka krijuar, është vetëm bujari e Tij

Se në esencën e Tij, Ai është i panevojtar

Kjo botë kaq e gjerë, është një copëz prej mëshirës së Tij

Duhet të shkojmë në Xhenet që të shohim sa bukur është.

Niveli i parë

Pse na ka krijuar Zoti ne?

Zoti na ka krijuar ne që të jetojmë mirë në këtë botë, t'i përdorim begatitë e Tij, të ndiejmë kënaqësi dhe ta falënderojmë Atë, të kuptojmë se sa i Mëshirshëm është Ai dhe sa shumë na do ne. Na ka krijuar ta dashurojmë Atë. Njeriu e kupton sa i Mëshirshëm është Zoti kur e kupton se Ai ia ka dhuruar të gjitha këto begati. Prandaj njeriu duhet ta dashurojë Zotin e Madhërishtëm. Ne nuk duhet të dëgjojmë fjalët e armiqve të Zotit, por çdo ditë e më shumë të bëhemi më të mirë, që, me lejen e Zotit, të jemi të dejnë për një vend më të lartë që quhet Xhenet.

Vallë, dhe Zoti ka armiq?

Po. Armiku i Zotit është djalli. Djalli dëshiron që të na largojë nga Zoti. Djalli e gënjen njeriun dhe i thotë që të mos veprojnë siç e mëson Zoti. Unë nga Zoti dëshiroj që të të ndihmojë edhe ty që të jetosh sa më mirë, të bëhesh njeri i mirë dhe djalli të mos

mundet që të të mashtrojë. Duke mos e dëgjuar djallin, duke ndjekur udhën e besimit në të Vetmin Zot, do të kemi një jetë të mirë dhe të bukur dhe në Botën Tjetër Zoti të na dërgojë në Xhenet.

Niveli i dytë

Dikush thotë: “Njeriu është krijuar që të sprovohet”. Pra, ka ardhur në këtë botë që të zgjedhë cilën rrugë të ndjekë: rrugën e drejtë të Zotit të Madhëruar, apo rrugën e djallit, të zgjedhë të mirën a të keqen! Rezultatin e sprovës do ta shohë si në këtë botë, ashtu dhe në Botën Tjetër. Në Botën Tjetër, vepërmirët që kanë dalë faqebardhë nga skenat e ndryshme të sprovave, do të jenë në mes begative të Xhenetit, kurse vepërkëqinjët do të jenë në Xhehenem duke përjetuar dënimin e Zotit.

Të tjerë thonë: “Njeriu në këtë botë është krijuar për adhurim”. Pra, është krijuar për të adhurur Zotin dhe më pas të udhëtojë drejt të dashurit dhe hyjnisë së vërtetë. Përsëri thonë: “Njeriu ka ardhur në këtë botë që ta realizojë përsosmërinë e vet”, pra, ka ardhur në këtë botë që të ngjisë një nga një shkallët e progresit dhe të përsosmërisë dhe ta çojë veten drejt përsosmërisë së pafundme. Të gjitha këto thënie janë fjalë të drejta dhe kanë domethënie që sqaruam.

Zoti e ka krijuar njeriun që ta plotësojë me begatinë e Vet. E ka krijuar që t’ia dhurojë atij të gjitha begatitë dhe kënaqësitë. Është e vërtetë që në këtë botë jemi të zhytur në begatitë dhe mirësitë e Tij dhe, në krahasim me të gjitha krijesat e tjera, ne na ka krijuar më të vyer dhe më të lartësuar. Ai na ka caktuar dhe një meritë të lartë. Ajo është aq e lartë dhe e madhe sa që nuk mund të përshkruhet! Zoti i Madhëruar këtë meritë e ka kushtëzuar me kërkesën dhe përpjekjen e njeriut. Ai thotë: **“Dhe se njeriut nuk i takon tjetër, vetëm se ajo që ka punuar”**.⁵¹

Zoti i Gjithëmëshirshëm na sprovon ne. Nëse jemi të drejtë dhe të sukseshëm, do të na dhurojë begati shumë më të mëdha, mirësi, të cilat as që mund t’i imagjinojmë dot!

Ç’është sprovimi?

“Sprovim” do të thotë të zgjedhësh kur përballesh me të mirën dhe të keqen. Nëse, për hir të Zotit dhe njerëzimit, zgjedhim të kryejmë të mirën dhe largohemi nga e keqja, jemi në rrugën e mirë, përndryshe dështojmë. Nëse nuk shkojmë pas së keqes, personaliteti ynë do të jetë i bukur, në të kundërt bëhet i shëmtuar. Zoti thotë: **“Ai është**

---

⁵¹ Sure “En Nexhm”, ajeti 39.

që krijoi vdekjen dhe jetën, për t'u provuar se cili prej jush është më vepërmirë. Ai është Ngadhënyesi, Mëkatfalësi".⁵²

Njeriu duhet të jetë gjithnjë i kujdesshëm. Ai nuk duhet të bjerë pre e mashtrimeve dhe intrigave të djallit dhe miqve të tij. Njeriu nuk duhet të devijojë nga rruga e Zotin për asnjë arsye! Njeriu nuk duhet të jetë mosbindës. Ai duhet të jetë i denjë për begatitë pa limit dhe të pafundme që ia dhuron Zoti i Madhëruar.

Kush janë miqtë e djallit?

Janë njerëzit, të cilët me dashje ose pa dashje, në vend që të na ftojnë nga e mira, na largojnë prej Zotit. P.sh: asnjëherë nuk e kujtojnë Zotin, nuk flasin dhe diskutojnë për Zotin, janë prej gabimtarëve, nuk janë të sjellshëm dhe me moral të mirë, ndonjëherë shkaktojnë shqetësime te të tjerët, nuk respektojnë të tjerët dhe heshtin përballë të keqes së të tjerëve! Unë kërkoj nga Zoti që edhe ty të të vendosë në rrugën e pëlqimit të Vet dhe me lejen e Zotit, të keni një të ardhme të mirë!

Niveli i tretë

Zoti i Madhëruar është Krijuesi. Çdo gjë që dëshiron, e kryen. Ai thotë në një hadith të shenjtë: *"Unë isha një Thesar i fshehur, kam dashur që të njihesha dhe për këtë kam krijuar krijesat, (sidomos njeriun)".⁵³*

Zoti i Madhëruar krijesat i ka krijuar në atë mënyrë që secila nga ato ka kapacitete të veçanta. Toka, bimët, shtazët, engjëjt dhe njeriu kanë kapacitetin dhe forcën e tyre të veçantë. Zoti, kapacitetin e të njohurit të Vet ia ka dhuruar vetëm njeriut. Kjo do të thotë se vetëm njeriu është kureshtar në lidhje me Zotin dhe parashtron pyetje, si p.sh. pyetjet e tua. Për këtë arsye njeriu është krijesa më e bukur dhe më e lartë e Zotit. Nëse do ia dinte vlerën vetes, do të arrinte deri aty saqë edhe engjëjt t'i binden atij dhe t'i dëgjojnë fjalët e tij. Zoti i Madhëruar thotë: **"E kur të përsos atë (në formën e njeriut) dhe t'i japë atij shpirtin që është krijesë e Imja, atëherë bini Atij në sexhde."**⁵⁴

Zoti i Madhëruar kur krijoi njeriun, e lavdëroi dhe e përgëzoi veten e Vet, sepse njeriu është e vetmja krijesë që është krijuar "me kapacitet për të dashuruar" dhe që mund ta njohë Zotin, ta dashurojë Atë dhe të plotësojë qëllimin e krijimit. Në një hadith

---

⁵² Sure "El Mulk", ajeti 2.

⁵³ "El Kafi", vëll. 1, f. 78.

⁵⁴ Sure "El Hixhr", ajeti 29.

kudsij thuhet: “Për njerëzit e drejtë, kam përgatitur gjëra që nuk i ka parë syri, nuk i ka dëgjuar veshi si dhe nuk i ka shkuar ndërmend askujt”.⁵⁵

Njeriu duhet të heqë dorë nga gjërat e këqija dhe për këtë vepër të mirë dhe të pëlqyer Zoti i Madhëruar do ta vlerësojë atë me pozita dhe grada të paimagjinueshme.

Sërish do të lartësohem, më lart se engjëjt do të ngjitem

Në atë që mendja nuk e përfytyron dot do të shndërrohem

Në një hadith thuhet: “Qelli dhe toka nuk e kanë kapacitetin të më nxërë brenda, vetëm zemra e robit Tim besimtar, është vendi Im (që mund të më nxë)”.⁵⁶

Për këtë arsye, njeriu duhet të luftojë që të ngrihet mbi dëshirat personale dhe epshore, duhet të ngrihet mbi kërkesat e djallit. Njeriu duhet t’i bindet vetëm Zotit. Njeriu nuk duhet të dëgjojë apo t’i bindet askujt dhe asgjëje tjetër që nuk do ta çonte drejt arritjes së qetësisë dhe përsosmërinë për të cilën i ka krijuar Zoti.

Për ç’qetësi bëhet fjalë?

Çdo krijesë, sipas kapacitetit që ka, ka dhe një qetësi. Bimët arrijnë të qetësohen kur ujiten. Kafshët qetësohen kur kanë ngrënë dhe kanë plotësuar edhe nevojat e tjera biologjike. Engjëjt qetësohen nëpërmjet dijes dhe urtësisë. Njeriu është e vetmja krijesë që qetësinë e vërtetë e arrin përmes përkujtimit dhe njohjes së Zotit, të bashkimit me Atë, përmes shkëputjes dhe heqjes dorë prej çdo gjëje tjetër përveç adhurimit të Tij.

Njeriu është njëherazi edhe pasqyrë ku shihet Zoti. Pra, njeriu ngjason me një pasqyrë, në të cilën shihet dhe njihet Zoti. Vetëm njeriu është ai që mundet që të gjejë cilësitë e Zotit te vetja. P.sh. të jetë falës, të jetë i mëshirshëm, madje shumë. Njeriu mund të arrijë në atë pikë që të krijojë dhe të kryejë shumë punë të tjera të jashtëzakonshme. Zoti thotë: “O rob i Im! Mu bind Mua derisa ty të bëj si Vetja Ime, ashtu siç Unë them “bëhu” dhe menjëherë “bëhet” dhe ti kur të thuash “bëhu” do të bëhet”.⁵⁷

Mirësia e shpirtit të shenjtë sërish, nëse ndihmon

Të tjerët gjithashtu, do të bëjnë atë që bënte Mesija (Krishti)

Kur ne gjejmë cilësitë e Zotit te vetja jonë, atëherë e kuptojmë se sa i Madh është Zoti. Kur marrim “ngjyrën” e Zotit atëherë e njohim më mirë se çdo herë tjetër Zotin.

---

⁵⁵ “Men la jehdheruhul fakih”, vëll. 1, fq. 295.

⁵⁶ “Evvail el leali”, vëll. 4, f. 7.

⁵⁷ “Kesesul Enbija”, f. 801

Kur'ani thotë: “(Kjo feja jona është) **ngjyrosje e Allahut, e kush ngjyros (me fe) më mirë se Allahu? Ne vetëm Atë e adhurojmë.**”.⁵⁸

Pra, bëhet e qartë që Zoti çdo gjë e ka krijuar për njeriun dhe njeriu e ka krijuar për të plotësuar mirësinë dhe begatinë ndaj Tij, pra, për të njohur Zotin e tij.⁵⁹

Kjo do të thotë që njeriu është krijuar që të arrijë gjithçka në jetë, madje edhe ato gjëra që nuk i ka menduar.

Ç’ do të thotë largimi prej çdo gjëje, përveç Zotit?

Zoti e ka krijuar njeriun me dinjitet dhe i ka dhënë atij bujari dhe vlera të jashtëzakonshme. Zoti çdo gjë e ka vënë në shërbim të njeriut. Nëse heqim dorë prej gjithçkaje, përveç Tij, arrijmë tek Ai, pra te “çdo gjë”. Sigurisht që njeriu nuk mundet të heqë dorë nga mjetet e kësaj bote apo të ngjashme me to, nuk mundet të jetë i çliruar nga nevoja për të plotësuar kërkesat jetike bazë në këtë botë. Synimi ynë është që njeriu të mos bëhet rob i kësaj bote, rob i gjërave materiale dhe të konsiderojë si krijues dikë tjetër, përveç Zotit. Njeriu duhet të njohë si Krijues të botës dhe të gjithçkaje tjetër vetëm Zotin e Madhëruar, i Cili i vë gjithçka në dizpozicionin që të arrijë në përsosmëri dhe monoteizëm.

Më herët thamë që në Kur'an thuhet: **“Atyre që besojnë, me të përmendur Allahun u qetësohen zemrat e tyre, pra, ta dini se me të përmendur Allahun zemrat stabilizohen.”**⁶⁰

Dhe shembulli më i lartë i shpirtit të qetësuar⁶¹ është Imam Hysejri (*Paqja qoftë mbi të!*).

---

⁵⁸ Sure “El Bekare”, ajeti, 138.

⁵⁹ “Rejazul Alikin”, vëll. 1, f. 363.

⁶⁰ Sure “Er Rrad”, ajeti, 28.

⁶¹ Sure “El Fexhr”, ajeti, 28.

Pse duhet të kemi frikë Zotin?

Lumturia është kërkesë e banorëve të botës

Rruga për të arritur tek ajo gjithashtu, është Zoti që është më i Miri

Zoti që nuk ka frikë, Ai është Krijuesi i botës

Krijuesi i dashurisë së nënës me Xhenetin madhështore

Por kije frikën mëkatit që është faktor i shkatërrimit

Për devijimin tonë, djalli është në pritë.

Niveli i parë

Pse duhet të kemi frikë Zotin? Ai është shumë i Mëshirshëm!

Ai që është më i Mëshirshmi se të gjithë të tjerët, nuk ka frikë. Për lumturinë tonë Zoti na ka treguar të gjitha veprat e mira. Ai ka thënë: "Nëse dëshironi të jeni të lumtur dhe të shkoni në Xhenet, patjetër duhet që të kryeni vepra të mira dhe të mos dëgjoni fjalët e djallit". A e di se ç'gjëra duan njerëzit dhe nga se kanë frikë?

Nga se kanë frikë?

Të gjithë njerëzit duan të jenë të lumtur. Ata kanë frikë nga mjerimi dhe fatkeqësia. Nëse njeriu nuk dëgjon fjalët e Zotit dhe në vend të fjalëve të Tij dëgjon fjalët e djallit, bëhet i mjerë e fatkeq dhe do të vuajë shumë. Për këtë arsye, thonë, që duhet të keni frikë, nëse nuk i dëgjoni fjalët e Zotit. Pra, njeriu duhet të ketë frikë nga mosbindja ndaj Zotit, jo nga Zoti i Gjithëmërshishëm.

Përveç kësaj, ata që e duan Zotin, nuk kryejnë ndonjë vepër, prej së cilës zemërohet Zoti i Mëshirshëm. P.sh. fëmijët e mirë asnjëherë nuk kryejnë ndonjë vepër, e cila të shqetësojë prindërit. Ato gjithnjë kanë frikë që mos u ndodhë ndonjë gjë që babai dhe nëna të shqetësohen. A nuk është kështu?

Po.

Zoti është edhe më i Dashur dhe më i Mëshirshëm se nëna dhe babai. Njeriu duhet të jetë i kujdesshëm që të mos kryejë ndonjë vepër që Zotit të mos i pëlqejë. Kështu që kuptimi i termit “frika ndaj Zotit” nënkupton moskryerjen e ndonjë veprë që Zoti të mos e pëlqejë dhe të zemërohet, sepse kështu djalli, i cili është armik i Zotit, del fitimtar dhe ne humbim!

Niveli i dytë

Pse thonë që duhet të kemi frikë Zotin?

Kjo shprehje ndonjëherë nuk përdoret drejt dhe me vend. P.sh. ndonjëherë thuhet që njeriu mendon se Zoti është i frikshëm! Thënia “Druaju Zotit”, ka për synim që të ruajmë veten nga kundërshtimi i Zotit të Mëshirshëm dhe jo që të kemi frikë nga Zoti! Zoti i Mëshirshëm gjithnjë dhe në çdo kohë na ka ftuar që të nxitojmë drejt Mëshirës dhe Mirësisë së Tij dhe të mos shkojmë drejt askujt tjetër. Në Kur’an thotë: **“Largohuni nga çdo gjë dhe nga çdokush dhe drejtohuni drejt Zotit”**. Në një vend tjetër thuhet: **“Frika ndaj Zotit”** do të thotë të kemi frikë nga tortura e Xhehenemit, jo nga Zoti.

Zoti i Mëshirshëm ka krijuar çdo gjë për ne. Ne Atë e konsiderojmë burim i Mëshirës. Zoti i tha Hazreti Musait (*Paqja qoftë mbi të!*): “Beto hem në Madhësitinë Time që i dua njerëzit, edhe ti bëj diçka që dhe njerëzit të më duan Mua!” Hazreti Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) tha: “Ç’duhet të bëj”, - i tha Hazreti Musai (*Paqja qoftë mbi të!*)? Zoti iu përgjigj: “Kujtoju atyre begatitë e Mia.”⁶²

---

⁶² “Mishketul Enuar”, f. 314; “Irshedul Kulub”, vëll. 1, f. 277.

Është e qartë që nga ky Zot nuk duhet pse të kemi frikë, sepse Ai i do njerëzit dhe bën gjithçka për ta. Thënia: **“Largohuni nga zjarri i Xhehenemit”** synon të na largojë nga veprat jo të mira, prej të cilave mund të dënohemi me zjarrin e Xhehenemit. Zoti nuk dëshiron të dërgojë njeri në Xhehenem. Zoti ka dërguar për ne të gjithë të Dërguarit dhe Imamët, të cilët na tregojnë se ç’duhet të bëjmë që të mos bëhemi banorë të Xhehenemit.

Niveli i tretë

Pse duhet të kemi frikë Zotin?

Zoti i Madhëruar është burim i mëshirës. Të gjithë magjepsen pas Mirësisë së Tij. Të Dërguarit, Imamët, myslimanët..., kanë shpresë te Falja e Tij. Edhe krijesat më të këqija, kur e kuptojnë Madhësinë dhe Bujarinë e Zotit, shpresojnë të përfitojnë nga Mirësitë dhe dobitë e Tij.

Njeriu i devotshëm synon të ruajmë veten nga gabimet dhe mosbindja, kurse fjala “frikë”, nënkupton kujdesin për të mos kryer vepra që na privojnë nga Mëshira e Tij.

Cilat vepra bëhen shkak që të privohemi nga Mëshira e Zotit?

Një nga veprat e tilla është po të bëhemi politeistë apo ateistë dhe të mos pendohemi e të rregullojmë gabimin tonë. Ndosha dhe mëkatet tjera kanë këtë efekt.

Ç’ mëkate të tjera?

Gabimet dhe mëkatet që të privojnë nga Mëshira e Zotit dhe janë përmendur në Kur’an. Ato quhen “mëkate të mëdha” dhe Zoti ka premtuar dënim për ato mëkatë. Ka edhe nëkate të tjera që quhen “mëkate të vogla”.

Zoti i Madhëruar është burim i Mëshirës. Çdo njeri i devotshëm synon ta njohë dhe ta dashurojë Atë. Kur Imamët i drejtohen Zotit, në lutjet e tyre thonë: “O Zoti im! Na e përfshijë zemrën tonë në Mëshirën Tënde.⁶³ Ose: “Ju në dashurinë e Zotit keni arritur kulmin”.⁶⁴

Zoti i Madhëruar ka caktuar dashurinë si një prej bazave të universit dhe jo frikën.

---

⁶³ “Mefatihul Xhinan”; “Lutja Kumejl”.

⁶⁴ Po aty, “Lutja Xhamee”.

Pse Zoti nuk e shëron gjyshen?

Sëmundja nuk është një gjë e keqe, është shlyerje e mëkatit

Madje për disa bëhet shkak e afrimit dhe lartësimit në gradë

Dije që çdo gjë që ndodh, meqë është nga Zoti

Është burim i mirësisë dhe dobisë, është e drejtë apo me vend

Vuajtja dhe vështirësia e keqe, është për armiqtë

Dhe ajo për faktin se manuali i veprave të tyre është i zi.

Niveli i parë

Pse nuk e shëron gjyshen, kur Zoti është kaq shumë i Mëshirshëm?

Jo çdo sëmundje është e keqe. Disa prej sëmundjeve bëhen shkak që jeta e njeriut të zgjatet edhe më shumë, apo të mos e kapë ndonjë sëmundje edhe më e rëndë. A e di si dhe pse ?

Jo.

A duan t'i sëmurin fëmijët e tyre, kur pridërit u bëjnë vaksinën?

Sigurisht, që jo.

A nuk duhet ta bëjnë vaksinën?

Patjetër që duhet të bëjnë vaksinën. Kur bëhet vakcina fëmijët nuk ndjehen mirë. U rritet temperatura etj., por vaksinimi shërben për t'ua rrit imunitetin që fëmijët të mos sëmuren nga sëmundje të caktuara për të cilat është bërë vakcina. Tani më thuaj, a janë të mëshirshëm nëna dhe babai që ua bëjnë fëmijëve të tyre vaksinën?

Janë të mëshirshëm.

Patjetër që janë të mëshirshëm dhe i duan fëmijët e tyre, megjithëse fëmijët, pasi bëjnë vaksinën sëmuren lehtë. Pra, sëmundja nuk është gjithnjë e keqe.

Niveli i dytë

Përse ka lejuar që të sëmuret gjyshja, kur Zoti është i Mëshirshëm?

Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) thotë: *“Unë habitem pse çdo gjë që i ndodh besimtarit, është në dobi të tij!”* Edhe kur sëmuret njeriu i mirë dhe besimtar është në dobi të tij.

Si, në ç'mënyrë?

Vaksina është një mikrob i dobësuar i po asaj sëmundjeje të rrezikshme dhe prindërit me duart e tyre e fusin në trupin e fëmijëve, i sëmurin pak ata në mënyrë që trupi i tyre të fitojë imunitet e të mos sëmuret më nga ajo sëmundje.

Kur sëmuret njeriu i shlyhen mëkatet. Nëse nuk ka kryer mëkate, Zoti e shpërblen atë. Prandaj themi se dhimbja dhe sëmundja ndonjëherë janë mëshirë e Zotit të Gjithëmëshirshëm. Por disa herë sëmuremi nga mungesa e kujdesit tonë. A e di si dhe pse?

Si dhe pse?

Nëse konsumojmë ushqime të prishura, nëse konsumojmë shumë ëmbëlsira, nuk lajmë dhëmbët, nëse thyjmë gjëra të forta me dhëmbë etj, ndiejnë dhimbje dhe mund të sëmuremi.

Dhimbja është tregues i Mirësisë së Zotit, sepse Zoti e ka bërë dhimbjen paralajmërim për rrezikun që na kanoset dhe na fton të shtojmë kujdesin.

Në ç'mënyrë:

Sapo fillon dhimbja ne përpiqemi që të shërohemi sa më shpejt. Nëse nuk do të kishim dhimbje, nuk do ta kuptonim që jemi sëmurë dhe sëmundja do të thellohej më shumë. Prandaj themi që dhimbja dhe sëmundja, në një farë mënyre, janë mëshirë e Zotit të Gjithëmëshirshëm.

Niveli i tretë

Pse i sëmur njerëzit Zoti që është i Gjithëmëshirshëm?

Zoti i Madhëruar fatkeqësinë e sjell për të gjithë njerëzit, qofshin Profetë, Imamë, apo njerëz të zakonshëm, ashtu siç e sjell edhe për njerëzit e këqij.

Për njerëzit e këqij fatkësia është ndëshkim dhe dënim, kurse për njerëzit e mirë është shlyerje e mëkateve dhe gabimeve. Por fatkeqësia është edhe paralajmërim. Njerëzit shumë të mirë i lartëson dhe i afron me Zotin. Për shembull, luftërat që ndodheshin mes myslimanëve dhe politiesitëve ishin vuajtje të mëdha për politeistët, kurse për myslimanët ishin zgjim. (P.sh. në luftën e Uhudit ku humbën jetën 70 dëshmorë. Kjo fatkeqësi ishte për shlyerjen e mëkateve të kaluara). Për njerëzit shumë të mirë fatkeqësitë bëhen shkak për përsosjen e mëtejshme të pozitës dhe gradës së lartë. Po e njëjta gjë është dhe me ngjarjet tjera si p.sh: përmytja, tërmeti, sëmundjet ngjitëse, të cilat prekin të gjithë shoqërinë.

Ç'mëkate kishin kryer myslimanët që u vranë në luftën e Uhudit?

Kishin kundërshtuar urdhrin e Profetit (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*). Profeti u kishte thënë që të mos largoheshin nga ngushtica e Uhudit, por ata u bënë lakmitarë dhe e braktisën misionin e tyre!

Pse Zoti na ka marrë gjyshin?

Nëse njeriu nuk vdes, do të lodhet nga bota

Krahët tanë në këtë botë do të zihen rob dhe mbyllen

Si do që të flutorojë deri në majë të qiellit

Njeriut në kafaz i thyhen krahët?

Bota për ne është e pakët, kur t'i dalim Atij përpara.

Robërimi në këtë kafaz përgjithësisht do të hiqet.

Niveli i parë

Pse vdes gjyshi?

Nuk është thënë që ne do të jetojmë përgjithnjë në këtë botë. Zoti i Madhëruar e ka përcaktuar që njerëzit në këtë botë të lidin, të përparojnë, të bëhen të zgjuar, të njohin Zotin e tyre, të kuptojnë që nuk duhet të dëgjojnë fjalët e djallit dhe kështu të bëhen të denjë për një vend më të lartë, ku nuk flitet për vdekje. Atje jetojnë deri në pafundësi, të lumtur dhe të gëzuar së bashku me njerëzit e tyre të dashur. A e di se si quhet ai vend?

Xhenet.

Të lumtë! Shpresoj që dhe ne të kemi fatin e gjyshit tënd, i cili i bindej dhe e donte Zotin, i dëgjonte fjalët e Tij, mendonte për të gjithë dhe të bëhemi njerëz të mirë, në mënyrë që, kur të largohemi nga kjo botë, të shkojmë në Xhenet! A të të them dhe një gjë tjetër?

Ç'do më thuash?

Kur njerëzit shkojnë në Xhenet bëhen të bukur dhe të rinj. Ndoshta e takon gjyshin në Xhenet, por në fillim mund të mos e njohësh, se ai do të jetë bërë bërë aq i bukur dhe i ri.

Niveli i dytë

Pse Zoti i merr njerëzit nga kjo botë? Dëshiroj që askush të mos largohet nga kjo botë!

Tregohu i vëmendshëm ndaj shembullit që po të sjell dhe përgjigju pyetjes sime. Nëse njeriu dëshiron që të mos vdesë asnjëherë, ai ngjason me fëmijën që ndodhet në barkun e nënës dhe që nuk do të dalë që aty. Kur i thonë se erdhi dita të dalësh, foshnja thotë: "Sa do të dëshiroja që askush të mos dilte nga barku i nënës"!

Tani më thuaj ti që linde dhe erdhe në këtë botë, që shikon këto bukuri, të cilat nuk ishin në barkun e nënës, nëse do të të mundësohej që të flisje me atë beben që ndodhet në barkun e nënës dhe që thotë: "Sa do të dëshiroja që asnjëherë të mos dilja nga barku i nënës", ç'do i thoje?

Është më mirë, nëse njeriu vjen në këtë botë.

Njeriu duhet të dalë nga barku i nënës që të plotësohet. Që të bëhet edhe më i plotë duhet edhe të largohet nga kjo botë. Kur njerëzit e mirë vdesin, ata nga kjo botë shkojnë në një botë shumë më të madhe në krahasim me këtë, e cila është shumë më e përshtatshme dhe më e bukur për ta.

Niveli i tretë

Sa mirë do të ishte nëse njeriu asnjëherë nuk do të vdiste!

Do të të rrëfej dy tregime:

Tregimi i parë:

Njëri prej shokëve të Imam Sadikut (*Paqja qoftë mbi të!*) ishte në prag të vdekjes. Ai ishte shumë i trishtuar, i mërzhitur dhe tregohej i padurueshëm. Kur Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) shkoi ta vizitonte dhe vuri re padurimin e tij, e pyeti se pse ishte aq i mërzhitur. Ai i tha: "Jam i sheqtësuar që po iki nga kjo botë, (po vdes)". Imami iu përgjigj: "Cili është ai që mërzhitet nëse i heq nga trupi rrobat e pista dhe të vjetra, pastrohet, vesh rroba të bukura dhe hyn në një kështjellë shumë të bukur?! Vdekja për besimtarin ngjason me kalimin nëpër një urë që të çon nga vështirësitë drejt rehatisë".

Tregimi i dytë:

Në luftën e Qerbelasë Imam Hysejini (*Paqja qoftë mbi të!*) së bashku me luftëtarët e tij u gjendën në vështirësi. Megjithëse në situatë të tillë fytyrat e tyre ndriçonin, gjymtyrët e dhe zemrat e tyre ishin të qeta dhe nuk ishin fare të trembur. Imami Hysejini (*Paqja qoftë mbi të!*) u thoshte: "Të dashur miqtë e mi! Jini të durueshëm, sepse vdekja është vetëm një urë që u kalon nga mjerimi dhe vështirësia në Xhenetin e gjerë dhe begatitë e përhershme. Cili prej jush nuk do që nga një burg të shkojë në një kështjellë?" Babai më ka transmetuar nga gjyshim im se i Dërguari i Zotit ka thënë: "Kjo botë është burg për besimtarin dhe Xhenet për mohuesit, kurse vdekja është ura e të parëve drejt Firdeusit dhe Xhenetit të tyre, kurse ura e të dytëve të çon drejt Xhehenemit të tyre".

Kur besimtari ndërron jetë dhe largohet nga kjo botë, ngjitet një gradë më lart, (përsoset më shumë).

Përse, vallë?

Njeriu është i dhënë pas gjërave materiale. Është një krijesë e pangopur. Që të bëhet i denjë për botën hyjnore, i duhet të kërkojë gjithnjë botën dhe mbretërinë qiellore. Poeti thotë:

Mbulesa e fytyrës së shpirtit tim është pluhuri i trupit tim

Sa i ëmbël momenti kur do ta heq mbulesën e kësaj fytyre

Qoftë e bardhë dita kur të largohem nga kjo botë dhe të shkoj në Botën e Përjetshme, në vendin tim origjinal!

Një kafaz i tillë nuk më takon mua, me zërin tim të bukur

Do të shkoj në kopshtin e Xhenetit, jam zogu i asaj fushe.

Unë i përkas kopshteve të Xhenetit. Kjo botë është shumë e vogël dhe e ngushtë. Shpresoj që një ditë do të udhëtoj për atje, sepse origjina dhe rrënja ime i përket atij vendi.

Niveli i katërt

Pse vdesin njerëzit?

Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) në librin “Teuhid” ka treguar pse Zoti i Madhëruar e ka përcaktuar “largimin nga kjo botë”. Ai thotë: “Injorantët janë të mendimit që njeriu duhet të jetë i përhershëm në këtë botë dhe të mos vdesë asnjëherë.”.⁶⁵ Po të studiojmë me kujdes këtë vepër do të bëhen të qarta këto çështje.

Së pari, nëse njerëzit nuk do të vdisnin asnjëherë, a nuk do të ngushtohesh toka, a nuk do të pakësohej vendbanimi dhe ushqimi?

Së dyti, njerëzit edhe pse “e dinë” që do të vdesin, sërish bëjnë konkurrencë për vendbanim dhe ushqim më të mirë. Për këtë arsye mes tyre lindin edhe luftëra. Ç’do të bëhej nëse do të ishte vendosur që njerëzit të mos vdisnin kurrë?! Askush nuk do të kënaqej me atë që kishte. Madje, nuk do të tregoheshin të mëshirshëm dhe nuk do ta ndihmonin as nevojtarin.

Së treti, nëse njerëzit nuk do të vdisnin kurrë, do të ndiheshin të lodhur, të vetmuar dhe të mërziur nga jeta dhe do ta kërkonin vdekjen.

---

⁶⁵ Cituar me përmbajtje.

Ç' do të ndodhë, nëse nuk e falim namazin?

Ushqim i shpirtit për ne është namazi

Ushqimi për njeriun është i nevojshëm dhe i domosdoshëm

Namazi dhe përkujtimi i Zotit njeriun e edukon

Shih Profetin tonë sa i mirë dhe sa krenar që është

Njeriu duhet të krenohet dhe lumturohet me fenë islame

Nëse nuk e fal namazin, e humb lumturinë

Niveli i parë

Ç'ndodh nëse nuk e falim namazin?

Dua të të bëj një pyetje. A është e drejtë që fëmijët të qajnë gjithnjë, të sillen keq, të mos dëgjojnë as fjalët e prindërve?

Jo, nuk është e drejtë.

Tani më thuaj, kush tregon mirësi dhe dashamirësi ndaj nesh më shumë se të tjerët? Kush na ka krijuar dhe na ka përcaktuar riskun? Kush na ka dhuruar ushqimet dhe ujin, jetën dhe shëndetin e lloj-lloj begatishë, kush na ka dhënë nënat dhe baballarët, të Dërguarit, Imamët dhe Kur'anin që të bëhemi prej banorëve të Xhenetit? Kush është, pra, më i mëshirshmi se të gjithë dhe na i ka dhuruar të gjitha këto?

Zoti.

Atëherë, sa duhet t'i jemi mirënjohës Atij, sa duhet ta falënderojmë Atë dhe sa duhet të dëgjojmë Fjalët e Tij?

Shumë.

A e dije që namazi është falënderim ndaj Zotit, a e dije që Zoti i Madhëruar që na ka dhuruar çdo gjë dëshiron që të na dhurojë dhe Xhenetin? Prandaj Vetë na ka urdhëruar për namaz! Nëse nuk e falim namazin ne as nuk e kemi falënderuar Zotin e Mëshirshëm dhe as nuk i kemi dëgjuar Fjalët e Tij. Ata që nuk janë falënderues të Zotit të Madhëruar dhe nuk dëgjojnë Fjalët e Tij janë të ngjashëm me fëmijët e pasjellshëm dhe të paedukatë!

Përveç kësaj, njeriu me faljen e namazit arrin në mirësinë më të madhe të Zotit. Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) thotë: *"Ajeti më i mëshirshëm në Kur'an është ai që thotë: "Brenda një dite falni pesë vakte namazi". E pyetën: "Në ç'mënyrë?" U përgjigj: "Është e pamundur që dikush që lahet dhe pastrohet pesë herë në ditë, të mbetet sërish i papastër".⁶⁶* Namazi bëhet shkak i pastrimit tonë edhe nga mëkatet dhe sjellja e keqe.

Niveli i dytë

Ç'nevojë ka Zoti për namazin tonë?

Zoti nuk ka nevojë aspak për namazin tonë, por ka një arsye të fortë që na e ka bërë obligim namazin.

Për ç' arsye?

---

⁶⁶ "Nehxhul Belaga", fq. 421.

Ne nuk e dimë arsyen e disa prej urdhërave të Zotit, por e dimë që Zoti i Mëshirshëm ne na do shumë dhe të gjitha punët e Tij synojnë lumturinë dhe gëzimin tonë. Nëse dikush na bën ndonjë të mirë dhe na udhëzon për të arritur në destinacion, e ndjejmë si detyrim që ta falënderojmë. Nëse nuk sillemi në këtë mënyrë, nuk jemi njerëz të sjellshëm dhe të mirë.

Edhe nëse Zoti të mos kishte thënë “të falim namaz” dhe “falënderimi ndaj Meje bëhet shkak i shtimit të begatisë”, a nuk do të ishte me vend që ne sërish ta falënderonim për të gjitha këto begati që na ka dhënë? Zoti nuk ka nevojë për namazin tonë. Nëse Zoti ka urdhëruar për “faljen e namazit” kjo është mirë vetëm për ne. Njësoj si urdhëri i mësuesit për nxënësit që të “mësojnë”. Ne e dimë që të mësuarit e nxënësit është në dobi të tij, jo në dobi të mësuesit. Mësuesi i do nxënësit e tij, prandaj u thotë që të mësojnë e të bëhen njerëz të suksesshëm. Në Kur’an thuhet: **“Shembulli i veprave të atyre që nuk besuan është si hiri, të cilin e shpërndan era, e ata nuk mund të realizojnë asgjë nga veprat që kanë bërë. Ky është dështim i madh.”**⁶⁷

Pse e falim namazin në këtë formë?

Forma dhe metoda më e mirë për të përmendur Zotin është namazi. Profeti ynë e ka shpjeguar për popullin e vet që feja islame është feja më e plotë e feve qiellore. Për të kuptuar përgjigjen e pyetjes tënde duhet të të kuptojmë botën shpirtërore që të dimë se pse duhet ta falim në këtë formë.

Pse duhet ta falim namazin herët në mëngjes? A nuk do ishte e mundur që ta falim më vonë?

Së pari, Zoti ka urdhëruar kështu.

Së dyti, nëse rëndësia e namazit dhe e përkujtimit të Zotit është e qartë për ne dhe nëse hyjmë në botën shpirtërore, do të kuptojmë që, për të njohur dhe përkujtuar Zotin, duhet lënë mënjane pakëz dhe qetësia trupore. Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: “Adhurimet më të mira dhe më të efektshme janë më të vështira”.⁶⁸ Për këtë ne edhe agjërojmë, edhe përballemi me armiqtë si dhe kryejmë adhurime të tjera.

Niveli i tretë

Ç’ nevojë ka Zoti për adhurimet tona?

---

⁶⁷ Sure “Ibrahim”, ajeti 18.

⁶⁸ Përkshimi i “Nehxhul Belaga” (fejzul islam), vëll. 6, fq. 1196.

Njeriu ka dhe trup dhe shpirt, ndaj ka edhe nevoja trupore dhe shpirtërore. Uji, ajri dhe ushqimi janë të domosdoshme për të përmbushur nevojat tona trupore. Për të përmbushur nevojat tona shpirtërore duhet të kujtojmë Zotin dhe ta njohim Atë. Në Kur'an thuhet: **“Zemrat e atyre që besuan qetësohen me të përmendur Allahun. Pra, ta dini se me të përmendur Allahun, zemrat stabilizohen.”**.⁶⁹

Ushqimi i shpirtit të njeriut është përmendja e Zotit.⁷⁰ Zoti në Kur'an thotë: **“Faleni namazin që të më kujtoni Mua.”**⁷¹

Zoti nuk ka nevojë për namazin tonë. Jemi ne ata që kemi nevojë për vëmendjen e Zotit dhe përmendjen e Tij në mënyrë që të ndihemi të qetë. Në Kur'an thuhet: **“Kërko ndihmë me durim dhe me namaz.”**⁷² Kjo do të thotë që njeriu në të gjitha gjendjet, sidomos kur haset në probleme dhe vështirësi, ka nevojë për përmendjen dhe përkujtimin e Zotit. Kur fal namaz njeriu qetësohet dhe arrin që t'i kuptojë më mirë përgjegjësitë e veta. Përveç kësaj, namazi bëhet shkak që njeriu të anojë drejt të mirave dhe të distancohet nga të këqijat. **“Po, namazi e largon njeriun nga veprat e këqija dhe të shëmtuara.”**⁷³

Nëse pyesim: “Pse përulemi dhe biem në sexhde përpara Zotit? Përse duhet ta falim namazin në gjuhën arabe? Kur ndaj një personi ushqejmë dashuri dhe duam t'ia shprehim atë, përulemi para tij. Këtë gjendje të përulemjes e quajmë “ruku”. Gjendja më e mirë e robërimit është kur njeriu veten e konsideron veten e tij si një grimcë para Zotit dhe të gjithë vëmendjen e ka të përqendruar tek Ai!

Kur bie në “sexhde” njeriu e vë ballin në tokë, përballë Zotit të Gjithëmëshirshëm dhe të Madhëruar dhe të gjithë trupin e lë prapa kokës, në një mënyrë të tillë që njeriu të mos e shohë veten e tij!

Poeti thotë:

Eja dhe ekzistencën e Hafëzitet hiqja nga sytë e tij

Se me qënien tënde askush nuk dëgjon nga Unë se jam Unë.

Falja e namazit në gjuhën arabe është urdhër i Vetë i Zotit të Madhëruar dhe ka edhe dobi të tjera.

---

⁶⁹ Sure “Er Rad”, ajeti 28.

⁷⁰ “Misbahul Mutexhid”, vëll. 2, f. 592.

⁷¹ Sure “Ta Ha”, ajeti 14.

⁷² Sure “El Bekare”, ajeti 45.

⁷³ Sure “Ankebutë”, ajeti 45.

Ç'dobi të tjera?

Namazi bëhet shkak për krijimin të unitetit mes popujve myslimanë. Bëhet shkak për njohjen e gjuhës arabe dhe i kuptimit më të mirë të Kur'anit Famëlartë, i haditheve dhe Imamëve. Gjuha arabe është një ndër gjuhët me pasuri të mëdha në krahasim me gjuhët e tjera. Shkronjat dhe fjalët e namazit dhe të Kur'anit në këtë gjuhë përmbajnë veçori dhe efekte të veçanta, të cilat vetëm kur artikuloohen në gjuhën arabe e ruajnë dhe e përcjellin efektin dhe karakteristikat që kanë. Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) thotë: *"Mësojeni gjuhën arabe, sepse gjuha arabe është Fjalë e Zotit dhe nëpërmjet saj Ai bisedon me robërit e vet."*⁷⁴

Ajetullahu i madh, Behxheti shprehet kështu për format e namazit dhe arsyet: *"Namazi është në pozitën e Qabes dhe Tekbiretul Ihrami ngjason me heqjen dorë prej çdo gjëje, përveç Zotit dhe hyrjes në tempullin e Zotit"*.

Leximi i sures "Hamd" dhe i sures së dytë është biseda në mes dy miqve. Rukuja është përulja e robit karshi Krijuesit. Sexhdeja është përulësia më e madhe karshi Zotit. Kur besimtari përfundon namazin, rikthehet në gjendjen e natyrshme dhe dhurata e parë që e sjell me vete nga Zoti është selami (paqja dhe qetësia) për veten edhe për të gjithë të tjerët.

Si rrjedhojë, metoda më e mirë e përmendjes dhe përkujtimit të Zotit është namazi. Këtë e ka theksuar dhe Profeti i dashur i Islamit. Nuk është pa arsye që Profeti (*Paqja dhe bekimi i Allahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*) ka thënë: *"Drita e syve të mi është në namaz."*⁷⁵ Ose Imam Hysejni (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: *"Unë e dua namazin."* Sa më shumë që ta kuptojmë dhe perceptojmë namazin, këto fjalë do të bëhen më të qarta për ne.

Ajetullah Behxheti thoshte: *"Unë nuk kam asnjë brengë që do të largohem nga kjo botë. Por, vallë, a do të na lejohet që edhe atje ta falim namazin?"* Pra, kaq shumë e donte namazin!

Nga ta dish ekstazën e lotëve të syrit

Je fiksuar pas bukës, si atyre që nuk u loton syri.

---

⁷⁴ "Uesailush Shija", vëll. 5, fq. 84.

⁷⁵ "Nehxhul Fesaha", f. 283, hadithi 1343.

Pse Zoti disa njerëz i ka krijuar me të meta trupore?

Zoti është i Pafund, i Pa të meta dhe i Lartësuar

Çdo gjë që e sheh me të meta, në një mënyrë, është vepër e djallit.

Niveli i parë

Pse djali i xhaxhait është i paralizuar?

Nëse njeriu konsumon ushqime të prishura, apo të kryejë një vepër të gabuar është e mundur që të sëmuret, apo larg qoftë, të paralizohet. Njeriu gjithnjë duhet të tregohet i kujdesshëm ndaj shëndetit të vet.

Ai është i vogël, nuk ka kryer ndonjë vepër të gabuar!

Po, por ndoshta kur ka qenë në barkun e nënës, nëna e tij ka konsumuar një ushqim të prishur, ose doktori i ka dhënë ndonjë ilaç të gabuar, i cili mund të jetë bërë shkak i paralizës së fëmijës së xhaxhait tënd.

A nuk mund të bëjmë ndonjë gjë, që të shërohet?

Patjetër që po! Nëse e dërgojmë te doktori dhe i lutemi Zotit për shërimin e tij, nëse edhe Imamët tanë luten për të, në dashtë Zoti, edhe mund të shërohet.

Niveli i dytë

Pse djali i komshiut ka lindur me të meta? Pse Zoti nuk e ka lindur atë të shëndoshë?

Punët e Zotit gjithnjë janë madhështore dhe pa të meta. Nëse te krijesat e Zotit vërehet ndonjë e metë, patjetër ka një arsye.

E rëndësishme është që Zoti i Madhëruar është i Gjithëmëshirshëm, edhe të gjitha veprat e Tij bazohen në arsye dhe urtësi.

Pse ekzistojnë të metat?!

Do të tregoj një histori që përmendet në Kur'an. Kjo histori tregon se jo çdo e metë është e keqe. Nëse është nga Zoti, patjetër ka një të mirë dhe dobi në të, edhe pse ne nuk e dimë urtësinë e saj.

Ja historia: Një ditë Hazreti Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe Hazreti Hidri (*Paqja qoftë mbi të!*) hipën në një anije të vogël. Ajo u përkiste një grupi njerëzish të varfër. Ata me atë anije siguronin jetesën.

Pas një kohe, Hazreti Hidri e shpoi anijen e njerëzve të varfër. Profeti Musa (*Paqja qoftë mbi të!*) u habit nga ky veprim dhe e pyeti: Pse e shpove anijen? Hazreti Hidri u përgjigj: "Këtë vepër nuk e bëra me vullnetin tim, por me kërkesën dhe dëshirën e Zotit të Urtë. E shpova anijen që të mos udhëtojë më. Pak më tej ndodhet një mbret shtypës dhe dhunues. Ai përvetëson me forcë çdo anije në gjendje të mirë. Zoti i Madhëruar më urdhëroi që të sillem kështu. Kur mbreti ta shohë anijen nga larg t'i duket e prishur dhe e vjetër ai do të heqë dorë nga përvetësimi i saj. Zoti i Madhëruar nëpërmjet këtij veprimi e ruajti dhe e mbrojti anijen për ata njerëz të varfër".

Hazreti Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) ishte i painformuar për urtësinë që mbartin disa prej të metave. Ishte sjellja dhe devotshmëria e tij që u bë shkak që të mos gjykonte shpejt në lidhje me Zotin dhe selljen e Hazreti Hidrit. Në përfundim, e kuptoi që ajo vepër (shpimi i anijes) ishte edhe e mirë, edhe e dobishme. Në lidhje me të gjitha punët

e Zotit duhet të mendojmë në këtë mënyrë, sepse e dimë që Zoti është më afër me ne dhe më i Mëshirshëm se çdokush tjetër.

Sidoqoftë, njeriut i digjet zemra që ai i gjerë është në këtë gjendje!

Po, por nuk duhet të humbasim shpresat. Mund të përpiqemi për shërimin dhe përmirësimin e tij, mund ta dërgojme te doktori dhe t'i lutemi Zotit për shërimin e tij.

A është e mundur?

Njerëzit i zgjidhin problemet e tyre nëpërmjet këtyre rrugëve. Përveç kësaj, deri kur gjendja e tij të përmirësohet dhe të shërohet, me ndihmën e Zotit, çdo mundim dhe vuajtje që kalojnë, u kthehet në shpërblim dhe në Xhenet arrijnë në grada më të larta.

Sidoqoftë, të jesh i sigurtë që çdo e metë, sidomos në gjymtyrë, ka një arsye. Zoti i Madhëruar njeriun e gjymtuar, i cili duron gjymtimin e tij dhe e shfaq kënaqësinë e vet ndaj Zotit, e shpërblen me një shpërblim i madh. Edhe familjes së tij, gjithashtu i ofron ndihmë.

Niveli i tretë

Pse Zoti i Mëshirshëm i krijon disa me të meta? .

A e di ç' do të thotë "subhanallah?" Do të thotë që edhe Zoti, edhe punët e Tij janë pa të meta. Ai është i Stërpastër, nuk ka asnjë mangësi, është i Drejtë, etj. Tani të shohim pse disa gjëra janë me të meta, ose duken sikur janë me të meta. A të kujtohet kur diskutuam për disa nga shtazët, të cilat, sipas mendimit tonë, ishin të padobishme? Më pas do të të tregoj edhe për krijimin e djallit. Pse e ka krijuar Zoti? Do të të tregoj se pse disa sëmundje ngjitëse i prekin edhe njerëzit e mirë?

Të të bëj një pyetje: A është e drejtë që të sëmurim me qëllim një njeri për të parandaluar vdekjen e tij? Pra, a është vepër e mirë t'u bësh vaksinë edhe njerëzve të shëndoshë?

Po.

Duhet të dish se shumë gjëra na duken jo të mira, nga këndvështrimi ynë. Nëse e analizojmë me urtësi, gjejmë argumente që tregojnë se vepra për të cilën flasim, jo vetëm nuk është me të meta, por, përkundazi, është e përsosur dhe e mirë. Nëse Zoti i Madhëruar i krijon të metat sipas arsyeve dhe urtësive, të cilat janë të fshehura për ne, nuk ka vend më për menduar se ajo vepër ka mangësi. Pra, edhe kur diçka na duket sikur është me të meta, këto mangësi nuk duhet t'ia atribuojmë Zotit.

Tani duhet të kuptojmë pse disa njerëz vijnë në këtë botë me të meta. Duke pasur parasysh faktin që Zoti i Madhëruar është pa të meta dhe i Lavdëruar, përveç rastit që sollëm, (që kishte një dobi), arsyen e këtyre gjërave nuk mund t'ia atribuojmë Zotit.

Atëherë, ç' arsye mund të ketë?

Të metat nuk i shkaktojnë me dashje te krijesat. Ndodh që nga gabimet, nga pakujdesia, apo nga dhuna e të tjerëve të krijohen këto gjëra.

Ç' do të thotë kjo?

Po sjellim një shembull. Ndodh që babai ose nëna të kenë kryer një vepër që Zoti e ka ndaluar. Kjo mund të bëhet shkak që fetusi në barkun e nënës të formohet me të meta. Një mjek nga Evropa kishte përgatitur një statistikë gjithëpërfshirëse për foshnjat e ngjizura në fillim të vitit dhe e kishte botuar. Mjeku në fjalë shkruante: "Në përgjithësi, shtatëdhjetë përqind e fëmijëve të lindur me të meta dhe me aftësi të kufizuara janë produkt i natës së parë të muajit janar, sepse atë natë të krishterët kanë një festë të madhe, janë të dhënë pas kënaqësive, e tejkalojnë kufirin me konsumimin e pijeve alkolike dhe argëtohen deri në atë pikë sa sëmuren."⁷⁶

Ndonjëherë qeveritë shtypëse, për të nënshtruar popujt e disa shteteve të tjera, u dërgojnë atyre vendeve substanca që shkaktojnë sëmundje (si p.sh. bombat kimike, mjete dhe ushqime të prishura), që njerëzit të sëmuren, siç ndodhi me bombat atomike që lëshun SHBA mbi qytetet japoneze Hiroshima dhe Nagasaki. Ato armë vranë me mijëra njerëz dhe me qindra të tjerë u dëmtuan nga radioaktiviteti i mbetjeve nukleare.

Pra, dhuna e të tjerëve, pakujdesia jonë, apo aksidentet janë faktor i të metave. Zoti i Gjithëmëshirshëm bën që këto gjëra të shërbejnë për mirë te njerëzit e mirë.

Në ç'mënyrë?

Do të të tregoj, por së pari të kesh parasysh këto dy çështje:

Çështja e parë:

Bota është shumë e vogël. Njerëzit në këtë botë mund të jetojnë deri 100 vjet, por dhe kaq është shumë pak! Mendoje se sa i dhënë është njeriu pas kësaj bote. Ai mendon se do të jetojë përgjithmonë. Harron se jeta në këtë botë është e shkurtër. Zoti ka thënë se për vështrësitë e kësaj bote jep shpërblim të madh në Botën Tjetër. Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: "Nëse njerëzit do të dinin shpërblimin që do të fitonin në Botën

---

⁷⁶ Mrekullia e ushqimeve, f. 214.

Tjetër për fatkeqësitë që iu ndodhin në këtë botë, do të dëshironin që trupi i tyre në këtë botë të bëhej copë-copë!”.

Çështja e dytë:

Zoti i Madhëruar kërkon përgjegjësi dhe kryerje të detyrës në bazë të kapacitetit dhe fuqisë që ka secili. P.sh. atë që ka mendje të mangët nuk e ngarkon me përgjegjësi.

Ndoshta, në Botën Tjetër, ngaqë nuk ka kryer mëkate, edhe pse nuk ka kryer vepra të mira, do ta çojë në Xhenet dhe atje do të jetë përgjithnjë i qetë dhe i gëzuar. Kjo tregon se kjo botë është vendi i sporvimit të njerëzve. Për këtë arsye, një pjesë e njerëzve janë të varfër dhe një pjesë të pasur, disa të bukur dhe disa të zakonshëm, disa të shëndoshë e disa të sëmurë, disa të plotë e disa me të meta.

Zoti i Madhëruar i ka bërë kështu njerëzit në mënyrë që ata që janë të pasur t’i ndihmojnë të varfrit dhe kështu të shkojnë në Xhenet. Të varfërit, gjithashtu të bëjnë durim për problemet financiare që kanë dhe kështu të shkojnë në Xhenet. Njerëzit e bukur të mos bëhen arrogantë dhe kështu të bëhen prej banorëve të Xhenetit. Ata që nuk janë të bukur, të mos bëhen jofalënderus dhe të shkojnë në Xhenet. Të shëndoshët dhe ata që nuk kanë të meta t’ia dinë vlerën shëndetit dhe t’i ndihmojnë të sëmurët, në mënyrë që të jenë të denjë për të shkuar në Xhenet. Të sëmurët të përkujdesen për veten e tyre dhe ndaj vështirësive të sëmundjes të tregohen të durueshëm që të shkojnë në Xhenet.

Kur’ani në lidhje me këtë thotë: **“Ai është që krijoi vdekjen dhe jetën, për t’ju provuar se cili prej jush është më vepërmirë. Ai është Ngadhënjyesi, Mëkatfalësi.”**⁷⁷

Dhe: **“Ne do t’u sprovujmë me frikë, me uri, me ndonjë humbje nga pasuria, nga jeta e nga frytet, po ti jepu myzhde durimtarëve.”**⁷⁸

Dhe një gjë tjetër!

Çfarë?

Më thuaj, a u vjen mirë prindërve kur fëmija sëmuret, nëse i vaksinon?

Jo, nuk u vjen mirë.

---

⁷⁷ Sure “El Mulk, ajeti 2.

⁷⁸ Sure “El Bekare”, ajeti 155.

Sigurisht! Por prindërit e durojnë sëmundjen e fëmijëve që u sjell vaksinimi, vetëm që të mos u vijë më vonë ndonjë sëmundje më e rëndë. Tani, më thuaj, kush shqetësohet më tepër për fëmijët, prindërit apo të tjerët?

Prindërit.

Pse? Sepse është fëmija i tyre, është pjesë e trupit të tyre. Po ne a jemi të Zotit, apo të prindërve?

Jemi të Zotit.

Atëherë, nëse një njeri është me të meta apo i sëmurë, Zoti mendon më shumë për gjendjen e tij apo robtë e tjerë të Zotit mendojnë më shumë për të?

Zoti mendon më shumë për të.

Të gjithë ne kemi një "Zotërues" të Mëshirshëm dhe të Fuqishëm dhe ai është Zoti i Madhëruar. Çdo gjë që do të na ndodhë, ia lëmë Atij në dorë dhe e dimë që Ai i rregullon gjërat më mirë se kushdo tjetër. Edhe nëse njerëzit të gabojnë, Zoti i kompenson ato. P.sh. kur dikush thyen këmbën, kush e shëron sërish atë? Në lultjen "Xheushen El Kebir" lexojmë: "O bashkues i kockave të thyera". Pa dyshim që e ke dëgjuar edhe këtë: "Zoti nga Urtësia e Tij mbyll një derë me mëshirë dhe hap një derë tjetër".

Kjo do të thotë që nëse Zoti e ka krijuar një të metë, e ka krijuar për një arsye dhe Ai, gjithashtu, ka krijuar dhe rrugën e durimit apo të kompensimit, aq sa është e përballueshme.

Pse Zoti disa i dërgon në Xhehenem?

Mëkati dhe korrupsioni është sëmundja e psikikës

Nëse nuk mjekohet, shkakton lloj-lloj dëmtimesh

Kurimi i saj bëhet nëpërmjet vështirësisë dhe Xhehenemit

Duhet t'i nënshtrohemi plotësisht Atij

Nëse jemi rob të denjë për Zotin

Fundi është kënaqësia, rehatia dhe siguria.

Niveli i parë

Pse Zoti disa i dërgon në Xhehenem?

Kush është fajtor nëse ndonjë fëmijë nuk dëgjon fjalët e nënës dhe thyen lajthi me dhëmbë dhe më pas ka dhimbje?

Patjetër, që vetë është fajtor!

Edhe njerëzit janë vetë fajtorë për vështirësitë që mund të kalojnë, kur nuk i dëgjojnë fjalët e Zotit. Zoti i Mëshirshëm është edhe më i mëshirshëm se babai dhe nëna. Nëse njeriu dëgjon fjalët e djallit, në vend që të dëgjojë fjalët e Zotit, do të bëjë gabime, të cilat e çojnë në Xhehenem. Megjithëkëtë, Zoti i Gjithëmëshirshëm fal shumë prej mëkateve dhe gabimeve tona (për shkak të punëve të mira që kryejmë). Ai fal edhe pa shfaqur pendesë. Nëse njerëzit pendohen vërtet për gabimet e tyre, Zoti ua fal të gjitha gabimet dhe i çon në Xhenet dhe djallin e bën të pashpresë.

Niveli i dytë

Krijimi i Xhenetit dhe Xhehenemit është Mirësi e Zotit dhe një punë me urtësi.

Si ta kuptojmë këtë?

Janë shumë të pakët ata që e adhurojnë Zotin për hir të Zotit. Shumica e njerëzve nuk kryejnë mëkate nga frika e Xhehenemit, apo u pse u binden urdhërave të Zotit, sepse duan të shkojnë në Xhenet.

A mund ta shpjegosh më shumë?

Zoti i Madhëruar kishte një qëllim kur e krijoi nejrriun. Qëllimi është ta plotësojë dhe ta përsosë njeriun. Megjithatë, shumë njerëz shkojnë me dëshirën e tyre drejt përsosmërisë. Shumë prej tyre ecin në atë rrugë nga frika e ndëshkimit me Xhehenem. Prandaj përdoren mënyra stimuluese për edukimin e njerëzve. Përdoret shpërblimi me Xhenet dhe kërcënimi me Xhehenem. Zoti nuk dëshiron të dërgojë njeri në Xhehenem.

Ai na ka dhënë mendjen dhe arsien që të dallojmë rrugën e drejtë nga rruga e padrejtë dhe të mos devijojmë që të mos shkojmë në Xhehenem. Zoti i Madhëruar ka dërguar Profetë të shumtë që të udhëzojnë njerëzit dhe t'i mbajnë larg zjarrit të Xhehenemit. Ndërkohë, të jeni i sigurt që Zoti, jo çdo fajtor e dërgon në Xhehenem. Ai i fal ata fajtorë që bëhen pishman dhe pendohen për mëkatet e tyre. Madje, Zoti i fal shumë prej mëkateve, edhe nëse nuk janë penduar!

Xheneti është vendi që Zoti i Madhëruar ka paraparë për ne. Nëse në Kur'an flitet kaq shumë për Xhenetin është për arsye që ne të kryejmë vepra të mira që të shkojmë në Xhenet. Në ajetin 22 të sures "Ali Imran" thuhet: **"Ata që veprat e tyre i asgjësuan në këtë botë dhe në Botën Tjetër, ata nuk kanë ndonjë mbrojtës."**

Kur'ani Famëlartë flet rreth Xhehenemit, sepse Zoti dëshiron të na informojë dhe të na bëjë të vetëdijshëm për dënimet e tij. Nëse Zoti do të dëshironte që njerëzit t'i çonte në Xhehenem, nuk do të kishte ndonjë arsye të krijonte edhe Xhenetin, apo t'i informonte njerëzit në lidhje me Xhehenemin dhe si të ruhen prej tij! Xhehenemi është rezultat i veprës së vetë njeriut jobesimtar dhe mëkatar. Ashtu si dikush sëmuret kur nuk kujdeset për higjenën, ashtu është edhe fundi i njeriut mëkatar. Njeriu mëkatar nuk u kujdes që të mos kryejë veprime të gabuara, prandaj dënohet me zjarrin e Xhehenemit. Zoti dëshiron që ne të bëhemi banorë të Xhenetit. Për të arritur këtë na ka ndihmur shumë. Por, nëse dikush e zgjedh vetë rrugën e Xhehenemit, atëherë vetë është fajtor për këtë.

Niveli i tretë

Kjo botë është vendi ku njerëzit lindin që të rriten, të marrin "ngjyrën" e Zotit, të jenë falës dhe të mëshirshëm dhe, siç thotë dhe Kur'ani, të bëhen "zëvendës" dhe "mëkëmbës" të Zotit në tokë.

Njeriu duhet ta njohë Zotin e tij dhe, për hir të pëlqimit të Tij, të parandalojë kërkesat dhe dëshirat e veta të pahijshme në mënyrë që gradualisht të shpëtojë nga poshtërimi. Saadiu thotë:

E lum ai, që rehatinë e gruas dhe burrit tjetër

E preferon përpara rehatisë së vet

Këtë pozitë ne e quajmë pozita e "njerëzillëkut". Kjo është marrë në konsideratë për vlerësimin e njeriut. Nëse disa largohen nga kjo pozitë, qoftë në këtë botë, qoftë në Botën Tjetër ku del sheshit e vërteta e gjërave, do të ndihen të hidhëruar dhe të pikëlluar. Në Kur'anin Famëlartë thuhet: **"Këto vështirësi janë rezultat i të këqijave që kryente dhe askush, përveç vetes së vet, nuk është treguar i padrejtë ndaj tij"**.

Njerëzit që kanë kryer vepra jo të mira dhe kanë kundërshtuar urdhërat e Zotit nën efektin e vështirësive, do të pastrohen dhe do të arrijnë në pozitën që e meritojnë, e cila do të jetë e denjë për ata!

A nuk ke dëgjuar që thonë: “Kjo botë është vendmbjellja e Botës Tjetër?” Për çdo njeri që është i sjellshëm dhe i devotshëm do të dëshmojnë veprat dhe mirësjellja e tij. Këto do të bëhen shkak që të ketë një gjykim të mirë për të dhe jetën e vet të përhershme do ta vazhdojë në kënaqësi dhe qetësi. Nëse njeriu ka kryer vepra të padenja, është sjellë keq etj., do të dëshmojnë për të gjitha këto veprime e sjellje dhe do të gjykohet e do të shpërblehet me dënimet e Xhehenemit. Sigurisht, Zoti i Madhëruar përpiqet ta pastrojë njeriun mëkatar dhe vepërkeq me anë të vuajtjeve brenda varrit, para se t’i bëhet llogaria e veprave në Ditën e Gjykimit, në mënyrë që, mbase, të mos shkojë në Xhehenem.

Unë nuk dua të plakem!

Plakja vetë është një begati, plot mëshirë dhe mirësi

Rezultati i jetës së të moshuarve është përvojë dhe mençuri.

Niveli i parë

Unë nuk dua të plakem!

Pse nuk do të plakesh?

Njeriu kur plaket nuk mund t’i kryejë punët. Pëveç kësaj bëhet dhe i shëmtuar!

Edhe kur lindin njerëzit nuk janë në gjendje t'i kryejnë vetë punët. Edhe kur lindin, nuk është se janë shumë të bukur, por, ama, më pas bëhen të bukur. Atëherë, sipas teje, a është e drejtë që të themi se nuk dua të lind?

Jo!

A ke menduar se njerëzit kur plaken bëhen më të mëshirsëm? A e di që të rinjtë që u shërbejnë atyre shpërblehen shumë nga Zoti i Madhëruar? I Dërguari i Zotit thotë: *"Çdo njeri që respekton njeriun, të cilit i janë thinjur flokët në rrugën e Islamit, Zoti i Madhëruar e qetëson atë nga frika e Ditës së Kiametit."* E shikon sa mirë është që njerëzit të plaken! Kur plaken, bëhen edhe më të dashur. Duke iu shërbyer atyre, bëhet punë e vyer që është e pëlqyer nga Zoti i Madhëruar.

Niveili i dytë

Plakja ka lidhje me trupin, jo me shpirtin e njerëzve.

Ç'do të thotë kjo?

Njerëzit kanë dy aspekte: aspektin trupor dhe atë shpirtëror. Njerëzit janë mishërimi i shpirtit që ndodhet në trupin dhe tonë. Trupi ynë ngjason me një mjet transporti apo makinë për shpirtin tonë. Me këtë trup dhe me fizikun tonë mundemi që të kryejmë punët në këtë botë.

Trupi i njeriut në këtë botë, gradualisht shkon drejt plogështisë dhe plakjes, por nëse njerëzit janë me Zotin, shpirti i tyre mbetet gjithnjë i ri dhe i plotë dhe nuk plaket asnjëherë. Trupi ynë duhet të plaket në mënyrë që të përgatitemi për "udhëtim". Kurse shpirti ynë, për aq kohë sa jemi me Zotin, mbetet gjithnjë i ri. A nuk e ke dëgjuar historinë që tregon kur Profeti arriti te një plakë dhe i tha: *"Të moshuarit nuk shkojnë në Xhenet! Kur gruaja plakë e pyeti: "Pse?" I Dërguari u përgjigj: "Së pari, ata bëhen të rinj dhe më pas shkojnë në Xhenet."* Në Xhenet as që bëhet fjalë për plakje.

Kur trupi ynë kur plaket dhe vdes, shpirti hyn brenda një trupi tjetër, që është shumë më delikat se trupi ynë i kësaj bote. Ai trup delikat nuk i përket kësaj bote dhe na jepet neve për t'u paraqitur në Botën Tjetër.⁷⁹

Niveli i tretë

Pse plaken njerëzit?

---

⁷⁹ Huazuar nga: "Komentimi i njeriut për njeriun", f. 73.

Njeriu vjen në këtë botë që të plotësohet dhe të kalojë në një vend shumë më të mirë. Prandaj në këtë botë jeta kalon në disa faza: në fillim jemi në barkun e nënës, pastaj lindim, më pas jemi foshnje, pastaj adoleshentë, më pas vitet e moshës së mesme dhe në fund plakemi. Ne duhet t'i kalojmë këto faza në mënyrë që të njohim më mirë Zotin. Plakja është një prej fazave të përsosmërisë.

Përse plaken njerëzit? Një prej argumenteve të plakjes është largimi nga varësitë dhe përgatitja për udhëtimin e përhershëm. Njerëzit që janë plotsisht të shëndoshë nuk kanë asnjë shqetësim, ndoshta nuk e kanë të lehtë të shkëputen nga kjo botë dhe nga varësia që kanë ndaj saj. Por kur sëmuren apo plaken, pak nga pak bëhen të dobët dhe nuk janë në gjendje t'i kryjnë punët e tyre dhe duhet t'u vijnë të tjerët në ndihmë. Ndërkohë, lumturia e tyre zbehet dhe bëhen më pak të duruar. Pra, gradualisht, pajtohen me faktin që duhet të ikin nga kjo botë e të shkojnë në Botën Tjetër që të shpëtojnë nga problemet e kësaj. Prandaj thuhet që plakja është Mirësi e Zotit. Plakja ka edhe karakteristika të tjera të mira, përveç shkëputjes nga kjo botë.

Ç'karakteristika të tjera?

Për shembull, pleqtë për rininë janë si vendmbështetje, sepse të moshuarit janë më me eksperiencë dhe kanë përjetuar më shumë gjëra. Pleqtë gjatë jetës së tyre përfitojnë eksperiencën të mëdha. Për arsye se kanë shumë eksperiencë dinë si t'i udhëzojnë të rinjtë dhe adoleshentët. Përveç kësaj, mendja dhe intelekti i njeriut punon më mirë, kur është i lirë nga zinxhirët e pasionit dhe të egoizmit. Disa njerëz, derisa janë të shëndoshë dhe të fuqishëm nuk janë në gjendje të shkëputen nga zinxhirët e pasioneve të tyre. Kur arrijnë moshën e pleqërisë dhe përfitojnë më pak nga kënaqësitë e kësaj bote, pra, nga ushqimi, frutat dhe nga begatitë e tjera, nuk është se kënaqen dhe aq shumë. Kjo bëhet shkak që të shkëputen nga varësitë që kanë dhe zinxhiri i epsheve të tyre këputet. Si rrjedhojë, mendja e tyre bëhet edhe më e plotë, prandaj thuhet se është mirë që të këshillohesh me të vjetrit.

Të vjetrit janë si fija e tespies, e cila i ruan dhe i mban afër njëra-tjetrës kokrrat. Të moshuarit parandalojnë shpërndarjen e të rinjve dhe adoleshentëve dhe bëhen shkak i unitetit dhe bashkimit të të gjithë familjes. Përveç kësaj, njerëzit e vjetër të Zoti kanë një shpërblim dhe afërsi të veçantë, sepse e kanë përjetuar më shumë Zotin. Lutjet e tyre pranohen më shumë, pranaj thonë: "Të mëdhenjtë, janë bereqeti i jetës".

Të lumtur janë ata që kanë rreth vetes njerëz të rritur, sepse këshillohen me ta në lidhje me punët e ndryshme, shfrytëzojnë eksperiencat e tyre dhe lutja e më të mëdhenjve i shoqëron gjithnjë!

A të të them dhe një gjë jetër!?

Po.

A e di se shërbimi dhe përkujdsja ndaj njerëzve të moshuar bëhet shkak i kënaqësisë së Zotit, dhe gjithashtu bëhet shkak për shlyerjen e mëkateve të njeriut dhe të afron me Xhenetin?

Sa mirë!

Përveç kësaj, plakja ka dhe karakteristikë dhe veçori të tjera.

Ç' veçori të tjera?

Plakja bëhet shkak që të vegjëlit t'ia dinë më shumë vlerën shëndetit, fuqisë, rinisë, gëzimit dhe jetës së tyre. Meqenëse njerëzit kalojnë fazë të ndryshme, që të plotësohen, e kuptojmë që Zoti nuk është si ne që të kalojë këto fazë. Ai është i plotë. Këto gjëra bëhen shkak që edhe Zotin ta njohim më shumë.

Një prej rrugëve të njohjes së Zotit është njohja e Zotit me anë të Tij. Pra, të kuptojmë që Zoti nuk ngjan me krijesat e veta. Kjo do të thotë se Zoti nuk ka nevojë për gjumë, si krijesat e Tij. Kuptojmë se Zoti nuk është i lindur dhe as ka lindur kënd! Mjafton të shohim njerëzit që plaken dhe arrijmë të kuptojmë se Zoti nuk është i këtillë. Atë e njohim edhe më shumë. Ndaj teologët thonë: "Zotin e kanë njohur me Zotin".

Mbi të gjitha, nëse nuk do të ishte plakja, nuk do të ishte rinia dhe njerëzit do të lodheshin nga ekzistenca e tyre. Nëse ne nuk do të plakeshim, do të vdisnim të rinj. Vdekja e paparitur e njerëzve do të bëhej shkak për më shumë hidhërim. Plakja dhe vështirësia në këtë botë bëhen shkak që të falen mëkatet dhe të shkojmë më të pastër përpara Tij. E shikon se sa drejtë e ka përcaktuar edhe plakjen Zoti i Mëshirshëm? Ky është kuptimi i shprehjes "Subhanallah", që do të thotë se të gjitha punët e Zotit janë pa të meta dhe të bukura.

Ku do shkojmë kur të vdesim?

Zoti i Madhëruar është Zoti i fatit

Për robtë e Tij ka caktuar mirësi dhe paqe.

Niveli i parë

Ku do të shkojmë kur të vdesim?

Kur njerëzit largohen nga kjo botë, hyjnë në një vend shumë më të madh dhe shumë më të bukur se kjo botë. Në thelb, ne kemi ardhur në këtë botë që të jemi me Zotin dhe përmes veprave dhe sjelljeve të mira t'i afrohem sa më shumë Zotit. Kjo do të

thotë që jo vetëm vetë ne të jemi njerëz të mirë, të mos i bëjmë ndonjërit keq dhe të sillemi mirë me të gjithë, por të përpiqemi që të mos lejojmë që ndonjëri t'i shkaktojë dhunë tjetrit. Zoti do të na shpërblejë për një veprim të tillë. Kjo do të na bënte më të dashur në këtë botë dhe në Botën Tjetër do të shpërbleheshim me Xhenent.

Niveli i dytë

Zoti i Madhëruar ka zgjedhur që njeriu përmes çdo faze që kalon të ngjitet në një vend shumë më të mirë. A e di si? Ngjashëm me njeiun që ndodhet në barkun e nënës. Kur është aty, është ngushtë. Kur vjen në këtë botë e sheh se bota është më e madhe dhe më e mirë se barku i nënës. A nuk është kështu?

Po.

Njeriu kur vdes, hyn në një botë të çuditshme. Atje shoqërohet nga veprat dhe sjelljet e veta. Veprat e njeriut dhe qëllimet e tij shfaqen si një krijesë që e shoqëron njeriun. Nëse jemi njerëz të mirë dhe kemi kryer vepra të mira, do të kemi shoqërues të mirë dhe të bukur.

Kushti që Zoti të na dojë është të shkojmë të pastër nga kjo botë. Kjo do të thotë të mos i kemi shkatuar dhunë njeriut, të jemi të moralshëm, të mos jemi mëkatarë. Nëse kemi kryer ndonjë mëkat apo gabim, të pendohemi dhe ta kompensojmë menjëherë. Po të jemi të këtyllë, atje do të kemi engjëj dhe kopshte të mëdha Xheneti. Zoti i Madhëruar në Kur'an thotë: **“Xhenenti është aq i madh sa ç’ është gjithë madhësia e qiejve dhe tokës. Në Xhenet janë të gjitha llojeve e begative”**.

Nëse veprat që kemi kryer janë të këqja dhe nuk na përfshin ndërmjetësimi i Profetëve, i Imamëve dhe njerëzve të dashur, është e mundur që të përballlemi me vështirësi të rrezikshme. Duhet që të pastrohemi dhe Zoti të na falë që të bëhemi të denjë për të hyrë në Xhenet.

Disa njerëz pastrohen nga mëkatet që në këtë botë, para se të vdesin. Kjo ndodh ngaqë janë përballur me shumë vështirësi në këtë botë. Disa të tjerë pastrohen me vështirësitë e vdekjes dhe disa të tjerë me vështirësitë që përjetojnë në varr dhe jetën mes dy botëve. Të tjerë pastrohen në fushën e Kiametit dhe disa pastrohen në Xhehenem nga torturat e dhimbshme të tij. Pasi kajojmë nga ura e vdekjes, “vdekja vdes” dhe nuk flitet më për vdekjen.

Niveli i tretë

Vdekja është një urë, nëpër të cilën njeriu kalon nga kjo botë në një botë tjetër. Bota tjetër quhet “Berzakh” dhe bota pas “Berzakhut” quhet “Kiameti i madh”. Sipas Kur’anit asnjë njeri, në distancën në mes vdekjes dhe Kiametit të madh nuk kalon në heshtje dhe pa ndjerë gjë. Njeriu, menjëherë pas vdekjes, hyn në një fazë tjetër të jetës së tij. Në atë fazë ai ndien çdo gjë. Nga shumë gjëra ndien kënaqësi dhe nga gjëra tjera përjeton vuajtje. Sigurisht që kënaqësia dhe vuajtja në atë botë varen nga mendimet, nga morali dhe veprat e tij në këtë botë. Kjo fazë vazhdon derisa të ndodhë Kiameti i madh.

Atëherë, në ndikimin e një seri zhvillimesh dhe ndryshimesh të pashembullta, të cilat e përfshin botën brenda një çasti të vetëm, duke filluar nga yjet më të largëta deri te toka jonë, çdo gjë pëson ndryshime rrënjësore. Me këto ndryshime rrënjësore kjo fazë, kjo botë e ndërmjetme, “bota e Berzakhut” mbaron. Bota e “Berzakhut” për secilin nga ne është një distancë, një rrugë e mesme, mes kësaj bote dhe Kiametit.

Sipas Kur’anit Fisnik, në botën pas vdekjes njeriu kalon dy botë:

- 1- Bota e Berzakhut, e cila, si edhe kjo botë, ka një përfundim.
- 2- Bota e Kiametit të madh, e cila nuk ka fund.⁸⁰

Pse Zoti e ka krijuar djallin?

Djalli do që të na largojë ne nga rruga e drejtë

Por me Mirësinë e Zotit është e pamundur që ta bëjë,

Sepse ne kemi Zotin mbrojtës dhe ruajtës

Garanci e përsosjes sonë është Zoti i Gjithmëshirshëm

Djalli, në fillim nuk ishte i keq, por kundërshtoi dhe nuk u bind.

---

⁸⁰ Përmbledhja e veprave të Murteda Mutahariut, vëll. 2, f. 513 (me shkurtime).

Për këtë arsye është i poshtëruar dhe i shtypur.

Niveli i parë

Pse djalli është armik i Zotit?

Djalli nuk iu bind urdhërit të Zotit. Për shkak të vrazhdësisë së tij u bë armik i Zotit.

Ç'vepër të pahijshme ka bërë!

Pasi Zoti krijoi Hazreti Ademin (*Paqja qoftë mbi të!*) i urdhëroi të gjithë engjëj që t'i binin atij në sexhde. Të gjithë engjëjt iu bindën urdhërit të Zotit. Vetëm djalli, për shkak të mendjemadhësisë, nuk iu bind urdhërit të Tij. Më pas bëri edhe pahijeshi të tjera.

Ç' bëri?

Djalli i tha Zotit: "Duhet të më japësh shpërblimet e adhurimeve që i kam bërë!" Zoti iu përgjigj: "**Do të të jap afat deri në një Ditë të caktuar**, (në Ditën e Kiametit) **dhe nuk do të ta marr shpirtin'. Djalli i tha: 'Edhe unë deri sa të mundem, do t'i largoj robtë e Tu nga rruga e drejtë** (dhe do t'i devijoj)!" . Për këto vrazhdësira dhe ligësira u shndërrua në armik të Zotit.

Niveli i dytë

Zoti e ka krijuar djallin?

Po. Por duhet të të tregoj ndodhinë e krijimit të djallit, edhe pse është pak e gjatë.

Zoti i Madhëruar ka krijuar tre krijesa të mençura dhe inteligjente:

Një lloj i tyre janë në qiej dhe ata janë engjëjt. Ata janë krijuar nga drita. Ata nuk hanë, nuk flenë dhe nuk kanë dëshira të tjera. Nuk kryejnë mëkate, i nënshtrohen vetëm Zotit dhe për asnjë moment nuk e kundërshtojnë Atë. Ata janë krijuar para xhindëve dhe njerëzve.

Lloji tjetër është njeriu. Në qënien e tij gërshetohet edhe mendja, edhe epshi. Është krijuar nga dheu dhe uji.

Lloji i tretë janë xhindët. Zoti i Madhëruar i ka krijuar nga zjarri, pa tym. Ngjajnë me njeriun. Kanë mendje dhe dëshira. I ka krijuar para krijimit të njeriut.

Emri origjinal i djallit ka qenë “harith” apo herth”, por, për hir të lutjeve të gjata atë e quanin “azazil” që do të thotë “i dashuri i Zotit”. Pas arrogancës dhe mendjemadhësisë që tregoi ndaj Zotit u quajt “iblis” apo “shejtan”. Ka mendime që thonë se Zoti i Madhëruar para se ta krijonte njeriun, kishte krijuar krijesa të tjera që quheshin “xhind”. Njëri prej tyre ishte “harithi”, i cili jetonte në tokë. Këto krijesa u morën me korrupsion dhe gjakëderdhje në mes tyre dhe “nesnasëve”. Nesnasët ishin krijesa që ngjasonin me njeriun. Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: “Në kohën që Zoti me fuqinë e Tij të pafundme dëshiroi që të krijonte një krijesë, (njeriun), kishin kaluar shtatë mijë vjet nga krijimi i xhindit dhe njeriut”.⁸¹

Kur filloi lufta mes tyre dhe u përhap korrupsioni, vrasja dhe rebelimi, Zoti deshi t’i zhdukte ata. Dërgoi një grup nga egjëjt, të cilët i vranë të gjithë me shpatat e tyre. Në këtë mes, harithi (Azazili që u shndërrua në Iblis) mbijetoi dhe shpëtoi nga vdekja, por u zu rob nga engjëjt. Engjëjve u tha: “Unë jam prej besimtarëve (dhe nuk kam qenë pjesëmarrës në gjakëderdhje dhe korrupsion). Ju më vratë shumë prej të afërmëve dhe llojit tim; më merrni me vete dhe më çoni në qiell në mënyrë që atje të jemi bashkë dhe unë të adhuroj Zotin tim!” Engjëjt iu drejtuan Zotit. Zoti i lejoi ata që ta çonin atë në qiell. Kur arriti në qiell, filloi të shëtiste dhe të hulumtonte nëpër qiell. Gjatë shëtitjeve pa një tabelë mbi të cilin ishte shkruar: “Unë nuk e humbas punën e askujt. Atij që punon dhe kërkon këtë botë, Zoti këtë botë do t’ia japë. Atij që kërkon Ahiretin, (Botën Tjetër), Zoti do t’ia plotësojë dëshirën. Edhe atij që kërkon shpërblimin e Botës Tjetër, do t’ia japë begati dhe do t’ia shtojë atë. Atyre që kërkojnë vetëm pasurinë e kësaj bote, u jap vetëm pak nga ajo, por, në Botën Tjetër nuk do të kenë asnjë hise”.

Harithi mendoi me vete: “Ahireti është një premtim, kurse bota është diçka konkrete”. Për këtë arsye vendosi që me anë të adhurimeve të gjata ta përfitojë botën. Ai lutej aq shumë sa që u bë prijësi i të gjithë engjëjve dhe mori emrin “palloi i engjëjve”. Ai ishte personi i parë që fali namazin. Një rekat i tij zgjati katër mijë vite!

Një ditë engjëjt panë në një tabelë ku ishte shkruar se së shpejti një prej të afërmëve të Zotit do ta kaplojë mallkimi i përjetshëm. Kështu kërkuan me këmbëngulje që Harithi, (djalli), të lutej që asnjërin nga ata të mos e prekte ky mallkim. Harithi u tha: “Kjo ngjarje nuk më përket as mua e as juve. Unë kam vite që jam informuar për këtë ndodhi”. Engjëjt sërish i thanë që ai të lutej. Ai u lut dhe tha: “O Zot! Mbroji ata”. Për shkak të mendjemadhësisë së tij, harroi që ta përfshijë edhe veten në lutjen që bëri.

Një ditë Harithi pa një tabelë ku ishte shkruar: “**Me ndihmën e Allahut mbrohem prej dëmit të djallit të mallkuar**”. Pyeti: “O Zot! Kush është ky i mallkuar?”

---

⁸¹ “Ilelu Sheraiu”, vëll. 1, f. 104.

Zoti iu përgjigj: “Është një rob të cilin e veçoja me lloj-lloj begatishë, por ai do të më kundërshtojë, nuk do të më bindet dhe do të jetë i poshtëruar dhe i mjerë”. Harithi i tha: “Ma trego mua që ta zhduk atë!”. Zoti iu përgjigj: “Është akoma shpejt për ta njohur atë. Ai akoma nuk është rebeluar dhe nuk ka kundërshtuar që të jetë i denjë për dënim”.

Djalli merrej me adhurim në mesin e engjëjve, kur Zoti deshi që për Vete të përcaktonte një mëkëmbës në tokë. Iu drejtua engjëjve duke u thënë: **“Unë dëshiroj që të caktoj një mëkëmbës, (zëvendës) në tokë”** dhe i informoi për qëllimin e vet. Në këtë kohë, Iblisi erdhi në qendër të tokës dhe bërtiti: “O tokë! Unë kam ardhur që të të këshilloj. Zoti ka vendosur që nga ti të krijojë një krijesë që do të jetë krijesa më e lartë prej të gjitha krijesave dhe unë kam frikë që ajo do të kundërshtojë Zotin, do të kryejë mëkate dhe do të hyjë në zjarr. (Si rrjedhojë edhe ti do të hysh brenda zjarrit të Xhehenemit dhe do të digesh). Pikërisht për këtë arsye, kur engjëjt e afërm të vijnë dhe të marrin një copë dheu prej teje, detyroji ato që të betohen në Zot që të mos marrin dhe’ nga toka jote!”. Në fakt, kundërshtimi i tij me Ademin (*Paqja qoftë mbi të!*) nisi këtu, por që vazhdon dhe do të vazhdojë deri në Ditën e Kiametit. Ky ishte kundërshtimi i tij i parë.

Nga Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) është transmetuar: “Në kohën kur Zoti i Madhëruar vendosi që të krijonte Hazreti Ademin nga dheu, iu drejtua Xhebrailit duke i thënë: “Më sill një grusht dhe’ nga toka që të krijoj një krijesë të re. Kjo krijesë do të jetë krijesa më e lartësuar dhe më e mirë. Xhebraili zbriti në tokë që të merrte dheun. Toka bërtiti, (sipas këshillimit së djallit) dhe duke iu betuar në Zoti, kërkoi nga ai që të mos e merrnin dheun. Ai u kthye dhe ia tregoi Zotit historinë. Herën tjetër Zoti dërgoi Mikailin dhe më pas Israfilin. Sërish toka u betua në Zot atyre dhe ata gjithashtu, u kthyen duar bosh. Herën e katërt dërgoi Azrailin dhe e urdhëroi që patjetër ta merrte nga toka dheun. Kur Azraili deshi të merrte dheun nga toka, sërish toka bërtiti dhe iu betua atij në Zot, por sado që bërtiti e bërtitura dhe betimi i saj nuk ndikoi aspak. Azraili tha: “Unë jam porositur nga Zoti që të marr pak dhe nga toka jote. Ai e mori dheun dhe e çoi te Zoti. Zoti me atë dhe krijoi Ademin (*Paqja qoftë mbi të!*). Prandaj Zoti marrjen e shpirtit të Hazreti Ademit dhe pasardhësve të tij e la në dorën e Azrailit. Prandaj të bërtiturat dhe të qarat në momentin e dhënies së shpirtit nuk ndikojnë aspak në zemrën e Azrailit. Ai kryen detyrën e vet”.

Dheun e përzien me ujën e pastër, me ujë të ëmbël, me ujë të kripur dhe me ujë pa shije dhe formuan trupin e Hazreti Ademit prej dheu. Djalli e shikoi dhe tha me vete: “Kjo është një krijesë e dobët që është krijuar nga balta e ngjizur dhe nga brenda është bosh. Një gjë që është bosh nga brenda ka nevojë për ushqim, kështu që mundem ta devijoj dhe ta degjeneroj atë”. Gjithashtu, tha: “Edhe pse ai është më i bukur dhe më

superior ndaj meje dhe ndaj të gjitha krijesave të tjera, sërish unë kam për ta kundërshtuar atë. Nëse një ditë do të bëhem i fuqishëm, do ta zhdukë atë". Përsëri shtoi: "Nëse kjo krijesë është më e lartë se unë edhe nga karakteri, nuk do të pranoj që të marr urdhëra nga ai, nuk do t'i bindem atij. Nëse do të jetë më ulët se unë do ta ndihmoj, do t'ia zgjidh problemet dhe me atë do të bëhem shok dhe mik".

Pasi Zoti e krijoi atë, i dha shpirt prej shpirtit të Tij, i urdhëroi engjëjt që t'i binin në sexhde atij dhe të pranonin pozitën e tij të lartë. Në këtë mënyrë e nderonin atë. Të gjithë engjëjt iu bindën urdhërit të Zotit dhe i bënë sexhde atij, njeriut të krijuar nga balta. Djalli që ishte në radhët e engjëjve, me mendjemadhësi dhe arrogancë, iu drejtua Zotit me këto fjalë: "O Zoti im, më liro mua nga rënia në sexhde për Ademin. O Zot! Unë do të të bie Ty në sexhde në atë mënyrë që deri më tani askush, as engjëlli më i afërt dhe as ndonjë Profet i dërguar nuk të ka rënë në sexhde!" Zoti i tha: "Unë nuk kam nevojë për adhurimin tënd. Unë nga ti kërkoj të kryesh atë, për të cilën Unë të kam urdhëruar, jo atë që ti dëshiron!"

Djalli nuk pranoi. Ai shfaqti tërë xhelozinë që kishte në zemër. Zoti i Madhëruar sërish iu drejtua atij duke e pyetur: "Ç'të ndaloi ty që të mos bije në sexhde ndaj krijesës, të cilën Unë e kam krijuar me fuqinë dhe kujdesin Tim?" Djalli u përgjigj: "Unë jam më i lartë se Ademi për nga aspekti i elementit, thelbit dhe esencës. Askush nuk është i barabartë me mua dhe asnjë krijesë nuk arrin në pozitën time të lartë. Unë jam krijuar nga substanca e shndërritshme e zjarrit, kurse ai nga substanca e errët dhe e pavlerë e baltës, kështu që nuk është e drejtë që një si unë, t'i bie atij në sexhde!"

Djalli u rebelua dhe nuk iu bind urdhërit të Zotit të Madhëruar për t'i rënë në sexhde Hazreti Ademit (*Paqja qoftë mbi të!*). Për këtë arsye Zoti i Madhëruar, iu drejtua djallit duke e urdhëruar: "Dil nga mesi i engjëjve dhe nga Xheneti i përhershëm plot begati, dil nga lumturia Ime e përjetshme, sepse ti je dëbuar nga pozita e afërsisë me Mua dhe nga grada e lartë që kishe deri tani! Mallkimi Im qoftë mbi ty deri në Ditën e Kiametit!"

Niveli i tretë

Zoti e krijoi vetë shejtanin, i cili është armik i Tij?

Po, por Zoti i Gjithëmëshirshëm nuk e bëri armik të vetin. Vetë djalli u tregua rebel dhe arrogant ndaj urdhërit të Zotit. Ai e kundërshtoi urdhërin e Zotit dhe u bë armik i Tij. Duhet ta dishë që djalli nuk mundet t'iu bëjë dëm njerëzve të mirë. Madje, ekzistenca e djallit për ata është e dobishme!

Në ç'mënyrë? Djalli ne na mallkon!

Po, por ky mallkimi përfundon në dobi të njerëzve të mirë.

Në ç'mënyrë?

Një prej rrugëve të udhëzimit të Zotit për robtë e Tij është tregimi i pikave të dobëta dhe i të metave të tyre. Kur njohim të metat dhe mangësitë tona dhe i ndreqim ato, zgjerojmë dituritë tona dhe mësojmë ato që nuk kemi ditur deri atëherë. (p.sh. nëse dijet tona shkencore janë të pakta, vetë kjo është një e metë).

Djalli është armiku ynë dhe i Zotit. Ai përpiqet që të na devijojë nga rruga e drejtë. Ai përpiqet që të mësojë të metat dhe pikat tona të dobëta dhe duke i shfrytëzuar ato të na devijojë. Nëse ne i kuptojmë dhe i përmirësojmë vetë të metat tona, ne plotësojmë personalitetin tonë. Kështu i afrohem më shumë premtimit të Zotit për të na bërë banorë të Xhenetit. Pra, nëse tregohemi të kujdesshëm, dredhitë e djallit nuk gjejnë vend te ne, madje kthehen në dobinë tonë. A nuk është kështu?

Po, e drejtë.

A ke dëgjuar që thonë: “Armiku bëhet shkak i mirësisë, nëse Zoti dëshiron?” Kjo do të thotë që, nëse kemi siguruar ndihmën e Zotit të Madhëruar, as armiqtë nuk mund të na shkaktojnë ndonjë lëndim. Madje, në vend të lëndimit, ata bëhen shkak që ne të bëhemi edhe më të pjekur. Qënia jonë ngjan me një pellg, në të cilin, me kalimin e kohës, pislleqet dhe balta depozitohet në shtratin e tij. Vepra e djallit është si guri që hedhin në pellg. Ai trazon ndotjet dhe baltën e depozituar dhe i nxjerr në pah. Për këto ndotje ne nuk kishin aspak dijeni. Guri i djallit na “tregoi” për llumin në fundin e pellgut. Tani ne e dimë se ky ujë nuk duhet pirë, apo jo.

Patjetër që jo!

Djalli, pa dashur, u bëri nderin më të madh njerëzve të mirë. Është një hadith nga Profeti (*Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) ku thuhet: “*Miku im më i mirë është ai që më tregon të metat e mia.*”. Armiqësia e shejtanit na dha mundësinë të kuptojmë të metat tona brenda vetes sonë. Nëse jemi të zgjuar, atë të metë dhe gabim e eliminojmë dhe bëhemi më të mirë. Nëse jemi si njerëzit e këqij, mbetemi me të metat dhe gabimet tona, të cilat na shqetësojnë edhe ne, edhe të tjerët.

Krijesat do të bien në sexhde si vërshim, nëse Zoti do.

Madje, djalli i mallkuar, edhe pse pa dashje, nëse Zoti do

Djalli, me nxitjen e të metave, shpreson në devijimin tënd

Por shfaqja e të metave të vë në rrugën e përmirësimit, nëse Zoti do

Djalli është vetëm faktor që na tregon të metat

Shërbimi më i mirë i vëllait ndaj tjetrit, nëse Zoti do

Bibliografia:

1. "Kur'an"
2. "Nehxhul Belaga"
3. "Mefatihul Xhinan"
4. "Irshadul Kulub", Hasan bin Ebil Hasan Dilemi, Sherif Radhi, Kum, 1412 hixhri kameri.
5. "El Ihtexhaxh ala ehlil lexhaxh", Ahmed bin Ali Tebrisi, botimet "Murteza, Meshehed" 1403 hixhri kameri.
6. "El Kafi", Tislam, Muhammed bin Jakub Kolejni; "Darul Kitabul Islamiye", Teheran, 1365.
7. "Emali", Shejkh Seduk, Ketabqi, Teheran 1376.
8. "Insanu Kamil", Shehid Mutahari, Sedra, Kum, botim i parë. 1368.
9. "Biharul Enuar", Muhammed Bakir Mexhlisi, Fondacioni el Vefa, Bejrut, 1404.
10. Tefsiri "Xham'iu", Sejjid Muhammed Ibrahim, Beruxherdi, Sadr, Teheran, botim i parë, 1340.
11. Tefsiri "Nemune", Ajetullah Naser Mekarim Shirazi e të tjerë; "Darul Ketab Islamiye", Teheran, botim i parë, 1374.
12. "Dinamika e mendimeve", Muhamed Taki Xhaferi; "Ferhenge Islami", Teheran, 1377.
13. "Teuhidul Mufaddal" , përkthyes, Muhammed Mehdi Rizai, Xhemal, Kum, 1389.

14. "Dhjata e Vjetër", përkthyes, Piruz Sejar, Hermes, Teheran, botim i parë, 1381.
15. "Tehdibul ahkam", shejkh Tusi; "Darul Kitabul Islamije", Teheran, 1365.
16. "Xhamiul Ekhbar", Taxhud din Sheiri, Redha, Kum, 1363.
17. "Divani i Imam Khomeinit", Fondacioni i botimit të veprave të Imam Khomeinit, Kum, botim i tretë, 1373.
18. "Divani i Hafizit", Terhe Noo, Teheran, botim i tretë, 1378.
19. "Psikologjia e zhvillimit" doktor Pijaghe, Zhan Pijaghe, përkthyes, Enajetullah Shekibapur, Teheran, 1366.
20. "Histori me mësim", Muhamed Muhammedi Ishtehardi, Ruhani, Kum, 1377.
21. "Sefinetul Bihar", Shejkh Abbas Kumi, Darul Osve, Kum, botim i parë, 1414.
22. "Shahname Ferdusi", Rafii, Teheran, 1379.
23. "Sherh Nehxhul Belaga", Abdul Hamid bin Muhammed bin Ebil Hadid, hulumtoi: Muhammed Ebl Fezl Ibrahim, Bejrut, Darl Heja Terath, botim i dytë, 1378.
24. "Evvali Aali", Ibn ebi Xhemhur; "Darul Sejjidul Shuheda", 7, Kum, 1405.
25. "Girerul Hikem", Abdul Vahid, bin Muhammed Temimi Amedi, zyra e propagandes islame, Kum, 1366.
26. "Çelësat e mësimin të fëmijëve në lidhje me Zotin", doktor Iris Jab, përkthyes, doktor Mesud Haxhi Zade, Sabirin, Teheran, botim i dytë, 1380.
27. "Kenzul Feuaid", Ebul Feth Keraxheki; "Darul Dhakhir", Kum, 1410.
28. "Ndëshkimi i mëkatit", Sejjid Hashim Resuli; "Bustane Kitab", botim 23, Kum, 1390.
29. "Gulistan" i Saadiut, Feknus, Teheran, botim 25, 1393.
30. "Gulshen Raz", Shejkh Mahmud Shebsteri; "Khodemate Ferhenge Kerman", Kerman, botim i parë, 1382.
31. "Gulshen Raz", Shejkh Mahmud Shebsteri; "Khodemate Ferhenge Kerman", Kerman, botim i parë, 1382.
32. "Masnavi Manevi", Xhelaledin Rmiu Muhammed Belkhi, Botimet shkencore dhe kulturore, Teheran, 1365.

33. "Mustedrekul Uesail, Mirza Hosein Nuri, Fondacioni "Ahlul Bejt", Kum, 1408.
34. "Mustedrekul ala Sahihejn", Muhammed ibn Abdullah Hakim, Nishaburi; "Darul Mearife", Bejrut, 1418.
35. "Mustedrek ala Sahihejn", Muhammed bn Abdullah Hakim, Nishaburi; "Darul Mearife", Bejrut, 1418.
36. "Meani el Ekhbar", Muhammed bin Ali bin Babuje (sejkh seduk) 1403.
37. "Mekarimul Akhlak", Radhi din hasan bin Fedhl Tebrisi, Sherif Redhi, Kum, 1412.
38. "Munaxhat Name", Kheuaxhe Abdullah Ensari, Ferari, Teheran, botim i shtatë. 1388.
39. "Mizanul Hikme", Muhammed Muhammedi Rej Shehri; Mektebul E'lamul Islamij", Kum, botim i katërt, 1372.
40. "Nehxhul Fesaha", Ebul Kasim Pajende, "Bota e dijes", Tehran, 1382.
41. "Uesailush Shija", Shejkh Khur Amuli, Fondacioni "Ahlul Bejt", Kum, 1409.
42. "Jenbuul Esrar", Kemaluddin Hosein Kharizemi; "Enxhumene i Asari ve Mefakhire Ferhengi", Teheran, botim i parë, 1384.